

❖
เป็นไทย
เป็นพุทธ
และ เป็นสุข

พระไพศาล วิสาโล

เป็นไทย เป็นพุทธและเป็นสุข

ผู้เขียน พระไพศาล วิสาโล

เรียบเรียง นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เลขมาตรฐาน 978-974-225-358-5

ราคา ๗๕ บาท

ผู้จัดพิมพ์

เครือข่ายพุทธิกา

๔๕/๔ ซ.อรุณอมรินทร์ ๓๙ (เหล้าลาดดา) ถ.อรุณอมรินทร์

แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๒-๕๐๔๓, ๐-๒๘๘๒-๔๓๘๗,

๐๘๖-๓๐๐๕๕๕๘

E-mail : b_netmail@yahoo.com

http : //www.budnet.org

จัดรูปเล่ม

ปลายไม้ลาย

จัดจำหน่ายโดย

บริษัท เคล็ดไทย จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๕-๙๕๓๖-๙

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนสามลดา

โทรศัพท์ ๐-๒๕๖๒-๐๓๐๓

คำปรารภ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมไทยอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ไม่เพียงทำให้เศรษฐกิจไทยเชื่อมเป็นหนึ่งเดียวกับเศรษฐกิจโลกเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความนึกคิดของผู้คนอย่างมากมาย นอกจากจะก่อให้เกิดความแตกต่างทางผลประโยชน์และทางวัฒนธรรมอย่างกระจายวงกว้างแล้ว ยังสั่นคลอนความเชื่อพื้นฐานหลายอย่างของผู้คนทำให้เกิดคำถามตามมามากมาย แม้แต่เรื่องที่เคยคิดว่ามีคำตอบแน่ชัดแล้ว เช่น ความเป็นไทย อะไรคือความเป็นไทย? ความเป็นไทยอยู่ตรงไหน? การอยู่อย่างไทยในยุคปัจจุบันกลายเป็นเรื่องไม่ง่ายแล้ว เช่นเดียวกับความเป็นพุทธ เพราะโลกาภิวัตน์ได้นำเอากระแสบริโภคนิยมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จนเกิดคำถามขึ้นมาว่า ความเป็นพุทธกับการนับถือบริโภคนิยมสามารถไปด้วยกันได้หรือไม่ หากไม่ได้ เราจะเป็นพุทธในยุคบริโภคนิยมได้อย่างไร

“เป็นไทยอย่างไรในโลกสากล” และ “อยู่อย่างพุทธในยุคบริโภคนิยม” เป็นคำบรรยายของข้าพเจ้าที่พยายามตอบคำถามดังกล่าว ขณะเดียวกันเนื่องจากทุกวันนี้ก็มีคำถามในหมู่ผู้คนที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขกับการทำงาน หนังสือเล่มนี้จึงรวมคำบรรยายเรื่อง “ทำงานอย่างไรให้มีความสุข” เอาไว้ด้วยสองบทความแรกเน้นเรื่องการทำใจกับความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกเพื่อปรับตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่วนบทความสุดท้ายเป็นเรื่องของการปรับใจเพื่อเปิดรับความสุขจากการทำงาน ทั้งหมดนี้จำเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ทูลบำเพ็ญบุญของคุณอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ เป็นปัจจัยให้คำบรรยายทั้งสามรวมพิมพ์เป็นเล่มได้ ด้วยการประสานงานของคุณมณี ศรีเพียงจันทร์ ทั้งนี้โดยมีคุณหงลักษณ์ ตรงศ์สัตย์ ช่วยตรวจคำผิดและขัดเกลาต้นฉบับ จึงขอขอบคุณทั้งสองท่านมา ณ ที่นี้ด้วย

พระไพศาล วิสาโล

๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๓

สารบัญ

เป็นไทยอย่างไรในโลกสากล	๘
อยู่อย่างพุทธในยุคบริโภคนิยม	๕๒
ทำงานอย่างไรให้มีความสุข	๑๐๘

❖
**เป็นไทย
เป็นพุทธ
และ เป็นสุข**

เป็นไทยอย่างไร ในโลกสากล

เกริ่นนำ

หัวข้อปาฐกถาวันนี้ น่าสนใจมากเนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะอีกไม่นานจะเข้าสู่หัสวรรษหรือรอบพันปีรอบใหม่ ซึ่งอีกพันปีเราไม่ทราบว่าอะไรจะเกิดขึ้น แม้เพียงทศวรรษหน้าเราก็คงคาดเดาได้อย่างคร่าวๆ เท่านั้นเองว่าคงจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นก็เป็นธรรมดาที่เราอดนึกไม่ได้ว่าเรากำลังอยู่ในสถานการณ์เช่นใด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้หลายกลุ่มหลายคนเกิดความวิตกกังวลเช่นในช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศญี่ปุ่นเกิดความตระหนกว่าโลกจะแตกภายในเดือนกรกฎาคม ความคิดเช่นนี้เป็นการสะท้อนถึงความรู้ที่ไม่มั่นคงและไม่มั่นใจ

ต่อความอยู่รอดของตนเองและเป็นความพยายามที่จะแสวงหาจุดยืนของตัวเองต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น การที่เราจะมาพิจารณาโดยตั้งคำถามกับตัวเองว่าเป็นไทยอย่างไรในโลกสากล ก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมเนื่องจากมีความสอดคล้องกับกาลเวลา ถึงแม้ว่าประเด็นดังกล่าวเราอาจจะมีการตั้งคำถาม เช่นนี้มาหลายปีแล้วก็ตาม แต่ว่าการมาพูดคุยกันในบรรยากาศแบบนี้ถือว่าไม่สายเกินไป

เป็นไทยอย่างไร เป็นไทยแบบไหน

สำหรับคำว่าเป็นไทยอย่างไรในโลกสากลสามารถพิจารณาได้ ๒ ประเด็นที่สำคัญคือ ประการแรก เราจะเป็นอย่างไทยได้อย่างไร และประการที่ ๒ เราจะเป็นอย่างไทยแบบไหนดี ซึ่งไม่ว่าจะพิจารณาในแง่มุมใดก็ตาม สามารถนำมาโยงสู่จุดเดียวกันก็คือ ความ เป็นไทยอยู่ที่ไหนหรือความเป็นไทยคืออะไร ในสมัยก่อนสามารถตอบได้ง่ายว่าความเป็นไทยอาจจะได้แก่ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รัก ๓ สถาบันนี้ ก็ได้ชื่อว่าเป็นไทยแล้ว นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบอีกหลายประการที่แสดงว่าเป็นไทย แต่ปัจจุบันนี้เริ่มมีความไม่แน่ใจเกิดขึ้น เพราะในอดีตความเป็นไทยอยู่ที่ การมีชื่อเป็นคำไทย ใครที่เป็นลูกคนจีนหรือพ่อเป็นแขกอิสลาม และมีชื่อเป็นจีนหรือเป็นแขกอิสลามก็มีความรู้สึกว่าตัวเองไม่เป็น

ไทย สมัยก่อนอาจตามมีปัญหาเพราะมีนามสกุลเป็นแซ่ ก็ รู้สึกไม่ค่อยสบายใจว่าเราไม่ใช่ไทยแท้ และเมื่อเปลี่ยนชื่อหรือ เปลี่ยนนามสกุลโดยไม่มีแซ่แล้วจึงมีความรู้สึกว่าเป็นไทย แต่เดี๋ยวนี้ความเป็นไทยไม่ได้อยู่ที่มีชื่อเป็นไทยแล้ว บางคนชื่อวิสิ่น นามสกุลแมคอินทอช ก็รู้สึกว่าตนเองเป็นไทย หรือแม้แต่ว่าจะ นามสกุลเป็นหยุนหรือเป็นหยองก็ไม่รู้สึกว่าตัวเองเป็นจีนแต่อย่างใด ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ความเป็นไทยจึงไม่ได้พิจารณาจากที่ชื่อ จึง นำมาสู่ประเด็นคำถามว่าแล้วความเป็นไทยอยู่ที่ไหน

ในสมัยก่อนหากเป็นไทยก็ต้องใช้ของไทย แต่เดี๋ยวนี้สิ่งที่ น่าสงสัยก็คือคำว่า “ของไทย” มีความหมายแค่นั้น เพราะยาก ที่จะพูดได้ว่า “ของไทย” คือสินค้าที่มีชื่อไทย เมื่อเร็วๆ นี้เอาตมา เห็นป้ายโฆษณาที่ติดหลังรถสามล้อเครื่องเขียนว่า “เซียงเพียงอิว ผลิตภัณฑ์ของคนไทย” ในสมัยก่อนตามความคิดของคนทั่วไป เซียงเพียงอิวต้องเป็นจีนอย่างแน่นอน แต่ปัจจุบันนี้กลายเป็น ไทยไปแล้ว หรือการดื่มเครื่องดื่มที่มีชื่อลงท้ายว่า แคท หรือ แบลค ก็ยังรู้สึกว่า เป็นไทยอยู่ เพราะฉะนั้นถึงแม้จะใช้ชื่อหรือใช้ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นชื่อจีนหรือฝรั่งก็ยังรู้สึกเป็นไทยได้อย่างเต็มภาคภูมิ ดังนั้นเดี๋ยวนี้ความเป็นไทยไม่ได้อยู่ที่ชื่อแล้ว หากเพียงแค่ว่าชื่อ หรือยี่ห้อก็ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นไทยหรือไม่ หรือเมื่อมา พิจารณาที่แหล่งกำเนิดสินค้า หากเป็นสินค้าไทยต้องผลิตที่เมือง ไทย ตอนนี้ก็ไม่น่าจะอีกเช่นเดียวกันทั้งนี้เนื่องจากรถยนต์

โตโยต้าหรือวอลโว่ก็ผลิตในเมืองไทย ดังนั้น การที่รัฐบาลประชาสัมพันธิ์ให้คนไทยใช้ของไทย จึงไม่ค่อยมีน้ำหนักหรือมีความหมายเท่าไร เพราะเดี๋ยวนี้ไม่รู้ว่ของไทยนั้นดูกันที่ตรงไหน

สิ่งต่างๆ เหล่านี้นำมาสู่ประเด็นคำถามว่าแล้วจะวัดความเป็นไทยกันตรงไหน เพราะหลายท่านคงรู้สึกว่ถึงแม้จะใช้ของฝรั่งก็ยักรู้สึกว่เป็นคนไทยอยู่ หรือถ้ลองไปถามดาราทหรือไปถามคนที่มีชื่อเสียง ทั้ๆ ที่เขาใช้ของนอกเขาก็ยักรู้สึกว่เขาเป็นไทย และถ้จะบอกว่าความเป็นไทยอยู่ที่การฟังเพลงไทยหรือว่อยู่ที่แต่งกายชุดไทย มันก็ไมแนอีก เพราะฉะนั้นเวลานี้สิ่งที่จะกำหนดนิยาม หรือระบุว่ความเป็นไทยอยู่ตรงไหนจึงค่อนข้างลำบาก แต่อย่างไรก็ตามบางคนกล่าวว่าความเป็นไทยไมได้อยู่ที่ไหนหรอก แต่อยู่ที่จิตวิญญาณ อาทิ เพลงเรีบเพลงหนึ่งเมื่ออ่านดูเนื้อเพลงพบว่าน่าสนใจมาก โดยในเนื้อเพลงบอกว่า “อยากจะเรีบแต่ของไทยอย่าลืมรักษา จะคบกับฝรั่งม่งคำก็คบกันไป แต่อย่าลืมว่เราเป็นคนไทย” กล่าวคือ ถึงแม้เราจะร้องเพลงเรีบจะคบหาสมาคมกับฝรั่ง จะใช้ของนอก ก็ยังมีสิทธิเป็นคนไทยได้ถ้เก็บความเป็นไทยไว้ในจิตวิญญาณ ดังนั้น ความเป็นไทยในความรู้สึกของคนสมัยใหม่จึงไมได้อยู่ที่ชื่อไทย การใช้ของไทย หรือการแต่งกายแบบไทย แต่มันอยู่ที่จิตวิญญาณของความเป็นไทย ซึ่งจิตวิญญาณความเป็นไทยนี้เป็นอีกนิยามหนึ่ง สรุปความได้ว่า ความเป็นไทยตอนนี้ไมได้อยู่ที่รูปแบบแล้ว แต่อยู่ที่จิตใจ การใช้

ของนอก การใช้ชื่อฝรั่ง หรือว่จะมีแฟนเป็นฝรั่ง แต่ถ้รู้สึกว่เราเป็นไทยอยู่ก็ยักรู้สึกว่เป็นไทยได้

ความเป็นไทยอยู่ตรงไหน

ความเป็นไทยในปัจจุบันค่อนข้างกำหนดได้ยาก แต่มีใช้ว่ความเป็นไทยกำลังสูญหายไป ถึงแม้ว่ เมื่อมองรอบข้าง มองรอบตัวเอง จะรู้สึกว่ความเป็นไทยหายไป รวมทั้งเมื่อพิจารณาตัวเองอย่างลึกซึ้งก็ไมเห็นจะมีสิ่งใดที่เป็นไทยเลย มองดูเพื่อนเราก็ไมเห็นสิ่งใดที่เป็นไทยเลยเช่นกัน ยกเว้นหน้าตาที่ยังเป็นไทยอยู่ หรือบางทีก็เป็นลูกจีนหรือเป็นลูกฝรั่ง แต่คนเป็นจำนวนมากก็ยักรู้สึกว่เป็นไทยอยู่ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความเป็นไทยไมได้หายไปแต่กำลังเปลี่ยนรูปไป แต่จะเปลี่ยนไปเป็นอย่างไรเป็นเรื่องที่ยากที่จะกล่าวถึง เพราะขณะนี้ความเป็นไทยกำลังลื่นไหล ไม้มีเครื่องบ่งชี้ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ว่ความเป็นไทยอยู่ที่ไหน เนื่องจากต่างคนต่างนิยามกันไปต่างๆ นานา ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ามีแนวคิดหลักอยู่ ๒ แนวคิด โดยแนวคิดแรกมองว่ความเป็นไทยอยู่ที่จิตวิญญาณ คือ จะใช้ของไทยหรือจะใช้ของนอก ยี่ห้อไหนก็ตามแต่ รวมทั้งจะประดับประดาร่างกายอย่างแพรวพราวด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์จากต่างประเทศ แต่ยักรู้สึกตัวเองว่เป็นไทยเพราะถ้ว่ความเป็นไทยอยู่ที่จิต

วิญญาน แนวคิดที่สอง ความเป็นไทยอยู่ที่รูปแบบ ครั้งหนึ่งได้มีคนไปสัมภาษณ์ดารารหรือนางแบบที่ชอบแต่งตัวแบบฝรั่ง แต่เมื่อเขาต้องการแสดงความเป็นไทย เขาก็จะแต่งกายด้วยชุดไทย รำไทย หรือบอกว่าได้สวดมนต์ก่อนนอน ใส่บาตร แล้วก็บวชชีพราหมณ์ด้วย นอกจากนี้เมื่อถึงวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา ก็จะเข้าวัด และแสดงออกด้วยการพูดหรือการแสดงโดยถ่ายรูปให้เห็นเป็นหลักฐานเพื่อแสดงว่าเขาเป็นไทย ทั้งๆ ที่ภาพของเขาคอนทราไปเห็นก็คือนางแบบดาราที่แต่งตัวแบบฝรั่ง แต่เขาบอกว่าเขาเป็นไทยเพราะว่ามาใช้รูปแบบไทยๆ นี่คือ ความสุดโต่งประการแรกคือ ความเป็นไทยอยู่ที่เนื้อหา อยู่ที่จิตใจ ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าอยู่ที่รูปแบบ

ความเป็นไทยเวลานี้จึงเป็นสิ่งที่ลื่นไหล ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน มีการแปรเปลี่ยนและมีความเข้าใจแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ความเป็นไทยจึงไม่ได้หายไปเพียงแค่เปลี่ยนรูปแปรสภาพ สุดแท้จะเลือกความเป็นไทยแบบใดเพราะว่าเวลานี้ความเป็นไทยเป็นสินค้าแล้ว กล่าวคือมีหลายแบบให้เลือก สินค้าเวลานี้มีมากมายให้เลือก ความเป็นไทยก็มีความหลากหลายให้เลือกได้เหมือนสินค้า การที่จะเลือกอะไรจึงเป็นคำถามที่นำมาสู่การพูดคุยกันในวันนี้ หลายท่านบอกว่าจะเป็นไทยอย่างไรในโลกสากล คำตอบแบบกำปั้นทุบดินคือ เป็นไทยแบบโลกสากลนั่นเอง

โลกสากลคืออย่างไร

การเป็นไทยแบบสากลเป็นอย่างไร คงต้องพิจารณาก่อนว่า คำว่า “โลกสากล” หมายความว่าอย่างไร คำว่า “โลกสากล” ในที่นี้หมายถึง “โลกที่ทุกส่วนทุกประเทศต่างคล้ายคลึงกัน เชื่อมโยงกันเหมือนโลกใบเดียวกัน” หรือบางคนก็เรียกว่าเป็นโลกาภิวัตน์ เพราะว่าขณะนี้วัฒนธรรม ค่านิยม แบบแผนของส่วนใดส่วนหนึ่งของในโลกนี้ หรือแบบแผนของประเทศใดประเทศหนึ่งในโลกนี้ มันแพร่สะพัดจนกระทั่งกลายเป็นของสากล แล้วเราก็เรียกโลกที่มีการแพร่สะพัดของค่านิยมหรือแบบแผนเหล่านี้ว่าเป็นโลกสากล ซึ่งคำนี้ก็ใหม่แต่คงต้องนิยามให้เข้าใจตรงกันว่า “โลกสากล” ก็คือโลกซึ่งเวลานี้ตกอยู่ภายใต้ขบวนการโลกาภิวัตน์ โดยที่วัฒนธรรม ค่านิยม และแบบแผนของส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกได้แพร่สะพัดจนครอบคลุมทั้งโลกและกลายเป็นแบบแผนสากล ตัวอย่างประเทรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนคือ เครื่องแต่งกายประเภทเสื้อนอกหรือเสื้อสูทและที่ลึกลับกว่านั้นก็คือ เรื่องนามธรรม เช่น เสรีภาพ ประชาธิปไตย รวมทั้งเรื่องการกินอยู่แบบสากล ซึ่งอาจจะหมายถึงการกินแฮมเบอร์เกอร์หรือน้ำอัดลมก็ได้

🕯️ อย่าสากลแต่รูปแบบ

คนไทยจำนวนมากไม่น้อยเลือกที่จะเป็นไทยสากลด้วยการแสดงออกจากการกินอยู่ เช่น รับประทานอาหารแฮมเบอร์เกอร์ พิซซ่า หรือการดื่มกาแฟเพื่อแสดงความเป็นสากล หรือถ้าเราจะเป็นไทยสากลต้องแสดงออกด้วยการดูสิ่งบันเทิงที่ทันสมัย เดี่ยวนี้เราแทบจะไม่ดูลิเกกันแล้ว แม้กระทั่งละคร บางทีเราก็ไม่ดู แต่เราดูซูเปอร์โบวี่หรือพิธีศพของเคนเนดี อันนี้อาจจะแสดงความเป็นไทยสากลว่าเราเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ นั่นหมายความว่าเราแสดงตัวว่าเป็นสากลด้วยการเสพข้าวสาร เสพสิ่งบันเทิงที่มีลักษณะเป็นสากล เราอาจจะแสดงความเป็นไทยสากลด้วยการแต่งกาย เช่น การใช้สินค้ำ เสื้อผ้า อาร์มานี่ หรือสวมรองเท้าสพายกระเป๋าลุยวิตตอง อันนี้เป็นการแสดงความเป็นสากลอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก โดยเฉพาะในหมู่นักศึกษาและวัยรุ่น นอกจากนี้ยังแสดงความเป็นไทยสากลด้วยการอยู่ในห้องแอร์ หรือการต้องมีไฮมเธียเตอร์เป็นต้น และที่นิยมกันมากคือการเข้าใจว่าความสัมพันธ์ในยุคโลกสากลคือ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลโดยอาศัยเทคโนโลยีคือ ถ้าคุยกันด้วยปากต่อปากก็ถือว่าไม่สากล เราต้องคุยกันโดยผ่านโทรศัพท์มือถือหรือ E-mail เมื่อเร็วๆ นี้มีโฆษณาว่าพ่อรุ่นใหม่เล่นิทานกล่อมลูกโดยผ่านโทรศัพท์มือถือ โฆษณาชิ้นนี้บ่งชี้ว่า

พ่อรุ่นใหม่ต้องสัมพันธ์กับลูกโดยผ่านเทคโนโลยีจึงจะถือว่าเป็นคนในยุคสากล

เวลานี้ความเป็นสากลได้แสดงออกมามากในรูปพิธีกรรมหลายอย่างในหมู่บ้านอาตมาซึ่งอยู่ไกล เวลานี้จะเชิญคนไปงานศพ งานบวชก็ต้องส่งการ์ดเชิญกันแล้ว ทั้งๆ ที่แถวนั้นไฟฟ้ายังเข้าไปไม่ถึง จะเชิญผู้ใหญ่บ้านเวลานี้ ถ้าไม่มีจดหมายเชิญเขาก็ไม่ยอมไป สมัยก่อนเวลาเราเชิญผู้ใหญ่บ้านไปร่วมงานเราก็พูดกันด้วยวาจา แต่เดี๋ยวนี้ต้องมีจดหมายเชิญ อันนี้คือความเข้าใจว่าความเป็นสากลคือ การมีรูปแบบทันสมัย ในทำนองเดียวกันโรงเรียนในโลกสากลก็ต้องแสดงความเป็นสากล การทำป้าย โรงเรียนขนาดใหญ่ จะสังเกตได้จากโรงเรียนในหมู่บ้านอาตมาซึ่งอยู่ในถิ่นกันดารต้องแสดงออกด้วยการทำป้ายโรงเรียนใหญ่ๆ

สิ่งที่อาตมายกตัวอย่างมาทั้งหมดเพื่อที่จะบอกว่าเวลานี้เราจะแสดงความเป็นไทยในโลกสากลด้วยการเน้นที่รูปแบบทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเสพ การแต่งกายหรือพิธีกรรม คนส่วนใหญ่คิดว่านี่เป็นการปรับตัวเพื่อเข้าสู่โลกสากลหรือสู่โลกโลกาภิวัตน์ แต่การปรับตัวอย่างนี้เป็นการปรับตัวเฉพาะรูปแบบถามว่าเนื้อหาเราเป็นสากลหรือไม่ อาตมาไม่ค่อยแน่ใจเพราะเห็นได้ทั่วไปแม้กระทั่งในกรุงเทพฯ แม้เราจะใช้โทรศัพท์มือถือแต่เรา

ก็คุยกันลั่นในโรงภาพยนตร์ การคุยกันลั่นในโรงภาพยนตร์เป็นวัฒนธรรมแบบภูธร สมัยเราดูหนังกลางแปลงเราคุยกันไปดูหนังกลางแปลงกันไป แม้กระทั่งในยุคโลกาภิวัตน์ เรายังดูหนังกันแบบภูธร ซึ่งเป็นแม่กระทั่งในเมือง เราับประทานของนอกแต่เราทิ้งขยะกลางถนน โยนถุงพลาสติกลงแม่น้ำ เราใช้คอมพิวเตอร์แต่เราทำลายตู้โทรศัพท์และเสาทีวีกัน มหาวิทยาลัยหลายแห่งไม่ว่าจะในกรุงเทพฯ หรือในต่างจังหวัด ขณะนี้กำลังรณรงค์ขอร้องให้นักศึกษาเลิกเสาทีวีกันขณะใช้ลิฟท์หรือเวลาซื้อของ

🍃 ความสากลเป็นอารยะ

ทั้งหมดนี้ แสดงว่าโดยเนื้อหาแล้วเรายังเข้าไม่ถึงความเป็นสากล เพราะความเป็นสากลคือ ความเป็นอารยะในระดับหนึ่ง เขาเรียกว่า civility คือ ความเป็นอารยะในแง่ที่ว่ามีความเคารพนับถือสิทธิของกันและกัน มีตัวอย่างจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างรูปแบบและเนื้อหาในเมืองไทยหลายโรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ แต่นักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก นี่ก็เป็นความเป็นสากลเฉพาะรูปแบบแต่เนื้อหาหรือคุณภาพทางการศึกษาก็ยังด้อย เราเข้าไม่ถึงความเป็นสากลในแง่เนื้อหาเลยเราได้แต่รูปแบบ และรูปแบบเหล่านี้ไม่ใช่เฉพาะที่แสดงออกด้วยวัตถุเท่านั้น แต่เป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงการเน้นค่านิยมใฝ่เสพ

ไฟบริโภค เพราะทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่ได้มาด้วยการซื้อ การหา การใช้เงิน จะเป็นโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ อาร์มานี่ หลุยวิตตอง นี่คือการเสพยาบริโภค แต่มันไม่สามารถที่จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของพฤติกรรมที่เป็นเรื่องความ อุตสาหะ ความเพียรพยายาม หรือการใช้สติปัญญา แม้เรา จะมีคอมพิวเตอร์หรือไฮเทคมากมาย ความมั่งคั่งหรือหวังรวย ทางลัดก็ยังมีอยู่ และนี่คือสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจไทยถึงความ วิบัติ เพราะการมุ่งเน้นทางลัด รวยทางลัดไม่ค่อยทำมาหากิน แล้วก็กู้กันเพื่อมาแก่งกำไรกันจนกระทั่งเศรษฐกิจเป็นฟองสบู่

ที่น่าสนใจอาตมาขอยกตัวอย่างใกล้ตัวเมื่อเร็วๆ นี้ มี นักฟุตบอลของเราไปซ้อมที่ประเทศอังกฤษ เพื่อจะได้มีโอกาส เข้าแข่งฟุตบอลระดับอินเตอร์หรือระดับสากลกับเขาบ้าง ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษรายงานว่า มีการวิ่งเต้นกัน อย่างมากโดยผู้ใหญ่ในเมืองไทยเพื่อที่จะให้คุณชีกี้ได้ถูกบรรจุ เข้าไปในสโมสรของอังกฤษ อังกฤษประหลาดใจมากกว่าต้องใช้ วิธีการลอบบี้หรือใช้เส้นสายกันเขียวหรือกับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แบบนี้ ของพวกนี้มันต้องแสดงออกด้วยความสามารถ ไม่ใช่ ด้วยการใช้เส้นสาย และเป็นการใช้เส้นสายจากระดับสูง ไม่ใช่ ในระดับเอกชนแต่ในระดับภาครัฐ อันนี้สะท้อนความเป็นสากล ของไทยที่ว่าเรายังเป็นสากลเฉพาะรูปแบบแต่เนื้อหาเรายังแบบเดิม คือ ใช้ระบบเส้นสาย ระบบอุปถัมภ์กัน เราจะเป็นอินเตอร์

กันแล้ว จะมีนักฟุตบอลไปแข่งในระดับสากลกันแล้ว เรายังใช้ วิธีการแบบกฐน แบบไทยๆ หรือแบบอุปถัมภ์ อันนี้แสดงให้เห็นว่าในแง่เนื้อหาแล้ว ความเป็นไทยสากลของเรานั้นยังติดต้น ไม้ไปไหน

เรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงอีกแง่หนึ่งคือ การที่เรา ยังไม่สามารถจะเข้าไปสู่ความสัมพันธ์ที่จำเป็นสำหรับโลกยุค โลกาภิวัตน์หรือความสัมพันธ์แบบแนวราบ ความสัมพันธ์นี้มี ๒ อย่างคือ ความสัมพันธ์แนวตั้งและความสัมพันธ์แนวราบ ความสัมพันธ์แนวราบเป็นความสัมพันธ์แบบความร่วมมือกันระหว่าง คนที่อยู่ในสถานะเหมือนกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ร่วมงาน คนในชุมชนเดียวกัน คนในสังคมหรือคนในประเทศ ส่วนความสัมพันธ์แนวตั้งเป็นความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แนวตั้งมีสูงมีต่ำ สังคมไทยสมัยก่อนเราจะเน้นความสัมพันธ์แบบนี้มาก เช่น ความสัมพันธ์แบบพระกับฆราวาส จะเป็นความสัมพันธ์แบบสูงต่ำ หรือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ กับลูก ศิษย์กับอาจารย์ รวมทั้งความสัมพันธ์แบบเจ้านายและ ลูกน้อง และความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ทุกอย่าง ที่เราได้จากต่างประเทศ เมื่อเข้ามาในเมืองไทย เราจะแปลงให้ เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เช่น สส.หรือข้าราชการแทนที่จะ เป็นคนในระดับเดียวกับประชาชนหรือเป็นผู้เอื้อเพื่อประชาชน ก็กลับมีสถานะที่สูงกว่า

ความสัมพันธ์ทั้งหลายที่เข้ามาในเมืองไทยเราจะแปรให้เป็นความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง ซึ่งมีใช้ไม่ดี แต่เวลานี้เราไม่สามารถที่จะพัฒนาความสัมพันธ์แนวราบได้เลย ทั้งๆ ที่เราตั้งใจจะเป็นไทยสากล ความสัมพันธ์แนวราบนี้เราพัฒนาไม่ได้เลย ทั้งๆ ที่เรามีเทคโนโลยีมากมาย ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการที่เราไม่สามารถจะร่วมมือกันได้ในการทำงาน แม้ว่าจะเป็นในภาควิชาในคณะหรือแม้ในกรมกอง อาตมาได้ยินเสียงบ่นมากกว่าทำงานร่วมกันไม่ได้ บางภาควิชาในคณะ เช่น ภาควิชาจิตวิทยาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ มีด้วยกันประมาณ ๔ คน หัวหน้าภาควิชาบอกว่า ไม่กล้าจัดประชุมเพราะเรียกประชุมครั้งใดทะเลาะกันทุกครั้ง ทั้งๆ ที่เป็นภาควิชาจิตวิทยา นี่แสดงถึงการที่เรามีความอ่อนด้อยในความสัมพันธ์แนวราบ

เราต้องการผู้นำ ถ้ามีผู้นำหรือมีผู้อาวุโสทุกอย่างจบเรียบร้อยหรือถ้ามีคนนอกมา ตัวอย่างเช่น อาทิตย์ที่ผ่านมาจากมาไปหมู่บ้าน จังหวัดยโสธร ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันทำเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เขาบอกว่าต้องการคนนอกมาก เพราะคนในหมู่บ้านเดียวกันไม่ฟัง ไม่เชื่อใจกัน ดูถูกกัน ต้องการคนนอก จึงขอให้อาตมาไปพูด อันนี้เห็นได้ชัดว่าเราต้องการความสัมพันธ์แนวตั้งคือ ต้องมีผู้ใหญ่ คนนอกหรือต้องมีคนกลางเข้ามา แต่พอเราจะร่วมมือกันก็ขัดแย้งกัน ทะเลาะกัน ความสัมพันธ์ที่อ่อนแอ

เชิงแนวราบนี้ขยายออกไปมาก เช่นการไม่เคารพกัน การไม่เคารพคนในท้องถิ่น การแข่งคิวกันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เคารพคนที่อยู่ในความสัมพันธ์แนวเดียวกับเราหรือระดับเดียวกับเรา การแข่งคิวก็ดี การไม่เกรงใจเวลาใช้เสียง การทิ้งขยะลงใส่บ้านข้างๆ อันนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เคารพในความสัมพันธ์แบบแนวราบหรือความสัมพันธ์แบบเสมอภาค ซึ่งถ้าเราไม่พัฒนาไปตรงนี้สังคมไทยเข้าสู่ความเป็นสากลไม่ได้ เพราะว่าความเป็นสากลนั้นเวลานี้โลกมันซับซ้อน เราไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการมีผู้นำเข้ามาแก้ไข

ทุกวันนี้เราติดอยู่กับการเรียกร้องอัศวินม้าขาวที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาเพราะเรายังติดอยู่กับความสัมพันธ์แนวตั้งก็คือว่าต้องมีคนสักคนที่อยู่ข้างบนมาช่วยเรา เป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ซึ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์หรือโลกสากลเราจะพึ่งพาใครได้นอกจากพึ่งพากันเอง และการพึ่งพากันเองทำให้เราต้องพัฒนาความสัมพันธ์แนวราบขึ้นมาให้เข้มแข็ง เช่น การรวมกลุ่มกันช่วยเหลือกันในชุมชนหรือการรวมกลุ่มกันในกรมกอง ภาควิชาต่างๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา แต่เราไม่สามารถพัฒนาความสัมพันธ์แบบนี้ได้ เพราะพัฒนาครั้งใดร่วมมือกันครั้งใดทะเลาะกันทุกที เพราะเราขาดจริยธรรมที่ช่วยในสิ่งเหล่านี้ อันนี้แสดงว่าในแง่เนื้อหาของความเป็นโลกสากล เรายังไม่พัฒนาเท่าไร

🕯️ สากลต้องเน้นที่เนื้อหา

ทั้งหมดนี้พูดมาเพื่อให้เห็นว่า ความเป็นสากลของเราเวลานี้ เรารับมาเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปแบบ พิธีกรรมหรือสิ่งเสพย์ และเทคโนโลยี โดยเราเข้าใจว่าอันนี้คือความเจริญ คือความเป็นสากล

แต่จะว่าเราไม่รับเนื้อหาที่ไม่เชิง คือ เราก็รับเนื้อหาของ ความเป็นโลกสากลมา แต่น่าสังเกตว่า มักจะเป็นเนื้อหาที่ไม่ค่อยดีเท่าไร เช่น ความเห็นแก่เงิน ความเห็นแก่ตัว ทุกวันนี้ เราวิจารณ์โลกตะวันตกว่า เขาเห็นแก่ตัวกัน เขาเห็นแก่เงินกัน สังคมไทยเป็นสังคมมีน้ำใจแต่เราก็ไปรับสิ่งนั้นเข้ามา อันแรกคือ ตัวเนื้อหาแต่เป็นเนื้อหาที่ไม่ค่อยดีเท่าไร แล้วเราก็ไปเอามาจาก ตะวันตกหรือจากสากล เรารับความเป็นสากลเข้ามาแล้วทำให้ ปัญหาของสังคมไทยหนักยิ่งขึ้นกว่าเดิม อย่างลิ้มว่าฝรั่งถึงแม้จะ มีความเห็นแก่ตัว หรือเน้นเรื่องของตัวเองใครตัวมันอยู่ไม่น้อย แต่เขายังมีคุณค่าบางอย่างช่วยตัดทานไม่ให้ความเห็นแก่ตัวนี้ เกินเลยไปจนกระทั่งเอาเปรียบคนอื่น ค่านิยมที่ช่วยตัดทาน ความเป็นเห็นแก่ตัวในตะวันตก เช่น การเคารพสิทธิกัน การเคารพ กฎหมาย นี่คือนิยมหรือตัวเนื้อหาในตะวันตกหรือสังคมที่เรา เรียกว่าโลกสากลที่ช่วยตัดทานไม่ให้วัตถุนิยมหรือความเห็นแก่ตัว มันเกินเลยไป เพราะมีทั้งความเห็นแก่ตัวและการเคารพสิทธิ พร้อมกันไป จึงช่วยตัดทานช่วยกันถ่วงดุล

สังคมที่ดีจึงต้องมีลักษณะเช่นนี้คือ มีส่วนที่ไม่ดีและมี ส่วนที่ดีคอยคุมคอยทานกันไป สังคมตะวันตกมีการเคารพสิทธิ กันก็เลยคานกันไม่ให้เห็นแก่ตัวจนเกินขอบเขต จนกระทั่งไป เอาเปรียบคนอื่น เช่น การไปแข่งคิว หรือว่าการไปพูดเสียงดัง ในโรงพยาบาลนตร์ อันนี้เขาก็มีการเคารพสิทธิ ส่วนของไทย แต่ก่อนก็มี ค่านิยมที่ช่วยคานความเห็นแก่ตัวไว้ เช่น ความ มีน้ำใจ หรือความสุภาพ ความเกรงใจ แต่สิ่งเหล่านี้มันหายไป นอกจากเราจะไม่ได้เอาของดีๆ ของตะวันตกหรือของโลกสากล เข้ามาช่วยคานหรือกำกับความเห็นแก่ตัวของคนแล้ว ของสิ่งที่เรา มีเราก็ทำลายทิ้ง เช่น ความมีน้ำใจ ความสุภาพ

มีเรื่องเล่าว่า คนไทยในอเมริกาคนหนึ่งสอนลูกที่จะกลับมาเที่ยวเมืองไทยเป็นครั้งแรกในชีวิตว่าคนไทยเป็นคนสุภาพ พอลูกมาเมืองไทยปรากฏว่าตกใจมากไม่เห็นว่าคุณภาพ ตรงไหนเลย เพราะว่าเขากำลังเข้าคิวอยู่ก็มีคนมาแซง ไม่ว่าจะ ขึ้นรถหรือจะซื้อตั๋วหนัง ขับริกก็ไม่สุภาพกันเลย เขาจึงไปบอก แม่ว่าคนไทยไม่สุภาพเลย ในเมืองนอกยังไม่มีการทำเช่นนี้มีแต่ การเคารพกัน อาตมาคิดว่าคนไทยนี้สุภาพแต่สุภาพเฉพาะคนที่ รู้จักเฉพาะกับเพื่อน มีกรณีหนึ่งคนงานก่อสร้างข้างบ้าน โยนถุง ใส่ขยะลงมาไม่เกรงใจคนข้างบ้านเลย คนข้างบ้านจึงไปบอก ตำรวจแต่ไม่ได้ผล สุดท้ายแก้ก็พยายามตีสนิทเอาของไปให้ ไป พูดไปคุยสร้างความเป็นเพื่อน พอเป็นเพื่อนแล้วก็ขอร้องว่า

ทีหลังอย่าโยนขยะเข้ามาในบ้าน เขาก็ทำตาม นั่นคือพอเป็นเพื่อนแล้วก็สุภาพ เกรงใจ เวลาเราไปกินข้าวกับเพื่อนเราจะช่วยแย่งกันออกเงินให้เพื่อน แต่ถ้าเป็นของส่วนรวมบางที่เราช่วยกันแย่งแข่งกันเอา มีหลายกรณีมากกว่าเงินของเพื่อนเราเกรงใจกันมาก แต่ถ้าเป็นสมบัติของส่วนรวม เราไม่ค่อยเกรงใจ มีแต่จะแย่งกันเอา

ตัวอย่างกรณีเกิดการทุจริตงบประมาณเมื่อปีที่แล้ว ผู้นำหมอบชบพ ซึ่งเป็นตัวคัดค้านในเรื่องนี้บอกว่าไปที่ไหนก็มีคนต่อว่าๆ เงินพวกนี้มันเงินหมอบที่ไหน จะไปยุ่งกับเขาทำไม นี่แสดงว่าเราไม่ได้ตระหนักว่าเงินของราชการเป็นเงินของส่วนรวม เป็นเงินของเราที่เราต้องช่วยกันรักษาของส่วนรวม ดังนั้นของส่วนรวมเราไม่ค่อยช่วยกันรักษาเท่าไร แต่ถ้าเป็นของเราหรือของเพื่อน เราจะช่วยกันรักษาอย่างดี เราจะไม่ยอมให้เพื่อนออกเงินให้เรา แต่เรากลับจะออกเงินให้เพื่อน แต่พอของส่วนรวมเรากลับไม่สนใจ

นี่มันแสดงให้เห็นค่านิยมแบบที่เรายังไม่ก้าวพ้นคือ เรายังให้ความสำคัญกับเรื่องความสุภาพในระดับแคบ เรายังให้ความสำคัญกับเรื่องความดี คุณธรรมในระดับแคบ ใช้ความดีหรือคุณธรรมกับเพื่อนในวงแคบๆ แต่กับแวดวงที่กว้างออกไปเราจะไม่ค่อยสนใจเท่าไร อันนี้คือเนื้อหาของโลกสากลที่ทำให้เราไม่สามารถที่จะพัฒนาไปได้

เพราะฉะนั้นอาตมาคิดว่า ทั้งหมดนี้ชี้ว่าเราเน้นการรับมาก เราเน้นเป็นฝ่ายรับมากในโลกโลกาภิวัตน์ แล้วก็บางครั้งเราไม่ได้รับเฉพาะวัตถุหรือรูปแบบมาอย่างเดียวก่อน เรารับเอาเนื้อหาบางอย่างที่ไม่ค่อยดีมาด้วย ส่วนเนื้อหาดีๆ ที่เรามีอยู่เราก็ค่อยๆ ทำลายทิ้งไป หรือเราไม่พัฒนาตรงนี้ทำให้เราไม่สามารถมีบทบาทหรือมีสถานะที่ดีได้ในโลกสากล และทำให้ความเป็นไทยของเราเป็นไทยที่ไม่น่าภาคภูมิใจ พอพูดถึงคนไทยในสายตาของต่างประเทศบางครั้งเขามองด้วยสายตาไม่ดีเท่าไร อันนี้เป็นเรื่องที่เราต้องหาทางแก้ไข

เหริยสองหน้าของโลกสากล

ในโลกสากลหรือโลกโลกาภิวัตน์มันมี ๒ ด้านอยู่เสมอโดยมีทั้งการรับการให้หรือการสั่ง คราวนี้ถ้าหากว่าคนไทยจะเป็นสากล อาตมาคิดว่าเราจะต้องพิจารณาให้ดีเรื่องการรับคือว่าต้องพยายามเลือกรับสิ่งที่ดีมาเป็นของไทยให้ได้ หรือทำให้เหมาะกับไทย เลือกรับสิ่งสากลที่ดีๆ มาเป็นของไทยหรือทำให้เหมาะกับไทย ซึ่งมีใช้เรื่องรูปแบบเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเนื้อหาด้วย แต่สิ่งที่ไม่ดีก็สมควรรับมาเหมือนกันคือ พิจารณาในทางพุทธศาสนาเราไม่แคร์เลยว่าอะไรดีหรือไม่ดี แต่ดูเจตนาหรือทำที่ในการรับก็แล้วกัน สิ่งที่ไม่ดีของโลกสากลเราก็ต้องรับมา

เพื่อเอามาใช้ประโยชน์ ดัดแปลงให้เป็นประโยชน์กับเรา ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาเรื่องความล้มเหลวของโลกสากลซึ่งเวลานี้มีมาก เราก็ควรจะรับมาแต่ไม่ใช่รับมาเลียนแบบ แต่รับมาเพื่อเรียนรู้ว่าเราจะแก้ไขหรือปรับปรุงตัวเพื่อที่เราจะไม่ซ้ารอยเขาได้อย่างไร

อันนี้เป็นประเด็นแรก คือ ต้องรับและเลือกรับในสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดีเราก็รับมาเพื่อจะเอามาใช้เป็นประโยชน์ให้ได้ เหมือนกับที่ต้นไม้ดูดแร่ธาตุทุกอย่าง แม้กระทั่งขยะ เพื่อมาแปรให้กลายเป็นดอกไม้ ผลไม้ ชีวิตจะก้าวหน้าหากมีความสามารถในการเอาสิ่งที่เป็นขยะปฏิกลมาแปรให้เป็นสิ่งที่ดีงามได้ ดังที่เขาเปรียบเทียบพระพุทธเจ้าเวลามีพญามารยิงลูกศรแล้ว กลับกลายเป็นดอกไม้คือ เอาสิ่งที่รับเข้ามาแล้วแปรให้เป็นของดี พระอรหันต์บางรูปบรรลุธรรมได้ขณะที่เห็นหญิงคนิกายืมฟันขาว เห็นแล้วท่านไม่ได้เกิดกำหนด ท่านกลับพิจารณาเห็นความเป็นอนิจจังของสังขาร แล้วเกิดจิตสังเวชในสังขาร แล้วก็บรรลุธรรมได้ เกิดปัญญาตระหนักในกฎไตรลักษณ์ เพราะฉะนั้นเวลาเรารับเราต้องรู้จักรับไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีและสิ่งไม่ดี แต่ว่าในสิ่งที่ดีเราก็รับมาประยุกต์ให้พอเหมาะ สิ่งที่ไม่ดีเราก็นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

☸ เราให้อะไรกับโลกบ้าง

เราจะต้องคิดอยู่เสมอว่า เราจะมีอะไรที่ดีๆ ให้แก่โลกบ้าง เรามีอะไรที่เป็นสิ่งดีที่จะมอบให้เป็นสมบัติของโลกบ้าง ไม่ใช่รับอย่างเดียวแต่เป็นฝ่ายให้ ฝ่ายส่งหรือฝ่ายแพร่ไปด้วย สิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะโลกโลกาภิวัตน์มิใช่หมายถึงการมีกระแสลมนพัดจากยุโรป อเมริกาหรือญี่ปุ่นมาสู่เราเท่านั้น เราไม่ใช่อยู่ปลายทางหรือปลายทางเพียงอย่างเดียว แต่เราก็เป็นต้นลมด้วย เมื่อเราจะเป็นต้นลมเราก็ควรจะเลือกสิ่งที่ดีให้แพร่กระจายออกไปสู่โลกด้วย โลกโลกาภิวัตน์เป็นเช่นนี้ แต่เรากลับไปเข้าใจว่าโลกาภิวัตน์หมายถึงโลกที่จะมีกระแสลมนพัดมาทางเดียวคือ มาจากอเมริกา ยุโรปหรือญี่ปุ่นเท่านั้น แล้วเราก็เป็นฝ่ายอยู่ท้ายลมที่ต้องรับอย่างเดียวไม่ว่าจะเป็นกลิ่นขยะ กลิ่นเหม็น กลิ่นอะไรเราก็รับเข้ามาหมด ไม่ใช่ เราเองก็สามารถที่จะแพร่ออกไปให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ได้ เพราะฉะนั้นเราต้องคิดคำนึงถึงการเป็นฝ่ายให้ด้วย

ทุกวันนี้เรามีอะไรให้แก่โลกบ้าง หรือเราจะเลือกอะไรให้แก่โลกบ้าง เราจะให้ต้มยำกุ้ง ส้มตำแค่นั้นพอไหม ต้มยำกุ้งก็มีประโยชน์ แต่เราคิดว่าเรามีดีเท่านั้นหรือ เราคิดว่าเรามีดีแค่ส้มตำแค่นั้นหรือ และเวลานี้ปรากฏว่าสิ่งที่เราให้แก่โลกโดยที่เราไม่ได้ตั้งใจเลยก็คือ เราส่งผู้หญิงไปโดยที่เขาต้องไปตายเอาดาบหน้าคือ การส่งออกที่รัฐบาลไม่รับทราบแต่เป็นที่รับรู้ในสายตาของทั่วโลก เรามีมากกว่านี้หรือไม่ที่จะให้แก่โลกได้

ทุกวันนี้เราพยายามสร้างหรือยื่นหยัดในโลกโลกาภิวัตน์ด้วยการสร้างสิ่งที่แสดงความเชิดหน้าชูตาหรืออวดให้แก่โลก เช่น ทำซาลาเปาใหญ่ที่สุดในโลก ทำไข่เจียวใหญ่ที่สุดในโลก เราต้องการอวดชาวโลกว่าเราทำได้ อเมริกามีเอ็มไพร์สเตทหรือว่ามีตึกที่สูงใหญ่ที่สุดในโลก เราก็มียักษ์ใหญ่ที่สุดในโลก หรือมีครกตำลัมตำที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีเทียนที่ใหญ่ที่สุดในโลก สังเกตเมืองไทยเวลานี้ จ้องผลิตอะไรก็ได้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มันสะท้อนอะไรเกี่ยวกับคนไทยหรือเปล่า และสิ่งเหล่านั้นนอกจากจะเป็นของกินที่ใหญ่ที่สุดในโลกแล้ว มักจะเป็นเรื่องวัตถุล้วนๆ ถามว่าสิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์สำหรับโลกไหม มันไม่เป็นและไม่เป็นประโยชน์สำหรับคนไทยเลย ทั้งไข่เจียว ส้มตำหรือบะหมี่ที่ใหญ่ที่สุดในโลก

คราวนี้ถามว่าเราจะมีอะไรให้แก่โลกบ้าง การที่เราจะให้สิ่งที่ดีที่สุดของเราแก่โลก เราต้องมีปัจจัยหลายอย่าง ประการแรกคือ เราต้องรู้ว่าของเรามีอะไรดีที่โลกต้องการบ้าง การที่เราจะรู้ว่าเรามีอะไรดีที่โลกต้องการเราต้องเข้าใจตัวเอง เราต้องรู้จักตัวเองก่อน ต้องรู้ว่าเรามีวัฒนธรรม เรามีภูมิปัญญา เรามีทรัพยากร เรามีทักษะความสามารถอะไรที่ดี สิ่งที่ดีที่สุดของเรามีไหม และขณะเดียวกันเราก็เข้าใจผู้อื่นด้วยว่า เขาขาดอะไร เขามีปัญหาอะไร เขากำลังต้องการอะไร แต่สิ่ง ๒ สิ่งนี้อาตมารู้สึกว่าเรายังทำตรงนี้น้อยคือ เรายังไม่ค่อยเข้าใจ เรายังไม่ได้พิจารณา

สอบสวนว่าเรามีอะไรดีบ้าง ไม่ว่าจะ เป็นในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรทักษะความสามารถว่า เรารู้เราเข้าใจว่าเรามีอะไรดี และถ้าเรารู้ว่าคนอื่นหรือโลกเขาขาดอะไร เขาต้องการอะไรคือ เราก็ต้องรู้จักรักษาสิ่งดีๆ ของเราเอาไว้ และต้องรู้จักประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อื่น แม้แต่ตั้มย៉ากุ้ง เรายังพยายามปรุงรสให้เหมาะกับคนต่างชาติ แต่สิ่งนี้เราไม่ต้องทำก็ได้ เพราะชาติอื่นเขาก็ทำกันอยู่แล้ว ตั้มย៉ากุ้งเวลานี้หลายชาติเขาก็ทำ ในอังกฤษในอเมริกาที่มีร้านอาหารต่างชาติจำนวนมากที่ทำตั้มย៉ากุ้งได้ไม่จำเป็นต้องร้านอาหารไทย ของแบบนี้เราไม่จำเป็นต้องให้ความใส่ใจมากก็ได้เพราะว่ามีคนที่พร้อมจะลอกเลียนแบบไปเอง ปัญหาคือว่าเรามีอะไรที่ดีกว่าตั้มย៉ากุ้งหรือไม่ อาตมาเชื่อว่าเรามี

ความเป็นไทยมีอะไรดีบ้าง

คราวนี้เรามาดูว่าสิ่งดีที่เรามีนั้นมีอะไรบ้าง อาตมาคิดว่าสิ่งดีที่เรามีที่เป็นไทยก็คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาเหล่านั้นได้แก่ องค์ความรู้ซึ่งอาจจะแสดงออกผ่านวัฒนธรรม จารีตประเพณี เรามีภูมิปัญญาหลายอย่างเช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นพุทธศาสนาหรือค่านิยมบางอย่างเช่น ค่านิยมสันโดษ รู้จักพอ สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญา มันไม่ได้เกิดขึ้นมา

ลอยๆ แต่มันเกิดขึ้นมาจากความรู้ความเข้าใจในชีวิต ความรู้จักพอหรือสันโดษ ไม่ใช่ช้อยๆ คิดขึ้นมาได้ แต่คิดขึ้นมาเพราะว่าเกิดความเข้าใจในชีวิตว่า ถ้าหากเรารู้จักพอ เราจะร่ำรวยไม่มีที่สิ้นสุด ในทางพุทธศาสนาสอนว่าความร่ำรวยที่สุดคือสันโดษ สันโดษคือความร่ำรวยอย่างยิ่ง เพราะร่ำรวยแบบนี้แล้วชีวิตเป็นสุข แต่ถ้าร่ำรวยแบบอื่นแล้วชีวิตไม่เป็นสุข เพราะมันไม่รู้จักพอ ไม่ว่าจะร่ำรวยมีชื่อเสียง เงินทอง ที่ดิน มันก็ไม่เป็นสุข เพราะยังรู้สึกจน รู้สึกยังมีไม่พอ แต่ถ้ามีสันโดษเสียแล้วก็จะรู้จักพอ ความเข้าใจแบบนี้คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิต

ส่วนภูมิปัญญาเกี่ยวกับชุมชนเราก็มีไม่น้อย เช่น ระบบวิธีการของชุมชนในการรักษาธรรมชาติ แม้กระทั่งเวลานี้โลกสากลต่างประเทศก็หันมาสนใจว่าในสมัยก่อนเรารักษากันอย่างไร ซึ่งยังมีเค้าตกทอดมาถึงเวลานี้อยู่บ้าง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล พบว่าเวลานี้โลกสากลหันมาสนใจต่อประเทศไทยว่าเรารักษากันอย่างไรในช่วงอดีตที่ผ่านมา ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ปรากฏออกมาในรูปของกฎระเบียบประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการแพทย์ การเกษตร การเกษตรแบบผสมผสานนี้เป็นเรื่องที่กำลังพูดถึงกันอยู่อย่างต่อเนื่องว่ามีพื้นฐานมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย หรือเรื่องการแพทย์แผนไทยที่เรากำลัง

รณรงค์กันในปัจจุบันก็อาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เรามีอยู่ เวลาที่สูญเสียไปมากมาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีและควรค่าแก่การใส่ใจ ศึกษาหาแก่นแท้ นอกจากภูมิปัญญาแล้วยังมีทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก อาตมารู้สึกดีใจที่สถาบันการแพทย์แผนไทยของกระทรวงสาธารณสุขพยายามที่จะพิทักษ์รักษาคุณค่าดังกล่าวนี้ไว้ รวมทั้งการธำรงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางภูมิปัญญา

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีพืชหลายชนิดที่มีศักยภาพในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และสร้างประโยชน์สุขให้แก่โลกอย่างมาก ทั้งด้านการแพทย์ การเกษตรหรืออุตสาหกรรม แต่คนมองไม่เห็นคุณค่า ปล่อยให้ทิ้งร้างและให้ต่างชาติมากอบโกยโดยหวังเพียงผลตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ สิ่งเหล่านี้ควรจะรักษาให้ดำรงอยู่และพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือจุดแข็งของเรา การที่เราเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยป่าดิบชื้นมีความหมายต่อความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมาก คุณค่าที่มีอยู่ของไทยนอกจากภูมิปัญญาและทรัพยากรแล้วก็คือความคิดริเริ่มใหม่ๆ โดยเฉพาะความคิดริเริ่มที่ออกมาจากชาวบ้านหรือมาจากเบื้องล่าง ไม่ว่าจะเป็นครษฐกิจชุมชนที่กำลังเร่งรัดดำเนินการหรือว่ากลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นธนาคารในระดับชาวบ้านไม่ใช่เป็นเรื่องเล่นๆ แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด

ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วกำลังให้ความสนใจว่าเราทำกันอย่างไร เพราะสิ่งนี้เป็นทางออกให้กับประเทศได้อีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตามมักไม่ค่อยมีคนสนใจในความคิดริเริ่มระดับเบื้องล่างนี้ กลับมุ่งไปสนใจความคิดเบื้องบนที่มาจากสถาบันการเงิน ธนาคาร หรือนักวิชาการ แต่แนวคิดที่มาจากเบื้องล่างซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามและเป็นแนวคิดที่เป็นการริเริ่มใหม่ๆ กลับไม่มีผู้สนใจ

ธรรมะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโลก

เมื่อพิจารณาภาวะวิกฤตของประเทศในปัจจุบันพบว่า กลุ่มออมทรัพย์หลายแห่งในระดับล่างไม่ได้รับการกระทบกระเทือนเลย ในขณะที่สถาบันการเงินและธนาคารหลายแห่งกระเทือนจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ แต่กลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวที่มีเงินเป็นล้านๆ ไม่ถูกกระทบกระเทือน นำมาสู่คำถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนี้ และได้มีผู้ตั้งคำถามกับชาวบ้านว่าในขณะที่ธนาคารกำลังประสบปัญหาอย่างหนัก แต่ทำไมกลุ่มออมทรัพย์ที่คล่องเปรี๊ยะในภาคใต้จึงไม่กระเทือนเลย ก็พบคำตอบว่าเงินของกลุ่มออมทรัพย์นั้นไม่ได้ฝากไว้กับธนาคารแต่ได้กระจายไปยังชาวบ้านที่เป็นสมาชิก โดยชาวบ้านนำไปสร้างฐานะให้มันคง เม็ดเงินทั้งหมดจึงไม่ได้มุ่งมาสู่ธนาคาร ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ขึ้นมา ธนาคารล้มแต่กลุ่มเหล่านี้ไม่กระเทือน เพราะเงินทั้งหมด ได้ถูกกระจายไปอยู่ตามกระเป๋าของสมาชิก โดยกลุ่มสมาชิกเหล่านี้มีความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องลัจจะ ธรรมะนำมาสอดประสานทำให้เกิดความเชื่อถือกันและกัน

ธรรมะเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโลกปัจจุบันเพราะระบบเศรษฐกิจถึงแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพเพียงใดหรือจะเก่งอย่างไรก็ตามหากไม่มีธรรมะเป็นพื้นฐานจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ธรรมะที่กล่าวถึงคือความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อกัน ระบบทุนนิยมทุกวันนี้ที่ทำงานอยู่ได้ไม่ใช่เพราะมีระบบตลาดเพียงอย่างเดียว แต่เพราะอาศัย trust คือ ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ หากไม่มีความซื่อสัตย์แล้วจะประสบปัญหาอย่างหนัก ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ เศรษฐกิจเมืองไทยพบว่ามีปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์อย่างมากเมื่อมีอะไรมากระทบจึงล้มครืนทันที ทั้งๆ ที่โดยแท้จริงแล้วมีเงินไหลเข้าจำนวนมากมาย แต่พอมมีปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์เงินก็ไหลออกนอกประเทศจนเกือบหมด

ธรรมะที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญมาก และสามารถเป็นทางหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตที่กำลังประสบในปัจจุบัน และเรื่องที่เราเห็นว่าเล็กน้อยนี้เองที่สามารถเป็นหมอนรองรับวิกฤตไม่ให้ส่งผลกระทบต่อกระเทือนมากมาย แต่เรื่องเหล่านี้กลับเป็นสิ่งดีงามที่ถูกมองข้ามไป สิ่งเหล่านี้จะช่วยได้มากหากเราให้

ความเอาใจใส่และพัฒนาไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญา ทรัพยากร หรือนวัตกรรมใหม่ๆ จากชาวบ้านหรือของคนไทย นวัตกรรมที่กล่าวถึงเป็นนวัตกรรมทางสังคมไม่ใช่นวัตกรรมทางเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมซึ่งในปัจจุบันไม่ค่อยจะรักษากันเท่าไรนัก และขณะนี้เริ่มมีการตื่นตัวซึ่งไม่แน่ใจว่าซำเกินไปหรือไม่เพราะมีการสูญหายไปแล้วมากมาย เช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการแพทย์ เวลานี้พบว่า ไบโกลานที่เก็บสะสมวิชาความรู้ทางการแพทย์ได้ถูกขายเป็นกิโลหรือรับซื้อเป็นกระสอบๆ ด้วยราคาที่ถูกลงมาก สิ่งที่ถูกขายไปหมายถึงความรู้ที่สูญหายไปจากแผ่นดินไทย การกระทำเหล่านี้เองที่เราได้มอบให้แก่อะไรก็ได้แต่ให้โดยไม่เข้าใจ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่อะไร ในที่สุดกลายเป็นประโยชน์เฉพาะบริษัทที่รับซื้อไบโกลานหรือนำไบโกลานเหล่านี้ไปวิจัยต่อในวงแคบๆ เพื่อที่จะขายต่อในรูปของสิทธิบัตรหรือว่าลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์เฉพาะคนกลุ่มน้อย

จุดอ่อนที่ผ่านมา

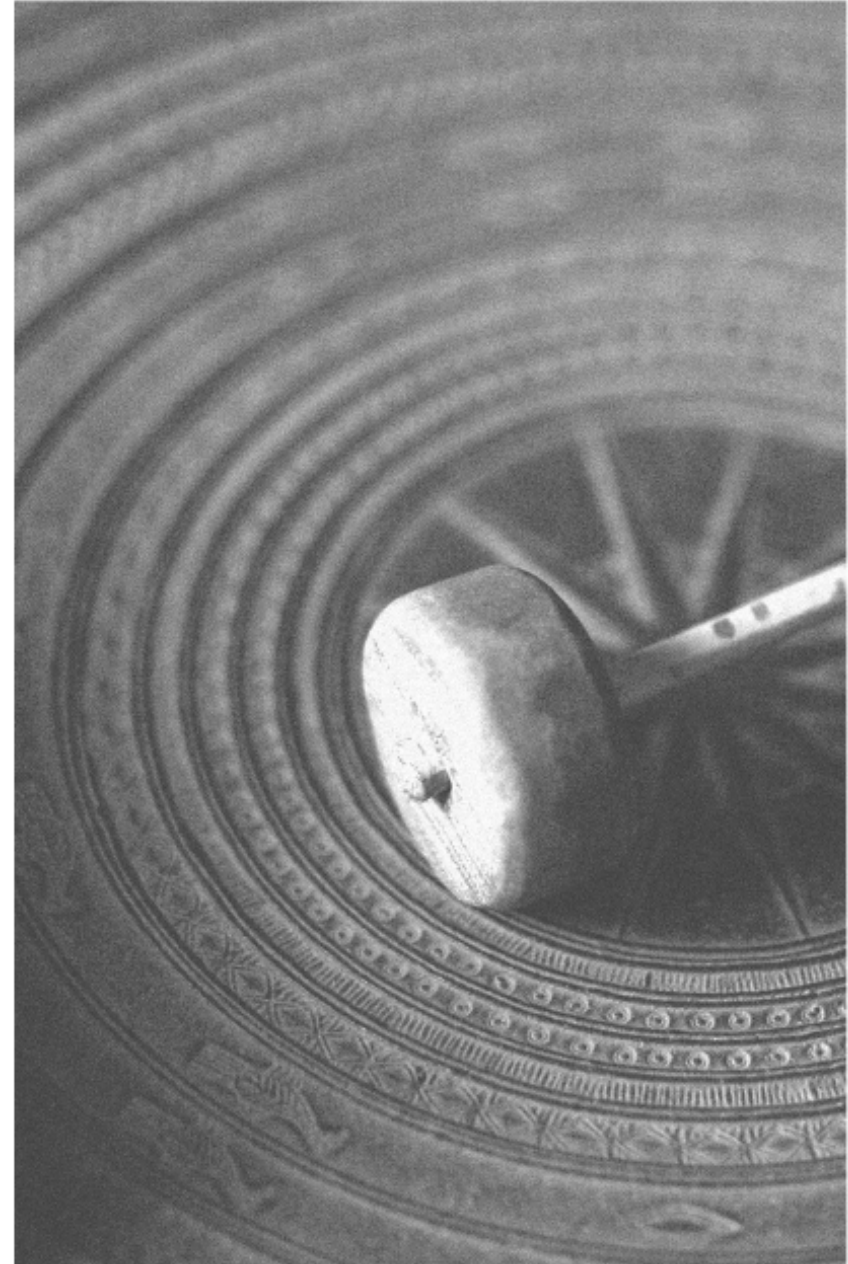
ความเป็นไทยสากลที่ผ่านมาเราจึงมุ่งเน้นแต่การเป็นผู้เสพย์รับแต่รูปแบบและเป็นเพียงผู้ตาม การที่เป็นผู้ตามทำให้ต้องคอยจ้องมองผู้อื่นอยู่เสมอใน ๒ ลักษณะก็คือ ประการแรกคือจ้องมองเพื่อที่จะลอกเลียนแบบโดยอยากได้ชื่อว่าพัฒนาจึงไปลอกเลียนแบบของผู้อื่นมา เช่น เครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี สินค้าใหม่ราคาแพง สินค้ามีเยื่อ การจ้องมองหรือจ้องรับจากผู้อื่นในลักษณะที่ต้องการจะรับเข้ามาเพียงอย่างเดียว ประการที่ ๒ เป็นอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมาจากรากเหง้าอันเดียวกันก็คือ การคิดที่จะโทษแต่ผู้อื่น เมื่อมีปัญหาจะโทษผู้อื่นอยู่เสมอเวลาจะพัฒนาตนก็จะไปเอาของผู้อื่นมาเพื่อที่จะให้ตัวเองดูดีขึ้น แต่เวลามีปัญหาจะโทษผู้อื่น ซึ่งขณะนี้มีการโทษกันมาก เมื่อคราววิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาก็โทษ จอร์จ ซอรัส ครั้นพอวัฒนธรรมไทยเสื่อมโทรมก็โทษวัฒนธรรมต่างชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬก็กล่าวโทษมือที่ ๓ ความคิดแบบนี้ทำให้เกิดปัญหาและเกิดความรู้สึกล่อลวงใจมาก เวลาที่ต่างชาติวิจารณ์เศรษฐกิจไทยเราจะไม่พอใจเพราะคิดว่าคำวิจารณ์ในทางลบเช่นนี้จะทำให้เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวไม่ได้ โดยที่ไม่ได้พิจารณาย้อนกลับมามองว่าที่ฟื้นตัวไม่ได้เป็นเพราะปัจจัยภายในหรือไม่ กลับมองแต่เพียงว่าการที่เศรษฐกิจไม่ดีขึ้นเป็นเพราะต่างชาติคอยรุมวิจารณ์เมืองไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคอยกล่าวหาว่าเมืองไทย มีดีเฉพาะ

เรื่อง sex กับสนามกอล์ฟ และการแก้ปัญหาของเราก็คือการโจมตี การเล่นเกมล่อลวงชนต่างชาติ เพราะคิดว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจแย่งหรือทำให้เศรษฐกิจไม่สามารถที่จะฟื้นตัวได้

ภาวะเช่นนี้เป็นสิ่งที่เรียกว่า **mentality** หรือจิตวิสัยที่คอยจ้องมองผู้อื่นอันเนื่องมาจากการเป็นฝ่ายตามฝ่ายรับ และคอยจ้องมองผู้อื่นตลอดเวลา คิดว่าจะดีได้ก็เพราะไปเอาของคนอื่นมา แต่ถ้าเราแยก็เป็นเพราะคนอื่นทำให้เราแย อันนี้เป็นเพราะเราไม่ได้มองตัวเราว่ามีดีอะไรบ้าง หากมองเห็นว่าเรามีดีจะทำให้เราไม่ต้องคิดลอกเลียนแบบผู้อื่น เราควรกลับมาคิดว่าเรามีจุดอ่อนอย่างไรบ้างที่ส่งผลให้เราเป็นเช่นนี้ ถ้าเราเข้าใจจุดอ่อนเราก็จะไม่โทษคนอื่นว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เราแย แต่เนื่องจากที่ผ่านมาเราไม่ได้มองและค้นหาตัวเองว่ามีสิ่งใดที่ดีหรือสิ่งใดที่เป็นจุดอ่อน โดยคิดแต่เพียงจะลอกเลียนแบบผู้อื่น เมื่อเราพัฒนาตัวเองขึ้นมาและประสบปัญหาจึงโทษผู้อื่นว่าเป็นตัวสร้างปัญหา โดยไม่ได้มองว่าจุดอ่อนของเราคืออะไร และแม้กระทั่งวงการศาสนาหรือวงการของสงฆ์ก็มีการมองว่าพวกศาสนาคริสต์เป็นตัวการทำให้คนเสื่อมศรัทธาในคณะสงฆ์ แต่ไม่ได้มองไปว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีสาเหตุอยู่ที่คณะสงฆ์หรือวงการศาสนาของประเทศไทย จึงไปจ้องมองว่าคริสต์ศาสนากำลังจะทำลายพุทธศาสนา สิ่งนี้คือจิตวิสัยที่กำลังจะเป็นกันทุกวงการและทั้งประเทศ

การกล่าวโทษผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแนวคิดจากการกล่าวโทษผู้อื่นซึ่งเป็นความคิดแบบ ไทยในปัจจุบันนี้จะส่งผลให้เราสามารถเผชิญหน้าผู้คนในสังคม ในอดีต ที่ผ่านมามีความเป็นไทยไม่ใช่ลักษณะเช่นนี้ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่กำลังฝังรากลึก และประทับรอยจน กลายเป็นความเป็นไทยในทุกวันนี้ จะนำพาสู่ปัญหาที่ทวีคูณ ดังนั้น จึงต้องหาแนวทางในการแก้ไขโดยเปลี่ยนแนวความคิด ให้เกิดความเป็นไทยอย่างใหม่ขึ้นมาที่สอดคล้องโลกสากลหรือ โลกาภิวัตน์ โดยต้องพร้อมที่จะเป็นผู้นำ พร้อมที่จะเป็นผู้ให้ รู้จักตัวเอง มีความมั่นใจภูมิใจในสิ่งที่คิด นำสิ่งที่ตนมีอยู่สร้าง คุณค่าเพิ่มขึ้นและพร้อมที่จะรับรู้ว่าคุณค่าของตัวเองมีจุดอ่อนใดที่จะต้อง แก้ไขรวมทั้งตระหนักว่าการที่เราเป็นอยู่ทุกวันนี้เป็นเพราะตัวเรา ไม่ใช่คนอื่น อย่างน้อยตัวเราก็คือสาเหตุหลัก ส่วนผู้อื่นนั้นเป็น เพียงส่วนประกอบหรือปัจจัยภายนอก แต่ทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็น เพราะตัวเราเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ถ้าเราแย่หรือจนลงก็เพราะเกิด อะไรบางอย่างที่ผิดพลาดจากตัวเราเองก่อน ปัจจัยภายนอกก็มี ส่วนแต่เราต้องมองที่ตัวเองก่อนเสมอ

การที่เราไม่มัวมองเช่นนั้นทำให้เรามีความคิดที่กล้าวิจารณ์ ตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองมากขึ้น และเกิดความ มั่นใจในตัวเอง ความคิดเช่นนี้ทำให้ความเป็นไทยมีคุณค่า สามารถยืนหยัดท้าทายและเผชิญหน้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ใน

ทุกรูปแบบ สิ่งต่างๆ เหล่านี้โยงโยไปสู่วิกฤตที่เรากำลังเผชิญอยู่ คือวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งวิกฤตที่เกิดขึ้นในขณะนี้ไม่ใช่วิกฤตเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวแต่เป็นวิกฤตเศรษฐกิจอย่างอื่นด้วย เพราะปัจจุบันปัญหาสำคัญที่สุดของไทยไม่ใช่การขาดเงินแต่กลับพูดกันมากกว่าขาดเงิน หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าเราไม่ได้ขาดเงิน แต่เราขาดปัญญาและธรรมะ

เมื่อขาดธรรมะ อะไรๆ จึงวุ่น

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมาพบว่าเรามีเงินเข้ามามากมายแต่ทำไมเงินเหล่านั้นไม่ช่วยให้เศรษฐกิจไทยพ้นจากวิกฤตภัยได้เลย เม็ดเงินที่ไหลเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเม็ดเงินจากการกู้ยืมต่างประเทศไม่มีส่วนช่วยให้เรารอดพ้นจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจได้เลย นั้นนำมาสู่คำตอบที่ว่าเราไม่ได้ขาดเงินแน่นอน แต่เราขาดธรรมะ ปัญหาการคอร์ปชั่น ปัญหาการเห็นแก่พวกพ้อง และปัญหาการไฟเสฟฟุมเพื่อย เหล่านี้เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ในบ้านเมือง แต่ปัญหาทุกปัญหาย่อมมีทางแก้ไข ทางออกของปัญหาเหล่านี้หลายส่วนมีอยู่ในภูมิปัญญาดั้งเดิมของเรา แต่เรากลับละทิ้งธรรมะ ละทิ้งเรื่องความสันโดษความพอเพียง โดยกลับมองเห็นว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้เซย ล้าสมัย และคิดว่าจิตวิญญาณไม่สำคัญ

เท่ากับเงินทอง การปรับโลกทัศน์เช่นนี้ทำให้เศรษฐกิจไทยเป็นเช่นปัจจุบัน ดังนั้น ในวันนี้เราจึงจำเป็นต้องรื้อฟื้นกันใหม่เพื่อที่จะนำสิ่งดีงามที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาหรือความคิดริเริ่มใหม่ๆ เข้ามาผสมผสานนำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการฟื้นตัวในระดับพื้นฐานหรือระดับล่างที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง

มีผู้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าวิกฤตในปัจจุบันมีสาเหตุหลักจากความไม่รู้ ๒ ประการ ประการแรกคือ การไม่รู้ในธรรมชาติของเงิน และประการที่สองคือความไม่รู้เรื่องธรรมชาติของชีวิต ความไม่รู้ทั้งธรรมชาติของเงินและธรรมชาติของชีวิตนำไปสู่การสร้างระบบตลาดที่เอาชีวิตไปแลกกับเงิน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่คุ้มค่าเลย เพราะหมายถึงการที่เรายอมเสียชีวิต ยอมเอาชีวิตไปแลกกับเงิน หุ่บเทชีวิต และไม่ใช่ว่าเฉพาะชีวิตเราแต่เป็นชีวิตของลูกหลาน ชีวิตครอบครัว เพื่อที่จะไปแลกหาเงินทองเข้ามา โดยไม่มีเวลาให้กับตนเอง ครอบครัวและลูก คิดเพียงแต่การที่จะได้เงินจำนวนมากมายมหาศาล สิ่งนี้เองคือ การเอาชีวิตเข้าไปแลกกับเงินซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่คุ้มค่า ความไม่รู้เหล่านี้ก็คืออวิชชา ดังนั้น การที่เราไม่รู้เรื่องเงินและไม่รู้เรื่องชีวิตจึงคิดไปว่าเงินมีค่ามากกว่าชีวิต ครั้นพอเราเอาชีวิตไปแลกกับเงินเราก็ทุกข์ ซึ่งไม่ใช่ทุกข์แต่เฉพาะตัวบุคคล แต่ทุกข์ทั้งประเทศ คำตอบเหล่านี้ที่จริงปรากฏอยู่แล้วในภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร นักคิดคนหนึ่งของไทยกล่าวว่าเงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาเป็นของจริง อันนี้ก็เป็นความคิดที่ตรงกับพุทธศาสนา แต่เรากลับไปคิดว่าเงินเป็นเรื่องใหญ่ทำให้เรามุ่งทางตันในวันนี้ นับแต่นี้ไปเราคงต้องให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตมากขึ้นแล้วโยงเข้ากับธรรมะ จากธรรมะจะน้อมนำไปสู่ปัญญาและความมีน้ำใจซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ความเป็นไทยของเรามีค่า และทำให้เรามีความมั่นคงได้

ปิดท้าย

ประเด็นสุดท้ายซึ่งเชื่อมโยงกับหัวข้อการสัมมนาในวันนี้คือการเตรียมคนเข้าสู่อนาคตเป็นเรื่องสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามจะเป็นการดียิ่งขึ้นหากจะพูดให้ครบถ้วนว่า เตรียมคนสู่อนาคตและเตรียมอนาคตเพื่อความเป็นมนุษย์ เนื่องจากถ้าเราเตรียมคนสู่อนาคตจะหมายความว่าเราให้อนาคตมากำหนดเราอย่างเดียวโดยเราเป็นฝ่ายที่จะต้องปรับตัวตามอนาคต ประโยชน์สำหรับวลีข้างต้นก็คือ เราจำเป็นต้องปรับตัวเพราะอนาคตจะมาในรูปแบบอย่างไรเราไม่รู้ อนาคตอาจเรียกร้องต้องการคนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ เราจำเป็นต้องเตรียมคนเพื่อไปสู่อนาคต แต่เราจะรอให้อนาคตมากำหนดเราอย่างเดียวคงไม่พอ เราจำเป็นต้องเตรียมอนาคตด้วย โดยเราต้องไปจัดการกับอนาคตด้วยเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์

นั่นหมายความว่า การเตรียมคนสู่อนาคตยังไม่บ่งบอกถึง vision หรือวิสัยทัศน์ที่แท้จริงและชัดเจนว่าอนาคตที่กล่าวถึงคืออนาคตอะไร และเราไม่ควรเป็นเหมือนนิทานของตอลสตอยที่เล่าว่า มีคนกำลังขี่ม้าหนีไปอย่างรวดเร็ว คนผ่านทางจึงถามคนที่ขี่ม้าว่า “นั่นคุณจะไปไหน” คนขี่ม้าก็บอกว่า “ไม่รู้หรือคุณก็ถามม้าขี่ว่าม้ามันจะไปไหน” เวลาในอนาคตเปรียบเหมือนกับม้า เราจะปล่อยให้มันพาเราไปไหนโดยที่เราไม่รู้หรือชายในนิทานเรื่องนั้นเห็นจะไม่ได้ เราจะต้องรู้จักหันเหหรือควบคุมบังคับม้าเท่าที่จะทำได้ นั่นคือ เราจะต้องรู้จักจัดการหรือเตรียมอนาคตด้วยเพื่อรับใช้ความเป็นมนุษย์ สำหรับคำว่า “คน” ในหัวข้อที่กล่าวถึงการเตรียมคน อาจมีความหมายเพียงแค่ “คน” เป็น “ทรัพยากร” แต่มนุษย์เราเป็นมากกว่าทรัพยากร ความเป็นมนุษย์ของเรามีค่าอย่างยิ่ง เราจึงต้องพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์

ความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยพื้นฐานสำคัญ ๒ อย่างคือปัญญาและกรุณา เราต้องหาทางเตรียมคนเพื่อรับมือกับอนาคตแล้วเราก็เข้าจัดการกับอนาคตเพื่อให้อนาคตเกื้อกูลส่งเสริมความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้น คือ พัฒนาให้คนได้เข้าถึงปัญญาและกรุณาสິงนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะมนุษย์เป็นมากกว่าทรัพยากร การเข้าใจมนุษย์ในแง่นี้ทำให้ต้องมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์เพื่อเราจะมีอะไรที่มากกว่าทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีประสิทธิภาพ

เราต้องพัฒนา “คน” ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สามารถบรรเทาความทุกข์ให้ลดน้อยถอยลง และเกื้อกูลผู้อื่น และความเป็นมนุษย์นี้จะต้องไม่แยกออกจากความเป็นไทย โดยต้องให้ความเป็นไทยเชื่อมโยงให้เข้ากับความเป็นมนุษย์ให้ได้ ถ้าเราเป็นไทยโดยที่ไม่มีความเป็นมนุษย์ก็ไม่มีประโยชน์

สิ่งสำคัญจึงต้องให้ความเป็นไทยเชื่อมโยงสัมพันธ์กับความเป็นมนุษย์ ความเป็นไทยต้องควบคู่กับความเป็นมนุษย์ และความเป็นมนุษย์ต้องเสริมความเป็นไทย หากแยก ๒ สิ่งนี้ออกจากกัน ความเป็นไทยก็ไม่มีความหมาย และยิ่งอยู่ในโลกสากลเราต้องโยงให้ได้ระหว่างความเป็นไทยกับความเป็นมนุษย์คือให้เป็นที่ไทยโดยมีพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยปัญญา กรุณาและธรรมะ รวมทั้งให้ความเป็นมนุษย์ส่งเสริมความเป็นไทย ให้เป็นที่ไทยที่เชิดหน้าชูตา สามารถยืนหยัดได้ในโลกสากลที่มีใช่เป็นเพียงผู้ตาม ผู้เสพยา แต่เป็นผู้ให้สิ่งดีงามแก่โลกเพื่อให้โลกได้เจริญงอกงามและมีสันติ ดังนั้นถ้าความเป็นไทยไม่มีความเป็นมนุษย์เราจะเป็นไทยที่ไม่สมบูรณ์และจะเป็นไทยอย่างครึ่งๆ กลางๆ ขาดศักดิ์ศรีหรือขาดความภาคภูมิใจในโลกสากลได้

คำ ถ า ม

การฟังเรื่องการเตรียมคนสู่อนาคตพอจะเข้าใจแต่ไม่ชัดเจน ในประเด็นเรื่องการเตรียมอนาคตและการกำหนดอนาคตให้ได้ ไม่ทราบว่าจะกำหนดอนาคตได้อย่างไร

คำ ต อ บ

การเตรียมคนเข้าสู่อนาคตเป็นเรื่องสำคัญ แต่การเตรียมอนาคตเพื่อความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่า การเตรียมคนสู่อนาคตนั้นให้ยึดเป็นเป้าหมายของการเตรียมอนาคต หมายความว่า หากพูดถึงการเตรียมคนสู่อนาคตเพียงอย่างเดียว บางครั้งดูเหมือนว่าค่อนข้างจะล่องลอยคือ แล้วแต่อนาคตจะพาไป แต่ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าเราจะไปทางไหน อนาคตควรจะเป็นอย่างไรถึงจะเกิดมีสังคมที่เกื้อกูลมนุษย์ ดังนั้น

การเตรียมอนาคตจึงประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๓ ประการ คือ ประการแรก อย่างน้อยในระดับกายภาพ ควรมีกิน มีความเป็นอยู่โดยผาสุกไม่ถูกบีบบังคับด้วยปัจจัยธรรมชาติซึ่งได้แก่โรคภัยไข้เจ็บหรือถูกบีบบังคับด้วยความหิวโหย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีสิ่งค้ำจุนความเป็นมนุษย์โดยไม่ถูกบีบบังคับด้วยการเอาใจเอาเปรียบกัน และไม่ถูกบีบบังคับโดยภัยธรรมชาติ ประการที่ ๒

ความเป็นมนุษย์ต้องประกอบด้วยการพัฒนาทางจิตใจโดยเฉพาะ
 ความมีน้ำใจ เมตตากรุณา และประการสุดท้าย ต้องพัฒนาทาง
 สติปัญญา การเตรียมคนสู่นาคต ก็คือสร้างคนให้มีประสิทธิภาพ
 ให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อที่จะเผชิญกับอนาคตได้ ขณะเดียว
 กันก็ต้องพยายามทำให้สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่เอื้อต่อการ
 พัฒนาทางจิตใจ สติปัญญา และทางกายภาพของมนุษย์

ที่กล่าวเช่นนี้เพราะการพัฒนาส่วนใหญ่มองข้ามการพัฒนา
 ทางจิตวิญญาณของมนุษย์ โดยเห็นมนุษย์เป็นเพียงทรัพยากร
 เรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการ
 ศึกษาที่เพิ่งผ่านมาพบว่าพระราชบัญญัติการศึกษาที่มองแค่
 มนุษย์เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งเพื่อเป็นปัจจัยในทางการพัฒนา
 ทางเศรษฐกิจ สังคม และสำหรับกระทรวงอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ใน
 การพัฒนาคนก็ไม่ควรจำกัดเพียงแค่ว่าให้พัฒนาคนแค่เป็น
 ทรัพยากรเพียงอย่างเดียว ดังนั้น การสัมมนานี้คงจะไม่เพียงพอ
 หากจะทำให้พวกท่านเป็นทรัพยากรในทางสาธารณสุขที่มี
 ประสิทธิภาพ แต่ต้องกำหนดเป้าหมายที่ไกลกว่านั้น เรียกว่า
 วิสัยทัศน์ โดยควรช่วยกันอาศัยความสามารถที่มีอยู่นำไปสู่
 พัฒนาการทางจิตวิญญาณเพื่อให้เข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คำ ถ า ม

การเตรียมคนเข้าสู่อนาคตให้ดูที่อนาคตให้ดี มองอนาคต
 ให้ชัดเจน สำหรับในกรณีอนาคตของธรรมกายนั้นท่านมองอย่างไร

คำ ต อ บ

ที่จริงท่านผู้จัดบอกว่า หากมีคำถามเช่นนี้ให้โยนไปให้
 กระทรวงศึกษาธิการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ตอบ แต่อย่างไรก็ตาม
 ประเด็นคำถามนี้เป็นเรื่องสำคัญ หากไม่มีการจัดการปัญหานี้
 อย่างเร่งด่วน เชื่อกันว่าในอนาคตอีก ๑๐ ปี หรือ ๒๐ ปีข้างหน้า
 จะวิกฤตกว่านี้ พูดตรงไปตรงมาก็คือว่า ถ้าไม่มีปัญหานี้ขึ้นมา
 เชื่อว่าอีก ๒๐ ปีข้างหน้า เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาสวัด
 พระธรรมกาย จะได้เป็นพระราชอาคณະชั้นสมเด็จหรือรองสมเด็จ
 และท่านคงมีอำนาจในมหาเถรสมาคมสูงมากและถึงตอนนั้นจะ
 เกิดอะไรขึ้นไม่ทราบ นี่เป็นการมองถึงในอนาคต แต่สิ่งสำคัญ
 เหนืออื่นใดก็คือการทำตอนนี้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

คำ ถำ ม

การเตรียมเด็กรุ่นใหม่ให้ก้าวไปสู่อนาคต โดยเป็นผู้นำในชุมชนควรมีรูปแบบอย่างไร ในมิติทางด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักศึกษา การจัดหลักสูตรหรือการจัดการดูแลคุณภาพการศึกษา

คำ ต อ บ

การศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญ ปัจจุบันนี้การศึกษาคงไม่จำกัดเฉพาะในโรงเรียน ซึ่งสถาบันการศึกษาที่สำคัญก็คือ ชุมชน และประเด็นนี้จะเกี่ยวข้องกับหลายท่านในที่นี้ที่ทำงานในระดับชุมชนและระดับอำเภอไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พยาบาล หรือบุคลากรทางสาธารณสุขอื่นๆ ซึ่งก็คงไม่จำกัดตัวเองอยู่แค่ในโรงพยาบาลหรือสถานเอนามัย ดังนั้น หากท่านพยายามที่จะช่วยกันคนละไม้คนละมือในท้องถิ่นที่ท่านอาศัยอยู่ให้มีความเข้มแข็ง โดยท่านมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและจัดให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มในระดับท้องถิ่นในการร่วมกันแก้ปัญหาของตัวเอง เริ่มต้นจากปัญหาเฉพาะหน้า เช่น เรื่องสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม ส่งเสริมชาวบ้านให้เป็นแกนนำที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เมื่อชุมชนเข้มแข็งก็น่าจะมีส่วนทำให้เด็กๆ ในชุมชนนั้นมีคุณภาพที่จริงแล้วองค์กรท้องถิ่นมีศักยภาพมากในการรวมกลุ่มทำงาน

และให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างดีซึ่งจะนำไปสู่การเป็นตัวอย่างทางการศึกษาอย่างดี

การดำเนินการเหล่านี้เรียกว่า กระบวนการทางสังคม โดยให้มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ และถ้ามีเยาวชนในชุมชนเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ โดยไม่มองเพียงว่าเยาวชนเหล่านั้นเป็นเพียงเด็กคนหนึ่ง แต่มองเขาในฐานะเป็นผู้ใหญ่และให้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ชุมชนก็จะมีพลังเข้มแข็ง แต่ปัจจุบันนี้เยาวชนจำนวนมากรู้สึกตนเองไม่มีคุณค่า รู้สึกประดักประเดิด เข้าที่ไหนก็เข้าไม่ได้ เพราะเหมือนเป็นส่วนเกิน ดังนั้น หากเขาเหล่านั้นเข้ามาร่วมเป็นกำลังสำคัญในองค์กรในท้องถิ่นโดยกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ให้พวกเขาเข้ามาเป็นกำลัง จะมีส่วนช่วยให้การศึกษาแก่เยาวชนได้มาก ทำให้เขาเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นเยาวชนที่มีคุณค่า ดังนั้นกระบวนการสร้างกลุ่มในท้องถิ่นหรือในระดับชุมชนต่างๆ ให้มีความเข้มแข็ง จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยเตรียมเด็กรุ่นใหม่ให้ก้าวไปเป็นผู้นำในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

บรรยายในการประชุมวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาพ ประจำปี ๒๕๕๒ เรื่อง “เตรียมคนสู่อนาคต”
จัดโดยสถาบันพระบรมราชชนก
เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมเรดิสัน กรุงเทพมหานคร

อยู่อย่างพุทธ ในยุคบริโภคนิยม

มีข่าวชิ้นเรื่องหนึ่งเล่ากันมาว่า ชายคนหนึ่งขับรถชนเสาไฟฟ้าอย่างแรงบนถนนสุขุมวิท คนขับตะกุกตะกายออกมาจากรถ พอเห็นสภาพรถบุนุ่มบี้ยับเขินก็ร้องว่า “โอ๊ย!!! เบนซ์ของฉัน เบนซ์ของฉัน” ลุงคนหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้เหตุการณ์ เห็นเช่นนั้นจึงพูดขึ้นว่า “พ่อหนุ่ม ท่วงรถเบนซ์ของเธอทำไม? ท่วงแขนของเธอดีกว่า โน่นแขนของเธอกระเด็นไปอยู่โน่นแล้ว” ชายหนุ่มมองไปตามที่ลุงคนนั้นชี้ พอเห็นแขนของตัวก็ร้องลั่นว่า “โอ๊ย! โรเล็กซ์ของฉัน โรเล็กซ์ของฉัน”

นี่เป็นข่าวชิ้นที่เหมาะสมกับยุคบริโภคนิยมในเวลานี้มาก เพราะผู้คนหันวันจะเห็นวัตถุล้ำค่ายิ่งกว่าอวัยวะ เห็นทรัพย์มีค่ามากกว่าชีวิต โดยเฉพาะถ้าเป็นวัตถุหรือสินค้าที่ติดยึดห้อยด้วย

แล้ว เขายอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาหรือรักษามันเอาไว้ เมื่อไม่กี่ปีก่อนคงได้ยินข่าวว่าวัยรุ่นคนหนึ่งในอเมริกายอมลงทุนฆ่าคนที่อายุไล่ๆ กันเพราะต้องการได้รองเท้ายี่ห้อไนกี้ที่เด็กคนนั้นใส่ ถ้าเด็กคนนั้นใส่รองเท้ายี่ห้อบาจ่า เขาคงไม่สนใจ นี่เป็นลักษณะเด่นของยุคบริโภคนิยมในปัจจุบันคือ นอกจากจะเห็นว่าความสุขอยู่ที่การบริโภคหรือการได้ครอบครองวัตถุแล้ว ยังมีแนวโน้มที่จะยึดติดหลงใหลกับแบรนด์เนมหรือยี่ห้อ เพราะมันเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของตน คือช่วยทำให้ภาพลักษณ์ของตัวเองดูดี และทำให้รู้สึกภูมิใจกับตัวเอง เห็นว่าตัวเองมีคุณค่าขึ้นมา

กระแสลมที่มาแรง

บริโภคนิยมเวลานี้มันไม่ใช่เป็นแค่เรื่องการเสพสร้อยหางตา หู จมูก ลิ้น และกาย หรือที่เรียกว่ากามคุณห้าเท่านั้น มันยังเป็นการเสพเพื่อผลทางใจเช่น เพื่อให้รู้สึกดีกับตัวเอง หรือรู้สึกว่าเป็นคนใหม่ที่ดีกว่าเก่า พูดอีกอย่างหนึ่งคือเพื่อมีตัวตนใหม่ที่น่าปรารถนา น่าชื่นชม อันนี้คือเหตุผลว่าทำไมธุรกิจเสริมทรวดทรงจึงเติบโตอย่างรวดเร็วทั่วทั้งโลก เดียวนี้ใครๆ ก็อยากไปเสริมจมูก เสริมหน้าอก ผ่าโน่น ลดนี้ ทั้งหมดนี้ทั้งหญิงและชาย ทั้งๆ ที่สิ้นเปลืองเงินทองอย่างมาก แต่ก็ยอมหาเงินไปทุ่มเทกับเรื่องนี้ นักเรียนนักศึกษาหาเงินเองไม่ได้ก็ไปขอพ่อแม่ ใน

อเมริกา เดียวนี้ของขวัญวันเกิดที่พ่อแม่นิยมให้แก่ลูกสาว ไม่ใช่เสื้อผ้า หรือโทรศัพท์มือถือ แต่เป็นเงินสำหรับไปผ่าตัดเสริมทรวงบางทีก็ให้เป็นของขวัญเมื่อลูกเรียนจบไฮสกูล อันนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างตัวตนใหม่ โดยการซื้อบริการผ่าตัดเสริมทรวง จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสบริโภคนิยม คือแทนที่จะลงทุนลงแรงออกกำลังกายเพื่อให้น้ำหนักลดหรือให้ร่างกายดูดีขึ้น ก็ใช้เงินเสริมเติม ถือว่าเป็นการเสพหรือการบริโภคอย่างหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน

ที่จริงเทคโนโลยีสำหรับเสริมทรวดทรงยังเป็นเรื่องที่เสี่ยงมีอันตรายอยู่ อย่างที่มีข่าวอยู่หลายครั้งว่ากินยาลดความอ้วนจนถึงตาย หรือเป็นโรคจิต บางทีก็มีข่าวว่าหน้าอกเน่าเพราะไปผ่าตัดเสริมทรวงมา แต่คนก็ยังนิยมไปซื้อบริการ มาหนักดูก็สวนทางกับหลักทางพุทธศาสนา พุทธศาสนาบอกว่า ฟังสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ฟังสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ฟังสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ แต่สมัยนี้ตรงกันข้าม คือยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อรักษาอวัยวะ หรือยอมสละชีวิตเพื่อรักษาทรัพย์

อาตมาอยากขยายความสักหน่อยว่า ทำไมเราถึงต้องมาพูดเรื่องบริโภคนิยมกัน อาตมาคิดว่าตอนนี้เราปฏิเสธไม่ได้แล้วว่า บริโภคนิยมเป็นกระแสที่มาแรงมาก เราจะเรียกยุคนี้ว่าเป็นยุคคอมพิวเตอร์ หรือยุคโลกาภิวัตน์อะไรก็แล้วแต่ แต่สิ่งหนึ่งที่

ต้องยอมรับด้วยก็คือ ยุคนี้เป็นยุคบริโภคนิยมโดยแท้ เพราะไม่ว่าจะอยู่ในมุมไหนของโลก ไม่เว้นแม้กระทั่งหมู่บ้านชาวเขาอันไกลโพ้น ไปจนถึงกลางป่าเมซอน กลางมหาสมุทรแปซิฟิก หรือในเทือกเขาหิมาลัย ไม่มีที่ไหนที่สามารถหลีกเลี่ยงอิทธิพลของบริโภคนิยมได้เลย ตัวชี้วัดต่างๆ ก็คือโค้ก ที่ไหนๆ ก็มีโค้ก แม้แต่บนยอดเขาเอเวอเรสต์หรือสุดขั้วโลกใต้ นอกจากนั้นจะอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ ล้วนสามารถรับสัญญาณรายการเอ็มทีวี (MTV) ซึ่งเป็นรายการเพลงที่แพร่หลายไปทั่วโลก แค่ติดตั้งจานดาวเทียม กระแสบริโภคนิยมก็จะเข้าไปถึงทันที ไหนจะสปรอตโฆษณา ไหนจะรายการหนัง รายการบันเทิงหรือกีฬาซึ่งเป็นสินค้าบริโภคอย่างหนึ่งที่ทำกำไรมหาศาล

นี่คืออิทธิพลของบริโภคนิยมซึ่งกลายเป็นกระแสใหญ่ของโลก อย่างลึ้มว่าแม้เราจะบอกว่ายุคนี้เป็นยุคคอมพิวเตอร์ แต่ทุกวันนี้คอมพิวเตอร์ก็ยังไม่แพร่หลายในหลายทวีป เช่นแอฟริกา มีเพียงหนึ่งในห้าพันคนเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์ได้ แม้แต่โทรศัพท์ซึ่งมีมาเกือบร้อยปีแล้ว แต่มีเพียงครึ่งโลกหรือ ๓,๐๐๐ ล้านคนเท่านั้นที่เข้าถึงโทรศัพท์ได้ อีก ๓,๐๐๐ ล้านคนไม่เคยใช้หรือรู้จักโทรศัพท์มาเลย แต่คนกลุ่มหลังนี้ก็ยังคงได้รับอิทธิพลจากบริโภคนิยมไม่มากนักน้อย อย่างน้อยต้องเจอโค้กในที่ที่กล่าวถึง พูดได้ว่าในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาไม่มีอุตสาหกรรมใดเลยที่สามารถแผ่คลุมทั่วทั้งโลกได้มากเท่าบริโภคนิยม ศาสนา

คริสต์ก็สู้ไม่ได้ ทั้งๆ ที่มีมิชชันนารีแผ่ไปทั่วโลก แต่ยังมีหลายจุดที่เข้าไปไม่ถึง ประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน แม้จะประกาศว่ายุคนี้เป็นชัยชนะของโลกเสรี แต่ปรากฏว่าประชาธิปไตยก็ยังไม่สามารถแพร่ทั่วโลกได้ทั่วถึง ไม่ต้องดูอินโกลแคสคิปเปอร์ เวียดนาม และจีน เราก็เห็นแล้วว่าประชาธิปไตยยังมีที่ทางจำกัดอยู่

แต่ทั้งหมดที่พูดถึง ไม่มีที่ไหนที่หลีกเลี่ยงหรือหลุดพ้นจากอิทธิพลของบริโภคนิยมได้เลย บางคนถึงกับพูดว่าบริโภคนิยมเป็นศาสนาแรกและศาสนาเดียวที่เชื่อมโยงโลกทั้งโลกได้ อาตมาจะอธิบายภายหลังว่าบริโภคนิยมนี้เป็นศาสนาได้อย่างไร คราวนี้มาทำความเข้าใจกันสักหน่อยว่าบริโภคนิยมหมายถึงอะไร เพราะมีคำๆ หนึ่งที่ใกล้เคียงกันมากคือ “วัตถุนิยม”

บริโภคนิยม ๔ ความหมาย

บริโภคนิยมกับวัตถุนิยมต่างกันอย่างไร? อย่างลึ้มว่าวัตถุนิยมเป็นสิ่งที่มียู่มานานแล้ว มีมาเป็นพันๆ ปีแล้ว สำหรับวัตถุนิยม อาตมาคิดว่าอย่างน้อยก็ ๕,๐๐๐ ปี ที่แล้วมา โลกก็รู้จักวัตถุนิยมแล้ว แต่บริโภคนิยมเพิ่งเกิดขึ้นไม่เกินร้อยปีนี่เอง คราวนี้ก็ต้องแยกว่า บริโภคนิยมต่างจากวัตถุนิยมอย่างไรบ้าง

เมื่อพูดถึงความหมายของคำว่าบริโภค บางคนอาจสงสัยขึ้นมาว่า เอ๊ะ! ทุกคนต้องบริโภคอยู่แล้ว ทันทีที่มนุษย์เกิดมาก็ต้องบริโภคอยู่แล้ว ฉะนั้นคำว่าบริโภคมีความหมายแค่นี้? ในที่นี้ความหมายประการแรกของคำว่าบริโภค ก็คือการแสวงหาสิ่งที่ตนเองไม่ได้ผลิต นี่เป็นความหมายที่หนึ่ง คือว่าบริโภคไม่ได้หมายถึงแคกินแคใช้อย่างเดียว แต่เจาะจงไปถึงการกิน ใช้ หรือแสวงหาที่ตัวเองไม่ได้ผลิต อันนี้ถือเป็นเรื่องใหม่ สมัยก่อนจวบจนกระทั่งร้อยปีที่แล้ว แทบทุกอย่างที่บูยาตายายของเรากินหรือใช้ ล้วนเป็นสิ่งที่คุณผลิตได้เอง ไม่ว่าจะเป็นข้าว เลี้ยงผ้า กระบุงตะกร้าหรือบ้านเรือน ชาวบ้านล้วนผลิตหรือทำขึ้นมาด้วยตัวเอง ถ้าไม่ทั้งหมดก็เป็นส่วนใหญ่ มีคนส่วนน้อยเท่านั้นที่บริโภคสิ่งที่ตนเองไม่ได้ผลิตเช่น ชุนนาง เจ้า หรือพระ แต่เมื่อมาถึงยุคนี้ เป็นครั้งแรกที่คนจำนวนมากหรือว่าคนก่อนโลกบริโภคสิ่งที่ตนเองไม่ใช่ผู้ผลิต แม้แต่ในชนบทเช่น หมู่บ้านที่อาตมาอยู่ ข้าวก็ซื้อ เพราะชาวบ้านปลูกมันล่าปะหลัง เลี้ยงผ้าก็ต้องซื้อถึงก็ต้องซื้อ แม้แต่กระต๊อบข้าวก็ซื้อกันแล้ว กับข้าวก็เช่นกัน ซื้อจากรถที่มาขายทุกเช้าแทบทั้งนั้น ที่พูดมานี้แค่คนชนบท ดังนั้นจึงไม่ต้องพูดถึงในเมือง

บริโภคนิยมในความหมายแรก หมายถึงค่านิยมหรือแบบแผนที่ผู้คนส่วนใหญ่บริโภค หรือแสวงหาสิ่งที่ตนเองไม่ได้ผลิต กลายเป็นผู้บริโภคเต็มตัว นี่คือการความหมายของคำว่าผู้บริโภคที่เราได้ยิน

เวลามีคนพูดถึง ชมรมผู้บริโภค สมาคมผู้บริโภค ผู้บริโภคใน ความหมายนี้คือผู้ที่แสวงหาสิ่งที่ตนเองไม่ได้ผลิต เป็นความหมายธรรมดาที่ไม่เป็นบวกเป็นลบ

ความหมายที่สองของบริโภคนิยมคือ ค่านิยมใฝ่แสวงมากกว่าใฝ่ผลิตหรืออยากได้ มากกว่าอยากทำ บริโภคนิยมในความหมายนี้ชักจะไม่ค่อยดีแล้ว คนสมัยนี้อยากได้อะไรเยอะเยอะ ้วยรุ่นอยากได้โทรศัพท์มือถือ อยากได้กระเป๋ายี่ห้อดัง แต่พอถามว่ามีใครบ้างจะไปทำงานพิเศษเพื่อจะได้มีเงินไปซื้อของเหล่านั้น ปรากฏว่าแทบไม่มี ส่วนใหญ่คิดอย่างเดียวคือแบมือขอเงินพ่อแม่ หรือไม่ก็คิดทางลัดเช่น เล่นการพนัน และที่นิยมมากขึ้นทุกทีก็คือชิงโชค เดี่ยวนี้โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีการชิงโชคมากมายไปหมด ทั้งนี้ก็เพราะใครๆ ก็นิยมใช้ทางลัดแบบนี้กัน ค่านิยมแบบนี้ทำให้เกิดทัศนคติที่คิดใช้เงินแก้ปัญหาอย่างเดียว เห็นเงินเป็นทางลัดในการบรรลุลความต้องการ ซึ่งจะพูดต่อไป

ในทำนองเดียวกันทุกวันนี้ใครๆ ก็อยากรวยกันทั้งนั้น แต่ถามว่าทำอะไรถึงจะรวย คำตอบก็คือซื้อหวย หรือไม่ก็ซื้อเครื่องกลางของคลัง วัตถุมงคลหรือไปซื้อพระรุ่นดูดทรัพย์มาเท่านั้นที่เชื่อว่าจะรวยได้ แต่ไม่สนใจที่จะขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ค่านิยมเอาแต่ได้แต่ไม่ยอมทำนี้ ในที่สุดทำให้คนไม่สนใจที่จะทำอะไรที่ตนไม่ได้ประโยชน์ เดียวนี้เวลาเราจะไปชักชวนใครทำอะไรก็ตามเช่น ชวนไปปลูกป่า อนุรักษ์ธรรมชาติ หรือช่วยเหลือคนยากคนจน คนจำนวนไม่น้อยจะถามว่า “ทำแล้วฉันได้อะไร?” อาจารย์ประเวศ วะสี บอกว่านี่เป็นคำถามที่น่าเกลียดที่สุดของสังคมไทยในเวลานี้ อันนี้เป็นผลมาจากค่านิยมแบบบริโภคนิยมในความหมายที่สองคือ ฉันจะทำอะไรต่อเมื่อฉันได้ประโยชน์ ถ้าไม่ได้ก็ไม่ทำ และถ้าจะทำก็ทำให้น้อยที่สุด หรือไม่ก็ใช้ทางลัดเช่น โกง การพนันหรือชิงโชค เป็นต้น

บริโภคนิยมในความหมายที่สาม คือค่านิยมที่ใช้เงินเพื่อบรรลุความต้องการแทนที่จะลงมือลงแรง อันนี้สืบเนื่องจากความหมายประการที่สองคือ อยากได้แต่ไม่ยอมทำ วิธีหนึ่งที่ไม่ต้องลงแรงทำก็คือใช้เงินซื้อเอาหรือใช้เงินเป็นทางลัด พูดอีกนัยหนึ่งคือขอเป็นผู้บริโภคมากกว่าผู้ผลิตเช่น อยากมีสุขภาพดี แทนที่จะหมั่นออกกำลังกาย กินอาหารให้ถูกสุขลักษณะ ก็ใช้ทางลัดคือซื้อยามากิน หรือนั่งนอนใจว่าเจ็บป่วยเมื่อไหร่ค่อยไปให้หมอจัดการ มีเงินเสียอย่างจะไปกังวลอะไร

แม้คนสมัยนี้จะห่วงสุขภาพตัวเองมากขึ้น แต่จำนวนไม่น้อยจะถามว่ามียาอะไรใหม่ที่จะลดความอ้วนได้ มียาอะไรใหม่ที่ทำให้ไม่เป็นโรคกระเพาะ มียาอะไรใหม่ที่ทำให้ไม่เป็นโรคหัวใจ คิดแต่เรื่องยาเพราะมันง่าย ใช้เงินซื้อเอา อยากจะให้ตัวเองมี

หุ่นดี แทนที่จะวิ่งหรือว่ายน้ำเป็นประจำก็นิยมไปจ้างหมอมาคำลยกรรม นี่คือทัศนคติที่ใช้เงินเพื่อบรรลุเป้าหมาย มากกว่าจะลงมือทำด้วยตนเอง ทัศนคตินี้ลามไปถึงการปฏิบัติในทางศาสนา คืออยากเข้าถึงสวรรค์ เข้าถึงนิพพาน ด้วยการทำบุญมากๆหรือถวายเงินให้แก่วิชาการต่างๆ แต่ไม่สนใจจะฝึกสมาธิภาวนาหรือทำกรรมฐาน ระยะเวลาจึงมีความพยายามใช้เงินซื้อนิพพานกัน ขณะเดียวกันแก่วิชาการก็พยายามทำให้นิพพานเป็นตัวเป็นตนจับต้องได้ คนจะได้ยอมจ่ายเงินไปสัมผัสกับนิพพาน การจ่ายเงินเพื่อซื้อสวรรค์มีมานานแล้ว แต่ระยะเวลาถึงกับใช้เงินซื้อนิพพาน เห็นได้ว่าแม้แต่จุดหมายในทางศาสนาหรือทางจิตวิญญาณ ก็คิดว่าสามารถบรรลุได้ก็โดยใช้เงินเพียงแต่ซื้อพระ หรือทำบุญกับพระบางรูปเท่านั้น

การท่องเที่ยวเดี๋ยวนี้ก็เป็นการท่องเที่ยวแบบบริโภคนิยม คือใช้เงินซื้อประสบการณ์ แทนที่จะลงแรงให้เห็นน้อยอยาก สมัยก่อนเวลาจะเที่ยวป่า เราต้องแบกสัมภาระไปค้างแรมกลางป่า เดินกันสองสามวันกว่าจะถึงที่หมาย แต่เดี๋ยวนี้เที่ยวป่าอย่างเดียวเพียงแต่ไปซื้อแพ็คเก็จทัวร์ นั่งรถติดแอร์ ไปพักในโรงแรมหรือรีสอร์ทระดับห้าดาว เวลาไปไหนก็ไม่ต้องเดิน อยู่บนรถนั่นแหละสามารถเห็นลิงเห็นช้างผ่านกระจก จะขึ้นเขาก็ไม่ต้องขนของเอง เพราะมีกระเช้าลอยฟ้า หรือไม่ก็จ้างลูกหาบช่วยขนให้ นี่คือการท่องเที่ยวแบบบริโภคนิยม ได้ประสบการณ์ท่องเที่ยวและสัมผัส

กับธรรมชาติ โดยไม่ต้องเหนียวหรือปวดเมื่อย ขอให้ม่เงินก็
แล้วกัน

ที่นี้อยากเป็นลูกผู้ชายหรือ? อยากเป็นคนทันสมัยหรือ?
ไม่ยากเพียงแค่อัดซื้อโค้ก (หรือกระทิงแดง) นั่งร้านสตาร์บัคส์ ก็
สามารถเป็นอย่างที่ต้องการได้แล้ว สมัยก่อนจะเป็นลูกผู้ชาย
ต้องพิสูจน์ตัวเองว่าสามารถป้องกันสาวในหมู่บ้านไม่ให้คนที่อื่น
มาลวนลามได้ หรือป้องกันไม่ให้โจรมาลักขโมยวัวควายในหมู่บ้าน
ได้ แต่เดี๋ยวนี้เพียงแต่ซื้อสินค้ายี่ห้อดังก็รู้สึกเป็นชายชาติตรีแล้ว
แล้ว ถ้าอยากเป็นผู้ชนะล่ะ? เดี่ยวนี้เพียงแค่อัดซื้อไนก็คุณก็รู้สึก
เป็นผู้ชนะแล้วโดยไม่ต้องไปลงสนามแข่งกับใคร เพราะใส่ไนก็
แล้วคุณจะรู้สึกว่าคุณเป็นเหมือนไมเคิล จอร์แดน หรือเฉียดๆ
ไทเกอร์ วูดส์ ซึ่งถูกจ้างมาเป็นพรีเซนเตอร์ของรองเท้ายี่ห้อนี้
แล้วถ้าอยากเป็นคนภูมิลาน่านับถือ ก็ต้องไปหาหลยวิตตอง หรือ
ชาแนลมาสะพาย ถ้าไม่มีเงินซื้อก็ไปเช่ามาวันละ ๓๐๐ บาท
ก็ได้ นี่คือนิโบริคานิยม ในความหมายที่ลึกลงไปกว่านั้นคือ การ
ใช้เงินเพื่อบรรลุความสำเร็จมากกว่าการลงมือทำ

ค่านิยมแบบนี้ทำให้เกิดทัศนคติที่คิดใช้เงินแก้ปัญหา
ทุกอย่าง เห็นเงินเป็นทางลัดในการบรรลุความต้องการ ค่านิยม
แบบนี้พอเป็นหนักเข้าก็นำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่ดีไม่งามขึ้นมา เช่น
นักเรียนนักศึกษาอยากสอบได้คะแนนดีๆ กันทั้งนั้น แต่หลายคน
ไม่คิดจะตั้งใจเรียน คิดแต่จะซื้อหนังสือเก็งข้อสอบที่ไหนดี

หรือหนักกว่านั้นคือจะซื้อข้อสอบจากที่ไหนดี เดียวนี้การทุจริตข้อสอบกลายเป็นธุรกิจที่ทำเงินดีมาก และแพร่หลายอย่างที่นึกไม่ถึง มีวิธีการสารพัด และเกิดขึ้นกับการสอบแทบทุกวงการ ไม่ใช่เฉพาะเอ็นทรานซ์เท่านั้น

ความหมายที่สี่ของบริโภคนิยมคือความคิดความเชื่อที่ความสุขอยู่ที่การบริโภค บางคนอาจสงสัยว่าตั้งแต่ไหนแต่ไรมาคนก็เชื่อว่า ความสุขอยู่ที่การบริโภคทั้งนั้น ที่ทำสงครามกันมาหลายพันปีก็เพราะแย่งชิงทรัพยากรสมบัติกัน ฟาโรห์ในอียิปต์หรือจักรพรรดิในจีนเวลาตายก็เอาทรัพย์สมบัติมากมายฝังไว้ในหลุมศพเพราะต้องการเสพลิงเหล่านี้ต่อในสวรรค์หรือในชาติหน้าอันนี้ก็จริงอยู่ แต่ความสุขแบบบริโภคนิยมมันลึกกว่านั้น ไม่ได้หมายถึงความสุขทางกายหรือทางประสาทสัมผัสทั้งห้าเท่านั้น ตรงนี้คือจุดต่างระหว่างบริโภคนิยมกับวัตถุนิยม

มิติด้านจิตใจของบริโภคนิยม

วัตถุนิยมหมายถึงการกินอาหารเพราะติดในรสอร่อย ต้องการเครื่องปรับอากาศเพราะมันให้ความเย็น หรือต้องการรถเบนซ์เพราะไปไหนมาไหนสบาย ไม่เหนื่อย นี่เป็นความสุขอันเนื่องมาจากประสาททั้งห้า

แต่บริโภคนิยมลึกกว่านั้น จุดหมายของการบริโภคมิใช่ความสุขทางประสาททั้งห้าเท่านั้น แต่ต้องการมากกว่านั้นคือเมื่อได้บริโภคแล้วคุณรู้สึกว่าคุณได้เป็นอะไรบางอย่าง ความสุขจากการกินไค้กหรือสตาร์บัคส์ มิได้อยู่ที่รสอร่อยหรือกลิ่นหอมเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะมันให้ความรู้สึกว่าคุณเป็นคนทันสมัย มีรสนิยม คนไม่ได้กินแม็คโดนัลด์เพราะต้องการความอร่อยมากเท่ากับอยากเป็นคนภูมิล้านหรือรู้สึกเท่ บริษัทแม็คโดนัลด์เขาอมรับว่าผลิตแม็คโดนัลด์ไม่ใช่เพื่อขายสารอาหารแต่เขาต้องการขายภาพลักษณ์ ถ้าคนไปกินแม็คโดนัลด์แสดงว่าเป็นคนทันสมัย ยึดเวลาเวลามากกับผู้คนได้ ตรงนี้ที่มันสนองสิ่งที่ลึกซึ้งคือ สนองความต้องการมี “ภาวะชีวิตใหม่” ที่น่าปรารถนาในทางพุทธศาสนาเรียกว่า “ภวตถนหา” คือ ทำให้คุณรู้สึกว่า คุณได้เป็นอะไรบางอย่างที่พึงปรารถนา คุณรู้สึกว่า คุณเป็นคนหนึ่งที่มีคุณค่า คุณใส่ไนกี้ไม่ใช่เพราะไนกี้มันนิยมเท่า แต่เพราะมันทำให้คุณรู้สึกว่า เป็นอะไรบางอย่างที่น่าปรารถนา เช่น เป็นผู้ชนะ คนจำนวนมากปรารถนาที่จะมีรถเบนซ์ขับ ไม่ใช่เพราะว่ารถเบนซ์ขับนิยมหรือปลอดภัย แต่เพราะมันทำให้คุณรู้สึกมีหน้ามีตา มีความภูมิใจสูง ทำให้คุณภูมิใจและมั่นใจในตนเอง ตรงนี้เป็นเรื่องจิตใจ

บริโภคนิยมมันวันจะมีแรงดึงดูดตรงนี้ และนี่คือจุดที่ทำให้บริโภคนิยมต่างจากวัตถุนิยม เพราะวัตถุนิยมโดยทั่วไปแล้ว

หมายถึงความต้องการวัตถุเพื่อสนองตอบอายตนะทั้งห้าคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ พุทธอย่างพุทธคือตอบสนอง “กามตัณหา” ซึ่งเป็นเรื่องความอร่อย ความสะดวกสบาย หรือรสชาติจากรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส แต่คนสมัยใหม่ เข้าหาบริโภคนิยม เพื่อต้องการเป็นคนใหม่ ที่เขาคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา คือ ต้องการภาวะชีวิตใหม่ อันนี้เป็นการตอบสนองทางจิตใจซึ่งเป็นอายตนะที่หก

เห็นได้ว่าบริโภคนิยมไม่ใช่เรื่องของวัตถุล้วนๆ แต่มีมิติทางจิตใจ ซึ่งทำให้มันมีแรงดึงดูดต่อผู้คนมาก อย่างไรก็ตามมันไม่ใช่แค่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจแบบพื้นๆ เช่น เป็นคนภูมิฐานหรือทันสมัยเท่านั้น มันยังตอบสนองความต้องการที่ลึกไปกว่านั้นซึ่งอาจเรียกว่าความต้องการทางจิตวิญญาณด้วย ซึ่งอาตมาจะได้กล่าวต่อไป

เอาตรงนี้ก็ก่อนว่าขณะที่วัตถุนิยมมุ่งตอบสนองอายตนะหรือประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือกามตัณหา บริโภคนิยมตอบสนองลึกไปกว่านั้นคือ ตอบสนองภวตัณหา ทำให้รู้สึกเป็นคนใหม่ มีตัวตนใหม่ นิตยสารฉบับหนึ่งเคยสัมภาษณ์เด็กนักเรียนว่าอะไรที่ทำให้เขาภูมิใจในตนเอง ถ้าเป็นเด็กสมัยก่อนก็คงจะตอบว่า ชัยชนะ แข็ง ทำความดีช่วยพ่อช่วยแม่ อะไรทำนองนี้ แต่เด็กที่เขาไปสัมภาษณ์ตอบว่า สิ่งที่ทำให้เขาภูมิใจและมั่นใจในตนเอง คือการได้มีสเก็ตบอร์ด มีนาฬิกาที่ซื้อมา หรือมีวีดีโอเกม นั้น

เป็นการสัมภาษณ์เมื่อ ๕-๖ ปีก่อน เดี่ยวนี้ก็ต้องตอบว่า ต้องมีโทรศัพท์มือถือชนิดที่ถ่ายรูปได้ ดาว์นโหลดริงโทนได้ด้วย ถ้าไม่มีแล้วจะรู้สึกอายไม่มั่นใจในตนเอง เคยมีการสอบถามความเห็นนักเรียนนักศึกษา เกือบร้อยละ ๙๐ บอกว่าชอบสินค้ายี่ห้อดัง เหตุผลข้อหนึ่งก็คือ “ใช้แล้วมั่นใจ” นี่ก็เหมือนกับที่สาวญี่ปุ่นคนหนึ่งบอกว่า ที่ถือกระเป๋าหลุยวิตตอง ใส่สร้อยบุลการี และสวมนาฬิกากุชชี่ก็เพราะว่า “มีใช้แล้วมั่นใจสบายใจ แล้วก็รู้สึกเชื่อมั่นในตัวเองด้วย”

จะเห็นได้ว่า ความภูมิใจในตนเองเดี๋ยวนี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าทำได้ทำอะไร แต่อยู่ที่ว่ามีอะไรมากกว่า เพราะการ “มี” ทำให้เขาได้ “เป็น” อะไรบางอย่าง สมัยก่อนเราจะเป็นอะไรก็ต่อเมื่อเราได้ทำอะไรบางอย่าง ยกตัวอย่าง ผู้ชายสมัยก่อนจะเป็นลูกผู้ชายได้ ต้องสามารถปกป้องมิให้อันธพาลมาลวนลามผู้หญิงในหมู่บ้าน หรือมาลักวัวลักควายในหมู่บ้าน จะเป็นลูกผู้ชายต้องพิสูจน์กันตรงนี้ ในสังคมชนเผ่าอย่างแอฟริกาคุณจะเป็นลูกผู้ชายได้ คุณต้องพร้อมเผชิญหน้ากับการถูกหนามทิ่มหนามแทงหรือล่าสิงโตได้ในพิธีก้าวย่างผ่านวัย (rite of passage) คนที่เรียนทางสังคมวิทยาจะรู้ ในสังคมสมัยก่อน เด็กจะก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้ ต้องผ่านการพิสูจน์ตนเองเช่น ไปอยู่ในป่าคนเดียว ไปทำสักท้าวทั้งตัว หรือผ่านการทำสงครามกับเผ่าอื่น ถ้าคุณผ่านกรรมวิธีเหล่านี้ได้ถึงจะได้รับการนับถือว่าเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นชายชาติตรี

แต่ในยุคบริโภคนิยม การเป็นชายชาติตรีเป็นได้ง่ายมาก ถ้าคุณซื้อสินค้าให้ถูกยี่ห้อให้ถูกแบรนด์เนม คุณก็เป็นได้แล้ว หรือจะเป็นเอกบุรุษก็ได้ถ้าซื้อแอร์วอร์มาใส่

ทุกสิ่งคือสิ่งเสพ

เมื่อได้อธิบายความหมายของบริโภคนิยมแล้ว คราวนี้ก็มาดูว่าสิ่งเสพหรือสิ่งบริโภคในกระแสบริโภคนิยมนั้นหมายถึงอะไรบ้าง สิ่งเสพอย่างแรกคือ วัตถุที่เป็นรูปธรรมเช่น เสื้อผ้า อาหาร โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ เป็นต้น สิ่งเสพประการที่สองคือ บริการเช่น การนำเที่ยว การรักษาพยาบาล การอำนวยความสะดวก โดยไม่ต้องทำอะไรเอง เสพแบบนี้ต้องอาศัยการซื้อบริการซึ่งก็ต้องใช้เงินเช่นเดียวกับการเสพวัตถุ

สิ่งเสพประการที่สามคือ ประสบการณ์ ประสบการณ์เป็นเรื่องนามธรรม เสพประสบการณ์เช่น ไปฟังคอนเสิร์ต ไปดูหนังไปเล่น “บัมบี้จัมพ์” ไปเที่ยวดิสไนย์แลนด์ หรือว่าไปเที่ยวทะเลไปดูกะเหรี่ยงคอยาว มีเงินมากเท่าไร ก็สามารถเสพประสบการณ์แปลกๆ ได้มากเท่านั้น เดียวนี้มีเงินสักสองสามล้านก็สามารถไปสัมผัสยอดเขาเอเวอเรสต์ได้โดยเพียงแต่ซื้อแพ็คเกจทัวร์เหื่อกเขาหิมาลัยจึงมีคนพลุกพล่านมาก ชยะจึงเต็มไปหมด การบริโภคประสบการณ์เป็นกระแสใหญ่กระแสหนึ่งของบริโภคนิยม

สามารถทำเงินให้อย่างมหาศาล นี่คือเหตุผลที่รัฐบาลพยายามรณรงค์เรื่องการท่องเที่ยว มีการเสนอสถานที่และประสบการณ์แปลกๆ ให้ โดยเฉพาะ Unseen Thailand เป็นความพยายามที่จะหาเงินจากคนต่างชาติซึ่งกระหายประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ

คงเห็นแล้วว่าบริโภคนิยมนั้นไม่เหมือนวัตถุนิยม วัตถุนิยมเป็นแค่การบริโภควัตถุ แต่บริโภคนิยมนั้นต้องการเสพอย่างอื่นด้วย รวมทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรมเช่น ประสบการณ์ หลายคนอยากนั่งสมาธิด้วยเหตุผลเพียงแค่ว่า อยากมีประสบการณ์ว่าสมาธินั้นเป็นอย่างไร อยากจะเสพประสบการณ์ที่แปลกๆ จะได้ไปคุยกับเขาได้ อยากไปเมืองนอกก็เพราะอยากได้ประสบการณ์อีกเหมือนกัน ประสบการณ์กลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่ขายได้และใช้เงินซื้อได้ นอกจากนั้นยังใช้เป็นข้ออ้างได้ด้วย วัยรุ่นหลายคนเวลาจะไปประกวดนางงามหรือสมัครเป็นนางแบบก็อ้างเหมือนกันว่าเพื่อหาประสบการณ์ ดูเหมือนว่าถ้าใครอ้างแบบนี้ก็จะดูดีเป็นที่ยอมรับของสังคม

สิ่งเสพประการที่สี่ซึ่งสำคัญไม่น้อยคือ สัญลักษณ์ โดยเฉพาะยี่ห้อหรือแบรนด์เนม เป็นสัญลักษณ์ที่ใครๆ ก็อยากเสพหรือมีไว้กับตัว จะซื้ออะไรก็ต้องดูที่ยี่ห้อก่อน คุณสมบัติอย่างอื่นเอาไว้ทีหลัง ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในเมืองไทย ในหมู่บ้านค้าต่างประเทศเป็นที่รู้จักกันว่านักท่องเที่ยวไทยมาถึง ก็จะกวาดซื้อสินค้ายี่ห้อดังกันเป็นแถว สรรพคุณเป็นอย่างไรไม่สนใจ

ชื่อยี่ห้อเอาไว้ก่อน ไม่ว่าจะ เป็นโรเล็กซ์ เวอร์ซาเซ อะไรไม่สำคัญ ขอให้ เป็นยี่ห้อดังไว้ก่อน เอาแค่นี้ก็พอ เพราะฉะนั้นเดี๋ยวนี้ ไม่ว่าจะ เป็นในกี่ หลุยวิตตอง ชาแนล บริษัทเหล่านี้จึงไม่ได้ผลิต เฉพาะรองเท้าหรือเสื้อผ้า แต่ผลิตสินค้าเยอะเยาะไปหมด ไม่ว่าจะ เป็นน้ำหอม เซ็มซัด สิ่งที่เขาขายจริงๆ มีใช่อะไรอื่น แต่ ขายยี่ห้อ เพราะคนซื้อที่ต้องการชื่อยี่ห้อ อยากได้ยี่ห้อหรือ สัญลักษณ์เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับตัวเอง

สิ่งเสพประการที่ทำคือ ข่าวสาร ไม่ว่าจะ มาทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ข่าวสารเดี๋ยวนี้ใครๆ ก็อยาก เสพ แต่ส่วนใหญ่ก็เพื่อสนองความตื่นตัว หรือสนองความ ออยากรู้ มากกว่าที่จะนำมาใช้ประโยชน์ และที่เสพเพื่อสนองราคา และโหะก็ไม่น้อยเช่น รูปภาพหรือเรื่องราวในทางกามารมณ์ และความรุนแรง

สามระดับของบริโภคนิยม

ถ้าพูดถึงบริโภคนิยมที่มีการแสดงตัวออกมาในลักษณะใด บ้างนั้น พูดอย่างสรุปคือมีสามระดับ ระดับแรกคือระดับทัศนคติ หรือจิตสำนึกคือ ค่านิยมไม่เสพมากกว่าใฝ่ผลิต ใช้เงินมากกว่า ลงมือทำเอง และความเชื่อว่าความสุขอยู่ที่บริโภค ยิ่งเสพมาก ยิ่งสุขมาก ความสุขในทัศนคติของบริโภคนิยมคือเส้นตรงที่

พุ่งสูงขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด คุณเสพมากเท่าไรคุณก็สุข มาก เสพน้อยก็สุขน้อย และคุณจะเสพได้คุณต้องมีเงิน เพราะ ฉะนั้นเงินจึงเป็นเรื่องใหญ่ เกิดทัศนคติที่ถือเงินเป็นใหญ่ เพราะ เชื่อว่าความสุขอยู่ที่การบริโภค

ในระดับพฤติกรรม บริโภคนิยมจะแสดงอาการด้วยเสพ ไม่หยุดและมุ่งอวดมั่งอวดมี เนื่องจากต้องการให้ใครๆ ยอมรับ ในตัวตนของตนหรือเห็นว่าตัวตนของตนสูงเด่นในสายตาของ คนทั่วไป การบริโภคจึงต้องมีการอวดให้คนอื่นเห็น เพราะ ฉะนั้นเสื้อผ้าอาภรณ์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะเป็นสิ่งที่เปิดแสดง ให้คนอื่นได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับรองเท้า นาฬิกา กระเป๋า รถยนต์ ของเหล่านี้มีไว้อวดกันทั้งนั้น รวมทั้งของในบ้านบางชิ้น บริโภคนิยมจะมีลักษณะอวดมั่งอวดมี เคยได้ข่าวไหมเวลาคน ไทยไปเจนิวา ประเทศสวิสซึ่งเป็นแหล่งผลิตนาฬิกาโรเล็กซ์ ถ้า คนหนึ่งซื้อสองแสน อีกคนหนึ่งจะซื้อทับไปเป็นสามแสน สมัย ที่เศรษฐกิจยังไม่ฟูบ ผู้คนพากันแข่งกันซื้อแข่งกันมั่งมี เวลากิน อาหารก็เช่นกัน กินเพื่ออวดรวยหรือเพื่อหน้าตา ไม่ได้สนใจ คุณค่าที่แท้ของอาหาร คุณค่าแท้ของอาหารคืออะไร คือการ เสริมสร้างบำรุงร่างกาย แต่พฤติกรรมบริโภคนิยมนั้นไม่ได้ บริโภคเพราะความอร่อยเท่านั้น แต่เพื่อหน้าตา เพื่อความโก้เก๋ เพื่อความภูมิฐาน เสื้อผ้า

ชาวสารก็เหมือนกัน เราควรบริโภคชาวสารเพื่ออะไร? ตามหลักคุณค่าแท้ เราควรรับรู้ชาวสารเพื่อให้เกิดความรู้สำหรับเอาไปใช้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แต่คนจำนวนไม่น้อยบริโภคชาวสารเพราะอยากเสพความสนุก ความตื่นเต้น เกิดสงครามที่ไหนก็อยากดูว่าชิปนาวูที่เขาใช้ถล่มกันนั้นแม่นยำแค่ไหน มีอำนาจการทำลายล้างสูงเพียงใด บางทีก็อยากดูว่าฉิบหายกันไปถึงไหนแล้ว หรือไม่ก็อยากรู้ว่าคนดังอย่าง มาดอนน่า ริคกี มาร์ติน บริตนีย์ สเปียร์ มีข่าวซุบซิบถึงเขาอย่างไรบ้าง ทุกวันนี้เราเสพข่าวสารเพื่อสนองอารมณ์ ความมัน และความตื่นเต้น ไม่ใช่เพื่อความรู้ เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์รายวันส่วนใหญ่จึงมีแต่เรื่องที่ตื่นเต้น กระตุ้นอารมณ์ สนองความอยากรู้ อยากเห็นเฉพาะตัว ส่วนเนื้อหาสาระที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นวันจะมีน้อยลง

ระดับที่สามคือระดับสังคม อาตมาได้พูดไปแล้วถึงบริโภคนิยมระดับทัศนคติ และพฤติกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของบุคคล บริโภคนิยมยังปรากฏในรูปแบบที่เป็นระบบสังคมหรือแบบแผนนโยบาย เช่น การทำทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าไปหมด แม้กระทั่งความรัก ความมีน้ำใจ ก็ขายได้ โดยเฉพาะขายให้นักท่องเที่ยว เคยเห็นโฆษณาทางโทรทัศน์ใหม่ทีบอกว่าคนไทยมีน้ำใจ มีน้ำใจเพื่ออะไร ก็เพื่อให้ฝรั่งมาท่องเที่ยวในเมืองไทยเยอะๆ อันนี้คือการเอาน้ำใจหรือรอยยิ้มของคนไทยมาขาย เรายังเอาวัฒนธรรม

ประเพณีมาขาย ทุกจังหวัดเดี๋ยวนี้ต้องมีประเพณี วัฒนธรรม ประจำจังหวัดที่ขายนักท่องเที่ยวได้ ทุกจังหวัดต้องมีอย่างน้อยหนึ่งอย่าง นี่เป็นนโยบายรัฐบาลเพื่อขายนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือต่างชาติ และกระบวนการดังกล่าวถูกกำหนดโดยพ่อค้าหรือข้าราชการชั้นสูงในจังหวัด โดยที่ชาวบ้านถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมยกเว้นมาแสดงให้นักท่องเที่ยวดูเท่านั้น ไม่ว่าจะประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา หรือประเพณีชักพระเดี๋ยวนี้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าไปหมด การศึกษาก็เช่นกันกลายเป็นสินค้าที่ต้องซื้อต้องขาย ใครไม่มีเงิน ก็หมดโอกาสทางการศึกษา

แม้แต่บุญก็กลายเป็นสินค้า มีการเอาวิธีการตลาดมาใช้เช่น คิดค้นบุญประเภทต่างๆ เหมือนกับที่แตกสินค้าออกมาเป็นหลายๆ ตัวเพื่อไม่ให้จำเจ มีเซลล์แมนมาชักชวนคนทำบุญโดยตนเองก็ได้เปอร์เซ็นต์ ที่สำคัญก็คือการทำให้คนเข้าใจว่าบุญจะได้มากก็ต่อเมื่อจ่ายเงินมาก ตามหลักพุทธศาสนาบุญไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินเลย ทำบุญโดยไม่ต้องใช้เงินก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้ผู้คนถูกทำให้เข้าใจว่าบุญนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนเงินเหมือนกับสินค้า จะได้บุญมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับว่าใช้เงินไปมากเท่าไร บุญชั้นสูงหรือชั้นต่ำขึ้นอยู่กับว่าใช้เงินมากหรือน้อย ถ้าใช้เงินน้อยก็ได้บุญระดับต่ำๆ เช่น อาจถูกหวยแค่ ๒-๓ ตัว หรือสอบเอ็นทรานซ์ได้ แต่ถ้าใช้เงินมากก็ได้บุญระดับสูง เช่น

รอดตาย หายป่วย ร่ำรวย มีชื่อเสียง หรือถูกล็อตเตอรี่รางวัลที่หนึ่ง ถ้าอยากสัมผัสกับอายตนะนิพพานอย่างที่วัดพระธรรมกายสอน ก็ต้องจ่ายเงินเป็นแสนเป็นล้าน บุญเหมือนกับสินค้าคือมีหลายระดับ และขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่ซื้อ

ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมก็ถูกทำให้เป็นสินค้าเช่นกัน ถ้ามองว่าทะเลสาบสงขลาในเวลานี้ มีค่าแค่ไหน คนจำนวนไม่น้อยคิดเป็นจำนวนเงินเลยว่ามีปลา กุ้ง หอยก็แสนตัน คิดเป็นมูลค่าเท่าไร? คือคิดเป็นตัวเงินหมด คุณค่าของป่าก็ถูกตีราคาเป็นตัวเงิน ตามปริมาณเนื้อไม้ที่จะเอาไปขายได้ แต่ไม่ได้มีการคิดถึงมิติทางจิตใจ มิติทางวัฒนธรรมหรือความยั่งยืนของวิถีชีวิตเลย แม้แต่อากาศและน้ำสะอาดซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญจากป่าก็ถูกมองข้ามไป นี่เป็นประการที่หนึ่งคือนโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำทุกอย่างให้เป็นสินค้า

ประการที่สอง บริโภคนิยมได้ถูกแปรออกมาเป็นนโยบายการพัฒนาที่สนองพฤติกรรมการบริโภค นโยบายการพัฒนาแทบทั้งหมดล้วนเป็นไปเพื่อการสนองการบริโภค หรือเป็นไปเพื่อบริโภคนิยม ถ้ามองว่าการสร้างถนน ผลิตไฟฟ้า สร้างเขื่อนทำไปเพื่ออะไร ก็เพื่อกระตุ้นการผลิตและส่งเสริมการบริโภค แม้ว่าจะทำให้ชุมชนแตกสลาย วัฒนธรรมผันผวน ผู้ปกครองก็ไม่สนใจ การพัฒนาแทนที่จะส่งเสริมให้คนมีความสุขมากขึ้น

กลับไปเน้นเรื่องการผลิตและกระตุ้นการบริโภค การวัดความเจริญของประเทศโดยดูจากการเติบโตของรายได้ประชาชาติ (GNP) ก็เพราะมุ่งสนองบริโภคนิยมนั่นเอง

ประการที่สาม หมายถึงการที่บริโภคนิยมได้กลายเป็นวัฒนธรรมหรือแบบแผนของสังคม บริโภคนิยมไม่ใช่เป็นแค่ “ไลฟ์สไตล์” หรือรูปแบบการใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นวัฒนธรรม พฤติกรรม หรือวิถีคิดของคนทั้งสังคมไปแล้ว นั่นคือเวลาผู้คนสัมพันธ์กับใครก็ต้องดูก่อนว่าคบแล้วจะได้ผลประโยชน์จากคนๆ นั้นเท่าไร จะแต่งงานก็ต้องคิดก่อนว่าจะจ่ายเท่าไร ได้เท่าไร จะเรียนอะไร ก็ต้องดูว่าจบแล้วจะได้เงินเท่าไร ออกรถได้ภายในเวลาที่ปี วิชานี้ถ้าเรียนแล้วไม่รวยก็ขยับไปเรียนวิชาอื่นดีกว่า วิถีคิดแบบนี้ได้กลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมไปแล้ว ทำนองเดียวกันเวลามีโยมมาขอทอดกฐิน เจ้าอาวาสจำนวนไม่น้อยก็ต้องดูก่อนว่ารายไหนที่จะหาเงินมาทอดกฐินได้มากกว่ากัน รายไหนที่มีโอกาสหาเงินเข้าวัดได้มากที่สุดก็รับกฐินจากรายนั้น เพราะปีหนึ่งรับกฐินได้ครั้งเดียว นี่คือวิถีคิดและพฤติกรรมที่แพร่หลายทั้งโยมและพระ

🕯️ ผลกระทบต่อธรรมชาติ สังคม และชีวิต

อาตมาขอใช้เวลามากสักหน่อยกับการอธิบายเรื่องบริโภคนิยม เพราะคิดว่ามันมีผลกระทบอย่างมาก ทั้งในแง่ธรรมชาติ สังคม และชีวิต

ในแง่ธรรมชาติ เมื่อทุกอย่างถูกทำให้เป็นสินค้า ทุกอย่างถูกนำไปส่งเสริมการผลิตและกระตุ้นการบริโภค ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำธารก็ย่อมถูกทำลาย ถ้าไม่เกิดปัญหามลพิษก็เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร อ่าวไทยตอนนี้ก็แทบไม่เหลือปลาให้จับกิน ต้องใช้อวนลากอวนรุน ซึ่งทำลายระบบนิเวศอย่างมาก อีกทั้งทำลายพันธุ์ปลาอย่างรวดเร็ว ถ้ามว่าถ้าปลาหมดแล้วทำอย่างไร คำตอบของชาวประมงเหล่านี้ก็คือย้ายไปที่อื่นหรือไม่ก็ไปทำอาชีพใหม่ไป เช่น ทำร้านน้ำแข็งหรือไปขายเฟรนช์ไชน์ สัมตำที่ไหนก็ได้ แต่คนรุ่นหลังจะเดือดร้อนอย่างไรไม่ค่อมมีใครสนใจกัน

ในแง่ผลกระทบทางสังคมก็คือ ความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้รับผลกระทบ เกิดความเดือดร้อนโดยเฉพาะคนยากคนจนอย่างในทะเลสาบสงขลา เมื่อเรือประมงกวาดเอาปลาเกะตักโดยใช้วิธีที่ไม่คำนึงธรรมชาติ ปลาชนิดอื่นก็ถูกทำลายไป ชาวประมงรายย่อยก็ย่อมเดือดร้อน จับปลาไม่ได้ เมื่อมีการสร้างเขื่อนก็มักตามมาด้วยการขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ เมื่อมีการปิดป่า

เพื่อให้เอกชนทำสวนป่ายุคาลิปตัส ชาวบ้านที่เป็นคนเล็กคนน้อย ก็ไม่มีที่ทำกินหรือไม่มีโอกาสเข้าป่าเพื่อหาของป่า ชีวิตความเป็นอยู่ถูกกระทบกระเทือน เวลานี้คนจำนวนไม่น้อยถูกกระแสการพัฒนาทำร้ายเพียงเพื่อตอบสนองการบริโภคของคนจำนวนน้อย ชาวบ้านเหล่านี้ต้องพลัดที่นาคาที่อยู่ หรือสูญเสียทรัพยากรที่เขาได้เคยใช้ร่วมกับคนอื่น ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยขึ้น ขณะที่คนจนก็จนลง

ผลทางสังคมอีกประการหนึ่งก็คือทุนทางสังคมหมดไป ทุนทางสังคมได้แก่วัฒนธรรม ประเพณี คือความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อ อาตมาได้อ่านหนังสืองานศพเล่มหนึ่ง ผู้แต่งเล่าถึงชีวิตของแม่เมื่อเขายังเด็ก แม่เป็นคนอำเภอสทิงพระ ตอนเด็กๆ เห็นแม่ตำข้าวทุกวัน ลูกถามว่า แม่ตำข้าวทำไม แม่บอกว่า หมูบ้านนี้มีคนไปใครมาเยอะ บางครั้งมีคนแปลกหน้าผ่านมา เขาไม่มีที่ไปเพราะสมัยนั้นไม่มีโรงแรม การคมนาคมก็ไม่ดี แม่บอกว่าแม่ตำข้าวเพื่อต้อนรับคนแปลกหน้าที่ต้องมาค้างคืนใน หมูบ้านก่อนที่จะเดินทางต่อไป ลูกก็ถามว่า “แล้วแม่ไม่กลัวคนพวกนี้มาเป็นโจรเป็นขโมยหรือ” แม่บอกว่า “เขาไม่ปล้นไม่ขโมยคนที่ให้ข้าวให้น้ำหรือ” ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา แม่กระตังกับคนที่ไม่รู้จัก เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งเมืองไทยเคยมีมาก แต่บริโภคนิยมได้ทำลายสิ่งนี้ไปเกือบหมดสิ้น เพราะคนไม่มีเวลาให้แก่กันแล้ว แม้กระทั่งพ่อแม่ก็ไม่มีความ

ให้กับลูก เพราะต้องตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินเพื่อให้ได้เงินเยอะ คิดว่ามีเงินเยอะแล้วก็จะสุขสบายไปเอง ความเชื่อและวิถีชีวิตแบบนี้ทำลายทุนทางสังคมไปเกือบหมดสิ้น หรือไม่ก็แปรทุนทางสังคมให้กลายเป็นสินค้า เพื่อดูดเงินจากนักท่องเที่ยว เช่น โฆษณาว่ามาท่องเที่ยวที่หมู่บ้านนี้นั้นดีกว่าเพราะผู้คนมีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พอคนแห่เข้ามามากๆ ชาวบ้านก็มีน้ำใจไม่ไหวต้องเลิกไป หรือไม่ก็ต้องเรียกเงินเป็นค่าเสียเวลา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็ต้องหมดไปในที่สุด

สังคมที่ไหนก็ตามอยู่ได้ก็เพราะทุนทางสังคม จะว่าไปแล้ว บริโภคนิยมหรือทุนนิยมทุกวันนี้ก็ต้องอาศัยทุนทางสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ ธุรกิจและเศรษฐกิจดำเนินไปได้ไม่ใช่เพราะว่ามีน้ำ มีไฟ มีไม้ มีปลา มีทรัพยากรที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้เท่านั้น แต่ยังอยู่ได้เพราะความซื่อสัตย์และความไว้วางใจกันของคนในสังคม ลองคิดดูว่าถ้าผู้คนทุจริตทุกหย่อมหญ้า จะเกิดอะไรขึ้นกับเศรษฐกิจ วิฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับเมืองไทยเมื่อปี ๒๕๔๐ เกิดจากอะไรหากไม่ใช่เพราะการทุจริตคดโกงกันอย่างมหาดศาล ในสถาบันการเงินทั้งของเอกชนและของรัฐ เช่นการเอปให้เงินกู้แก่เพื่อนพ้องโดยไม่มื่ออะไรค้ำประกัน

เห็นหรือยังว่าแม้กระทั่งทุนนิยมก็อยู่ได้ด้วยทุนทางสังคม อย่างน้อยก็ต้องอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจกัน ปัญหาก็คือทุนนิยมและบริโภคนิยมเอาแต่ใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม แต่ไม่มี

การบำรุงให้เกิดทุนทางสังคมเพิ่มเติม ของที่คุณใช้ไปเรื่อยๆ แต่ไม่เติมกลับเข้าไป ย่อมมีแต่จะหดหายไปจนหมดในที่สุด เวลานี้บริโภคนิยมใช้ทุนทางสังคมไปมากแล้ว แม้แต่ศาสนาที่ถูกเอามาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต แต่ไม่มีการบำรุงหรือสร้างขึ้นใหม่ชดเชยทุนทางสังคมจึงเหลือน้อยมาก ผลก็คือเดี๋ยวนี้ผู้คนไม่ยอมมีน้ำใจกัน ทุกคนอยากเอาเวลาไปหาเงิน แม้กระทั่งกับลูกๆ ก็ไม่มีเวลาให้ เพราะเงินกลายเป็นใหญ่ ผลร้ายที่ตามมายังมีอีกหลายประการเช่น อาชญากรรมแพร่ระบาด การฆ่าตัวตายสูงขึ้น เช่นเดียวกับการเกิดปัญหาหย่าร้าง ปัญหาเด็กจรจัด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน รวมทั้งปัญหาโรคจิตโรคประสาท

ตำแหน่งหน้าที่ในระบบยุติธรรมเวลานี้แทนที่จะช่วยผดุงความยุติธรรมในสังคม ทำให้สังคมสงบสุข กลับกลายเป็นสินค้าอีกแบบหนึ่งไปแล้วคือ ถ้าคุณไปอยู่ในระบบนี้แล้วคุณสามารถเล่นแร่แปรธาตุให้กลายเป็นตัวเงินขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ หรืออัยการ จะว่าไปตำแหน่งต่างๆ ในระบบราชการหรือการเมือง ล้วนเป็นช่องทางหาเงินได้ทั้งนั้น แม้กระทั่งเป็นหัวหน้ารปภ.ในท่าเหียบ ไม่ต้องพูดถึงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือนายกฯ คุณสามารถแปรเป็นตัวเงินได้หมด ระบบมันเสียไปแล้วเพราะระบบเหล่านี้จะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อผู้คนเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต แต่เดี๋ยวนี้มันกลายเป็นแหล่งรายได้ที่คนข้างนอกพยายามแย่งชิงมาได้ วิธีหนึ่งก็คือการซื้อตำแหน่ง ผลตามมาก็คือ

ระบบบิดเบี้ยวไปหมด เวลานี้เมืองไทยบิดเบี้ยวไปทั้งประเทศ เราจึงได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่คอร์รัปชันกันมากเป็นอันดับที่สี่ของเอเชีย เมื่อเร็วๆ นี้องค์การความโปร่งใสสากลระหว่างชาติได้ทำดัชนีชี้วัดความคอร์รัปชัน เขาจัดไว้ ๔๐ อันดับ เดนมาร์กชื่อสัตย์สุจริตเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๓๓ รองลงมาคือ จากาต้า ไนจีเรีย และคาเมรูนซึ่งชาวบ้านเรียกว่าเป็นกาฬทวีป แม้แต่ฟิลิปปินส์ ซึ่งมีความวุ่นวายมากกว่าเราก็น่าจะมีความโปร่งใสและซื่อสัตย์มากกว่าเรา

ศาสนาบริโภคนิยม

บริโภคนิยมและการถือเงินเป็นใหญ่ได้ทำให้ระบบทุกอย่างผันผวนไปหมด ที่พูดมาตั้งเยอะตั้งแยะต้องการจะบอกอะไร มันมีประเด็นเดียวที่เราน่าจะคิดกัน คือในเมื่อบริโภคนิยมมันมีผลเสียมากมายขนาดนี้ ทำไมมันถึงยังแพร่หลายได้เรื่อยๆ ทำไมจึงเป็นลัทธิความเชื่อที่แพร่สะพัดไปทั่วโลกได้ ทำไมจึงมีอิทธิพลมากมายในเมืองไทย ทั้งๆ ที่มีโทษมากมายถึงเพียงนี้

บางคนอาจจะตอบว่า เพราะมีกลุ่มผลประโยชน์ที่พยายามรักษาบริโภคนิยมเอาไว้ บรรษัทข้ามชาติต้องการขยายอิทธิพลก็เลยต้องเผยแพร่บริโภคนิยมให้คนหลงติดกับดัก อันนี้ก็ถูก

แต่อัตมาคิดว่าตอบแค่นี้ยังไม่พอ อีกเหตุผลหนึ่งน่าจะเป็นเพราะว่า ถ้าพูดกันอย่างง่าย ๆ คือมันได้กลายเป็นศาสนาของคนจำนวนมากไปแล้ว เมื่อผู้คนไปยึดถือมันประหนึ่งศาสนาแล้ว ก็เลยไม่สามารถปฏิเสธสิ่งนี้ได้ เวลานี้บริโศคนิยมกลายเป็นศาสนาอย่างหนึ่งไปแล้ว อัตมาไม่ได้พูดอย่างตีฝึปาก สิ่งใดจะเป็นศาสนาหรือไม่อัตมาคิดว่าต้องประกอบด้วยสามอย่าง

อย่างหนึ่ง คือทำที่ต่อสิ่งนั้น ใครก็ตามที่ยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ ยึดด้วยอำนาจอุปาทาน ยึดไว้อย่างมั่นคง ยึดไว้อย่างเหนียวแน่น ยอมเสียสละเวลาและทุ่มเทเพื่อสิ่งนั้น ขนาดไม่เป็นอันหลับอันนอน นั่นแหละคือศาสนา คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนนับถือพุทธศาสนาเป็นชีวิตจิตใจ เขายอมเสียสละทุ่มเททุกอย่างเพื่อพระศาสนา เวลาจะทำบุญก็ไม่เป็นอันกินอันนอน ยอมเสียเงินเสียทองหรืออุทิศลูกให้แก่พระศาสนาได้

ถามว่าเวลานี้คนจำนวนมากไม่น้อยเลยวันหนึ่งๆ อุทิศตัวให้กับบริโศคนิยมมากน้อยเพียงใด ปฏิเสธไม่ได้ว่าคนจำนวนมากไม่น้อย อุทิศตัวให้กับบริโศคนิยมอย่างจริงจัง ไม่ได้หลับไม่ได้นอน แม้เมียชู้ว่าจะหย่าแต่ผัวก็ยังไม่เลิกหาเงินหรือทำกำไรอยู่นั่นแหละ ลูกจะบ่นจะร้องอย่างไรก็ไม่สนใจ เอาแต่ทำมาหากินเพื่อจะหาเงิน อุปาทานแบบนี้เป็นอุปาทานของศาสนา เป็นแรงยึดติดแบบศาสนา การเสียสละตนเพื่อบริโศคนิยมเป็นทำที่แบบศาสนา

ประการที่สอง ดูที่แรงจูงใจ อย่างที่อัตมาพูดไว้ว่า ทุกวันนี้ ผู้คนเข้าหาบริโศคนิยมไม่ใช่แค่ต้องการความสุขทางกายเท่านั้น เขาต้องการมีเงินมากๆ มีของเสพมากๆ ไม่ใช่เพราะต้องการความสะดวกสบายทางวัตถุเท่านั้น แต่เพราะต้องการตัวตนใหม่ ศาสนาทั้งหลายก็ล้วนเป็นไปเพื่อสร้างตัวตนใหม่ที่พึงปรารถนาทางพุทธศาสนาอาจเป็นข้อยกเว้นที่มุ่งพัฒนาบุคคลไปจนข้ามตัวตนได้ แต่ศาสนาจำนวนมากไม่น้อยยังเชื่อเรื่องตัวตนอยู่ ก็เลยมุ่งการสร้างตัวตนใหม่ ให้ประณีตหรือดีขึ้น บริโศคนิยมทำตรงนี้เหมือนกัน คนจำนวนมากต้องการวัตถุหรือสิ่งเสพมากๆ ก็เพราะต้องการเป็นคนใหม่ทั้งในความรู้สึกของเขาและในสายตาคนอื่น ที่สำคัญก็คือคนส่วนใหญ่เข้าหาบริโศคนิยมเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ

ความมั่นคงทางจิตใจมีหลายชั้น ในชั้นพื้นฐาน คือ ชั้นที่ปลอดภัยจากอันตรายหรือการคุกคาม อันนี้ไม่ใช่บริโศคนิยม บริโศคนิยมไม่ได้ทำหน้าที่อย่างนี้ แต่สนองความต้องการในจิตใจโดยให้สิ่งที่เราคิดว่าเป็นหลักประกันของชีวิต บริโศคนิยมทำหน้าที่ตรงนี้คือ ถ้ามีวัตถุบางอย่างแล้วคุณจะมีจิตใจที่มั่นคง เช่น ถ้าคุณมีเงินมากๆ ในธนาคาร คุณจะรู้สึกมั่นใจ ถ้ามีเงินน้อย เริ่มจะไม่มั่นใจแล้ว เหมือนขับรถ ถ้ามีประกัน คุณจะรู้สึกมั่นใจในการขับ แต่ถ้าไม่มีประกันก็จะกลัวตัวลื่น ยิ่งถ้าไม่มีพรบ.ประกันภัยบุคคลที่สามด้วยแล้วจะขับไม่คอย

สนุก แต่ถ้ามีประกันชั้นหนึ่งก็จะขับเต็มที่ เหยียบคันเร่งด้วยความมั่นใจ เจอตำรวจที่ไหนก็ไม่กลัว มีอุบัติเหตุก็ไม่วิตก เดี่ยวเรียกตัวแทนประกันมาจัดการก็เรียบร้อย หลักประกันทำให้เรารู้สึกมั่นคงในจิตใจ บริโภคนิยมทำให้เรารู้สึกว่ามีหลักประกันแบบนี้ จึงรู้สึกมีความมั่นคงในจิตใจ

ความมั่นคงในจิตใจที่ลึกที่สุดคือความรู้สึกว่าชีวิตของคุณมีคุณค่ามีความหมาย ตรงนี้บริโภคนิยมก็ให้สัญญาว่าชีวิตของคุณจะมีคุณค่าและความหมายถ้าคุณมีวัตถุสิ่งเสพมากมาย โดยเฉพาะสินค้ายี่ห้อต่างๆ มันทำให้คุณรู้สึกว่าชีวิตมีเข็มมุ่ง มีเป้าหมาย เป้าหมายที่ว่าก็คือ ชีวิตนี้เราต้องรวยให้ได้ อย่างน้อยต้องมีคฤหาสน์ มีรถราคาสิบล้าน บริโภคนิยมทำให้นักเรียนมีเข็มมุ่งในการเรียน นักศึกษาจำนวนไม่น้อยในเวลาเรียนอย่างเต็มที่เพราะตั้งเป้าว่า จบแล้วต้องรวย แต่ก่อนไม่เคยนึกตรงนี้เรียนไปเล่นไป บางทีก็หนีเรียน แต่พอมีจุดเป้าหมายในชีวิตว่าจะต้องรวย ก็เลยเรียนแบบทุ่มเท แม่บอกให้พักก็ไม่ยอมพัก เพราะตั้งเป้าว่าจะต้องเข้ามหาวิทยาลัยต่างๆ จะได้รวยไวๆ ลองสังเกตดูสำนักกวตวิชาทั้งหลายแทบไม่มีใครหนีเรียนเลย ทั้งๆ ที่เก็บแพงคนก็ยังแห่ไปเรียนกันมากมาย ผิดกับตอนเด็กๆ อยากจะหนีเรียน แต่โรงเรียนกวตวิชา ไม่มีใครหนีเลย ทั้งๆ ที่ห้องเรียนก็แออัดยัดเยียด ทั้งนี้ก็เพราะเขามีเข็มมุ่งคือ อยากสอบเอเนทรานซ์ เข้ามหาวิทยาลัยให้ได้ จบแล้วจะได้รวย คน

จำนวนมากคิดอย่างนั้น บริโภคและวัตถุนิยมทำให้ชีวิตมีเป้าหมาย และมีความหมาย ศาสนาก็ทำหน้าที่นี้เช่นกัน คือทำให้ชีวิตมีเป้าหมาย เพราะถ้ามีเป้าหมายแล้วชีวิตจะมีคุณค่า ถูกหรือผิด เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ลึกลงไปกว่านั้น อาตมาคิดว่า ลัทธิชาตญาณของคนเราต้องการตัวตนที่มั่นคงและยั่งยืน สมัยก่อนความเชื่อเรื่องชาติหน้าทำให้คนเราไม่กลัวตาย เพราะเราถือว่าพอตายไปแล้วก็ไปเกิดใหม่ได้ ระยะเวลาหลังคนไม่ค่อยเชื่อเรื่องชาติหน้าแล้ว ที่นี้จะทำอย่างไร เพราะลึกลง คนเราไม่ต้องการให้ตัวตนสิ้นสุดที่ชาตินี้ ปัญหาตั้งแต่ก่อนแก้ด้วยการเอาประเทศชาติมาแทนที่ชาติหน้า ประเทศชาติเป็นตัวตนใหม่ที่จะคงอยู่เป็นนิรันดร์ แม้เราจะตายไปแล้ว การมีประเทศชาติทำให้เราเชื่อว่าตายไปแล้วตัวตนของเราจะไม่ขาดสูญ เพราะมีชาติทำหน้าที่สืบทอดตัวตนของเรา ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงยอมตายเพื่อประเทศชาติได้ ทำให้ไม่กลัวตาย แต่ระยะเวลาหลังคนไม่ค่อยศรัทธาในชาติเสียแล้ว ถ้าเช่นนั้นจะมีอะไรมาเป็นสิ่งที่สืบทอดตัวตนได้ คนจำนวนไม่น้อยเอาบริษัทมาเป็นตัวตนแทน จึงยอมตายเพื่อบริษัท หุ้มเททำงานทั้งวันทั้งคืนเพื่อบริษัท โดยไม่สนใจลูกเมียอย่างในญี่ปุ่น พวกนี้ยอมตายเพื่อบริษัท ทุกเช้าจะมีการเข้าแถวร้องเพลงเชิดชูบริษัท คนไทยเรายังไม่ถึงขั้นนี้ เราจึงเอาอย่างอื่นมาแทนเช่น เอาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลมาสำหรับสืบทอดตัวตนแทน ทำให้เรายอมตายเพื่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูล แต่เมื่อสิ่งนี้เริ่มคลายความศักดิ์สิทธิ์

ส่วนหนึ่งก็เพราะลัทธิปัจเจกนิยมมีอิทธิพลมากขึ้น ผู้คนก็หันไปเอาวัตถุนิยมเป็นสิ่งที่สืบทอดตัวตนแทน คิดจะฝากตัวตนไว้กับวัตถุแทน เพราะวัตถุนั้นมันมีลักษณะอาการที่มั่นคง ยั่งยืน บัญชีเงินในธนาคารก็ดี ตึกรามบ้านช่องก็ดี มันให้ความรู้สึกว่าเป็นตัวตนที่มั่นคง ถ้าเอาตัวตนไปผูกติดกับสิ่งนี้ ตัวตนของเราก็จะคงมั่นคงไปด้วย และอาจรู้สึกไปถึงขั้นว่ามันจะสืบทอดตัวตนของเราให้เป็นนิรันดร์ได้ ตรงนี้เป็นแรงผลักดันเล็กๆ ที่ทำให้ผู้คนนับถือบริโภคนิยม มันเป็นแรงผลักดันอย่างเดียวกับที่ทำให้ผู้คนเข้าหาศาสนา เป็นแรงผลักดันที่ลึกลงมาก สามารถเรียกได้ว่าเป็นแรงผลักดันทางจิตวิญญาณ

สมัยก่อนผู้คนเข้าหาศาสนาหรือเข้าหาพระเจ้า เพราะเชื่อว่าพระเจ้าจะเป็นสิ่งที่เขาสามารถฝากตัวตนเอาไว้ได้ มีหลายศาสนาที่บอกว่าตายแล้วจะไปพบกับพระเจ้า หรือตัวตนของเราจะไปรวมกับปรมาตมันซึ่งเป็นตัวตนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ศาสนาแบบนี้ช่วยให้ผู้คนเกิดความมั่นใจว่าตายแล้วตัวตนจะไม่สูญ แต่จะสืบทอดในลักษณะที่มั่นคงยั่งยืนเป็นนิรันดร์ ศาสนาแบบนี้ช่วยตอบสนองความต้องการส่วนลึกที่ต้องสืบทอดตัวตนอย่างถาวร ตอนหลังความเชื่อเหล่านี้เสื่อมอิทธิพลไป แต่สิ่งที่ยังไม่หมดไปก็คือความต้องการมีตัวตนที่สืบเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงหันไปฝากฝังตัวตนกับวัตถุแทนเพราะมันดูมั่นคงแข็งแรงดี วัตถุจึงกลายเป็นสรณะของคนสมัยใหม่แทนศาสนา อันนี้คือ

ความต้องการทางจิตวิญญาณที่อยู่เบื้องหลังความเฟื่องฟูของ
บริโศคนิยม

เนื่องจากผู้คนเข้าหาบริโศคนิยมเพื่อหวังที่จะได้รับการ
ตอบสนองทางจิตวิญญาณอย่างที่กล่าวมา อาตมาจึงเรียกบริโศค
นิยมว่าเป็นศาสนาอย่างหนึ่ง

ประการที่สามก็คือพิธีกรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาทุก
ศาสนาต้องมีพิธีกรรม ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บริโศคนิยมก็มี
พิธีกรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน เทศกาลลดราคาหรือลดแลก
แจกแถมเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของบริโศคนิยม มีแล้วไม่ไป
ได้ไหม ไม่ไปไม่ได้ พอถึงปลายปีก็มีเทศกาลคริสต์มาส ปีใหม่
ต้นปีก็มีวันวาเลนไทน์ พวกนี้เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของบริโศค
นิยมไปแล้ว เทศกาลนี้มาถึงเมื่อไหร่ ก็ต้องเข้าห้างไปช้อปปิ้งกัน
ถ้าไม่ทำก็รู้สึกผิดปกตอยู่ไม่เป็นสุข

ส่วนพิธีกรรมประจำสัปดาห์ ก็คือการเข้าศูนย์การค้าทุกเสาร์
อาทิตย์แทนการเข้าวัด นี่ก็คือพิธีกรรมที่คุณขาดไม่ได้ พิธีกรรม
อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ พิธีกรรมคอนเสิร์ต เวลาหนุ่มสาวไป
คอนเสิร์ตเหมือนเข้าร่วมพิธีทางศาสนาเลย เวลาหนุ่มสาวไปฟัง
คอนเสิร์ตมันจะให้ความรู้สึกที่เรียกได้ว่าเป็น “ประสบการณ์ทาง
จิตวิญญาณ” เป็นความรู้สึกปีติ และลืมตัวตน เหมือนกับว่า
ตัวตนได้สลายไปในฝูงชน ตัวตนได้หลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

เมื่อตัวตนหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว จะรู้สึกโปร่งเบามากเลย
ความทุกข์ทั้งหลายมลายหายไป เพราะไม่มีตัวตนให้ห่วงพะวง
อีกต่อไป มันเป็นประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่ไม่ต่างจากการ
ร่วมพิธีทางศาสนาที่มีคนเยอะๆ มันไม่ใช่แค่สนุกอย่างเดียว
คนเฒ่าคนแก่ไม่เข้าใจเรื่องนี้ จะว่าไปนี่ก็เป็นประสบการณ์อย่าง
เดียวกันเวลาไปร่วมชุมนุมประท้วงติดต่อกันนานๆ คนที่ร่วม
เหตุการณ์แบบนี้ถึงจุดหนึ่งจะไม่กลัวตาย แต่จะยอมตายหาก
พวกของตัวถูกคนภายนอกก่อวินาศกรรมหรือคุกคาม ในภาวะเช่นนั้น
ผู้คนยอมตายได้เพื่อเพื่อนฝูง ยอมตายได้เพื่อฝูงชน เพราะ
ฝูงชนได้กลายเป็นตัวตนของตัวเองไปแล้ว คงไม่ต่างจากมดที่ยอม
ตายเพื่อปกป้องรังของมัน

คนเราเมื่อลืมตัวตนหรือเอาตัวตนไปฝากไว้กับฝูงชนแทน
จะไม่กลัวตาย ใครที่เคยร่วมชุมนุมทางการเมือง หรือร่วม
คอนเสิร์ต จะรู้สึกแบบนี้เหมือนกัน นี่คือสภาวะหรือประสบการณ์
ที่สามารถจัดได้ว่าเป็น “ประสบการณ์ทางศาสนา” มันทำให้ผู้คน
หลุดพ้นจากตัวตนเดิมที่คับแคบ กลายเป็นมามีตัวตนใหม่ที่มั่นคง
และใหญ่กว่าเดิม ทำให้เกิดสภาวะที่อบอุ่น มั่นคง เบาสบาย
นี่คือพิธีกรรมทางศาสนาของคนรุ่นใหม่ เพราะฉะนั้นการฟังเพลง
จากเทปหรือจากซีดีจึงไม่ถึงใจเท่ากับไปฟังคอนเสิร์ตโดยเฉพาะ
เมื่อได้ร่วมเต้นกันเป็นพันๆ คน ดูโทรทัศน์ยังไงก็ไม่ให้ความรู้สึก

เท่ากับการที่ไปเป็นส่วนหนึ่งของคอนเสิร์ต คอนเสิร์ตจึงกลายเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของศาสนาบริโศคนิยม

แล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของบริโศคนิยมคืออะไร สมัยก่อนสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือพระธาตุ สมัยนี้ต้องเป็นลายเซ็นดาราราชินี ยิ่งเป็นดารานอกยิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหญ่ เดียวนี้แม้แต่กางเกงชั้นในของดาราราชินีอย่างเบ็ดแค้มที่ยังไม่ได้ซัก ใครๆ ก็อยากได้ เวลาเขามาเมืองไทยหรือไปเมืองจีน เสื้อผ้าและข้าวของเครื่องใช้ของเขานำมาในโรงแรมมีคนแย่งกันประมูล ยอมจ่ายเงินเป็นหมื่นเป็นแสน พวกนี้ให้ความรู้สึกทางจิตใจแก่คนรุ่นใหม่ไม่ต่างจากที่ซานหมากหรือน้ำบัวปากของเกจิอาจารย์ชื่อดังมีความสำคัญต่อคนแก่ คนแก่ ของใช้พวกนี้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปได้ก็เพราะคนรุ่นใหม่เห็นดาราราชินีไม่ต่างจากพระเจ้า พอหนังร้องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ฆ่าตัวตาย วัยรุ่นญี่ปุ่นหลายคนก็ฆ่าตัวตายตามเหมือนกับพลีชีพเพื่อพระเจ้า

ที่ทางของศาสนาในยุคบริโศคนิยม

มาถึงจุดนี้แล้ว คำถามมีอยู่ว่า แล้วศาสนาจะไปอยู่ตรงไหน เราเคยเชื่อกันว่า ถ้าวัตถุนิยมหรือบริโศคนิยมมา ศาสนาหมดอาตมาก็เคยเชื่อเช่นนั้น แต่หลังจากที่ได้ศึกษาค้นคว้าและมีประสบการณ์ในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ซักไม่ค่อยแน่ใจแล้วว่า

บริโศคนิยมมาศาสนาจะหมด ยกตัวอย่างลาสเวกัส หลายคนคงนึกออกว่าเป็นแดนคาสีโน เป็นเมืองประโลมโลกแท้ๆ เลยเต็มไปด้วยอบายมุขทุกอย่างเท่าที่จะมีได้ในโลกนี้ เช่น การพนัน ซ่องโสเภณี เหล้า แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ จะหายากหน่อยก็คือยาเสพติด ปรากฏว่าเมืองนี้มีโบสถ์ถึง ๕๐๐ แห่ง แสดงว่าแหล่งอบายมุขกับโบสถ์อยู่ด้วยกันได้ ศาสนาไม่หมด แต่ถูกเลี้ยงไว้เพื่อรับใช้บริโศคนิยม ลาสเวกัสต้องการโบสถ์ไปทำไม โบสถ์เป็นที่ต้องการมากในเมืองนี้เพราะว่าคนที่มาเที่ยวจากทั่วโลกเมื่อมาเล่นการพนันแล้ว มันต้องมีบางคนที่หมดตัวหรือล้มละลาย คนพวกนี้เวลาหมดตัวแล้วทำอะไร หลายคนคิดฆ่าตัวตาย บางคนก็อยากก่ออาชญากรรม เช่น ปล้นธนาคาร ตรงนี้แหละที่เป็นบทบาทของศาสนาในลาสเวกัส คือปลอบประโลมใจผู้คน จะได้ไม่คิดสั้น หรือไม่ก็ช่วยยับยั้งชั่งใจไม่ให้ไปปล้นใครเขา ถ้าอยากรวยก็ให้พยายามต่อไป อยากเล่นก็ไม่ว่า แต่อย่าฆ่ากันนะ บางทีก็ทำหน้าที่เตือนให้เพลลาๆ หน่อย อย่าเล่นแบบหน้ามืดตามัว นึกถึงครอบครัวบ้าง อย่าให้คนอื่นเดือดร้อน ศาสนากลายเป็นตัวรับใช้บริโศคนิยม โดยทำให้ลาสเวกัสเป็นเมืองที่สงบสุข ไม่ค่อยมีอาชญากรรม พอไม่มีอาชญากรรม คนทั่วโลกก็นิยมไปเที่ยวไปเล่นการพนัน หลายคนก็ไปแต่งงานหรือฮันนีมูนกันที่นั่น ลองคิดดูว่าหากลาสเวกัสมีการฆ่าตัวตายไม่เว้นแต่ละวัน มีการปล้นจี้กันเกลื่อนเมือง ใครจะไปเที่ยว อบายมุขที่นั่นจะเจริญได้อย่างไร ศาสนาทำหน้าที่เป็นตัวเบรกหรือเตือนสติผู้คน

ทำให้สังคมสงบสุข เพื่อว่าเราจะได้รับโภคกันอย่างเต็มที่ นี่คือน้ำที่ของศาสนาในยุคบริโภคนิยม เป็นหน้าที่ที่จำเป็นต้องมีอยู่

อามาเคยไปญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเป็นประเทศบริโภคนิยมอย่างยิ่ง แต่ปรากฏว่าศาสนาอยู่ได้ มีคนไปวัดเป็นประจำ หลายวัดมีคนเข้าไปสวดมนต์เยอะเยอะ ถามว่าเขามาสวดอะไร มาสวดขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาเป็นที่ที่ให้ความหวังแก่เขา วัดจำนวนไม่น้อยเป็นที่ที่ให้ความหวังว่า คุณมีโอกาสรวย ถ้าคุณบวงสรวง อ้อนวอน ยิ่งอยากรวยมากเท่าไร ก็ยิ่งต้องพึ่งพาสักดิ์สิทธิ์มากเท่านั้น เพราะยุคนี้มีความผันผวนมาก เก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องเฮงด้วย ในแง่ศาสนาได้กลายเป็นตัวส่งเสริมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมไปแล้ว

ในอีกด้านหนึ่งศาสนาก็ทำหน้าที่เสริมสร้างภาพลักษณ์หรือตัวตนให้ดูดีขึ้น เวลาในอเมริกาแพชั่นใหม่ คือแพชั่นสายประจำ สายประจำกำลังฮิตในอเมริกา นิตยสารใหม่เมื่อเร็วๆ นี้ลงภาพมาดอหนา ริชาร์ด เกียร์ ริกกี มาร์ติน สวมสายประจำกัน ดูเหมือนจะเป็นสายประจำแบบพุทธมหายานหรืออหิเบตด้วยซ้ำ อีกไม่นานวัยรุ่นทั่วโลกก็คงจะสวมสายประจำตามอย่างดาราต่างๆ เหล่านั้น เดียวนี้พุทธศาสนากำลังเป็นที่นิยมในอเมริกา มีดาราฮอลลีวูดหลายคนหันมานับถือพุทธศาสนา ใครที่ชอบทำสมาธิภาวนา ก็ซื้อสายประจำมาใส่แบบอหิเบต และมีความเชื่อว่าสายประจำแต่ละอย่างมีพลังบางอย่างเช่น สีเขียว

ใส่แล้วการงานจะสำเร็จ สีม่วงใส่แล้วฉลาด สีน้ำตาลใส่แล้วบรรลุนิยามได้ง่าย

ตรงนี้คงเป็นคำตอบได้ว่าศาสนาในยุคบริโภคนิยมจะเป็นอย่างไร ศาสนาจะไม่สูญ แต่จะกลมกลืนกับบริโภคนิยม นี่พูดถึงศาสนาส่วนใหญ่ จะกลมกลืนกับบริโภคนิยม โดยมีการปรับเปลี่ยนหลักธรรมหรือเปลี่ยนจุดเน้นเพื่อให้สอดคล้องกับบริโภคนิยม พุดง่ายๆ คือจะเป็น “ร่างทรงของบริโภคนิยม” กันมากขึ้น แม้ไม่ต้องพูดถึงกรรมกายเลยก็ได้ มีอีกหลายสำนักเลย ที่กลายเป็นร่างทรงของบริโภคนิยมไปแล้ว คือมีพระเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ว่าทั้งหมดนี้ล้วนตอบสนองบริโภคนิยม คือสนองความต้องการอยากร่ำรวย มีโชค ขณะเดียวกันก็เอาบุญหรือสัญลักษณ์ทางศาสนามาขาย เรื่องลดละกิเลสหรือความเห็นแก่ตัว เป็นอันเก็บไว้ก่อน ยิ่งนิพพานด้วยแล้ว ลืมไปได้เลย

นี่คือสิ่งที่กำลังจะเกิดกับพุทธศาสนาในเมืองไทย พุทธศาสนากำลังจะกลายเป็นร่างทรงของบริโภคนิยมมากขึ้น อย่าลืมนะว่าบริโภคนิยมตัวมันเองก็เป็นศาสนาอย่างหนึ่ง จึงเป็นไปได้ที่คนจะถือลัทธิบริโภคนิยมและสมาทานพุทธศาสนาไปในเวลาเดียวกัน ลัทธิบริโภคนิยมเวลานี้ไม่ได้เป็นแค่อัลฟ่าสไตล์หรือรูปแบบการดำเนินชีวิต มันไม่ใช่งานอดิเรกเหมือนกับการไปดูนก ตกปลา เดินป่า หรือปั่นจักรยานเสือภูเขา งานอดิเรกอย่างนั้นเราสามารถทำไปพร้อมๆ ในขณะที่ยังเป็นพุทธอยู่ได้ คุณยังเป็น

พุทธอยู่ได้พร้อมๆ กับที่ยังชอบเก็บของเก่าอยู่ แต่คุณทำอย่างนั้นกับบริโภคนิยมไม่ได้ เพราะบริโภคนิยมมันเป็นศาสนาหนึ่งไปแล้ว ถ้าคุณสมานานศาสนา บริโภคนิยมอย่างเต็มตัวแล้ว คุณจะกลายเป็นพุทธไม่ได้เลย และถ้าเป็นพุทธแล้วจะฝักใฝ่บริโภคนิยมอย่างเต็มตัวก็ไม่ได้

🕯️ อยู่อย่างพุทธในยุคบริโภคนิยม

อาจมามองลัทธิบริโภคนิยมเวลานี้คล้ายๆ กับลัทธิผีในสมัยก่อน โดยหลักการสำคัญแล้วผีกับพุทธไปด้วยกันไม่ได้ แต่พุทธศาสนาเมื่อแพร่เข้ามาในเมืองไทยครั้งแรกนั้น ต้องเจอกับลัทธิผีซึ่งแพร่หลายมาก่อนแล้ว ที่นี้พุทธศาสนาจะอย่างไรท่าทีของพุทธศาสนาคือไม่ต่อต้านหรือปฏิเสธลัทธิผี แต่พยายามกลมกลืนกับลัทธิผี โดยเอาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์บางอย่างมาใช้ เอาผีบางตัวหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บางอย่างในลัทธิผีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เช่น เานาจหรือเจ้าพ่อเจ้าแม่ทั้งหลายเข้ามาเป็นผู้พิทักษ์พุทธศาสนา เช่นเดียวกับพระอินทร์ซึ่งมาจากคติพราหมณ์ก็ถูกกลืนเข้ามาเป็นพระอินทร์แบบพุทธเป็นผู้พิทักษ์ความดี เวลาคนดีเดือดร้อน พระอินทร์ก็จะร้อนอาสา และต้องลงมาช่วยคนดี นี่เป็นคติพุทธที่เอาเทวดาแบบพราหมณ์มารับใช้ธรรมะ

อาตมาคิดว่าพุทธศาสนาเวลานี้ก็มีสภาพบางอย่างคล้ายๆ กับสมัยก่อนช่วงที่เจอลัทธิผีใหม่ๆ ในดินแดนแถบนี้ ปัจจุบันพูดได้ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนส่วนน้อย ศาสนาของคนส่วนใหญ่ในเมืองไทยคือบริโศคนิยม เราอาจจะบอกว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ได้ แต่เหนือฟ้ายังมีฟ้า เหนือพุทธศาสนายังมีบริโศคนิยม เวลานี้ลัทธิบริโศคนิยมได้ครอบงำพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จนเรียกได้ว่าบริโศคนิยมเป็นศาสนาประจำชาติที่แท้จริงไปแล้ว ไม่เชื่อก็ลองเปรียบเทียบจำนวนสถานเริงรมย์กับจำนวนวัด อย่างในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีฝับ บาร์ คาราโอเกะ และซ่องเก็อบ ๑,๓๐๐ แห่ง ขณะที่วัดมีไม่ถึง ๕๒๐ วัด ยิ่งจำนวนโสเภณีทั่วประเทศด้วยแล้วมีเกือบสิบเท่าของจำนวนพระ

ในเมื่อศาสนาบริโศคนิยมเป็นศาสนาคู่แข่งกับพุทธศาสนาแล้ว เราจะมีท่าทีอย่างไรกับบริโศคนิยม เราคงปฏิเสธบริโศคนิยมอย่างเด็ดขาดไม่ได้ เราต้องเกี่ยวข้องกับบริโศคนิยมอย่างปฏิเสธไม่ได้ ปัญหาเมื่ออยู่ว่า แล้วเราจะเกี่ยวข้องกับบริโศคนิยมอย่างไรถึงจะถูกต้องเหมาะสม

เมื่อพูดถึงวิถีพุทธในยุคนิโศคนิยม อาตมาคิดว่ามีอยู่สามระดับคือ วิถีพุทธระดับบุคคล วิถีพุทธในระดับสังคม และวิถีพุทธในเชิงธรรมะและสถาบัน

เมื่อเราตระหนักว่าบริโศคนิยมกับพุทธศาสนา มันไปด้วยกันไม่ได้ในแง่หลักการ ขณะเดียวกันเราก็ปฏิเสธบริโศคนิยมไม่ได้ เพราะมันคือความจริงของสังคมไทยเวลานี้ ในทางปฏิบัติคงมีคนจำนวนน้อยเท่านั้นที่ปฏิเสธบริโศคนิยมได้ อาจมีคนบางคนหรือพระบางรูปเท่านั้นที่ทำได้ อย่างพระป่าหรือคนที่เป็นแกนกลางของสันตือโศคคงทำเช่นนี้ได้ แต่คนอย่างนี้จะน้อย คนส่วนใหญ่จะต้องเกี่ยวข้องกับบริโศคนิยม อย่างน้อยคุณต้องใช้เงินซื้ออาหารและของใช้ ต้องดูโทรทัศน์หรือเจอโฆษณาที่กระตุ้นให้คุณบริโศคตลอดเวลา

ในเมื่อเราหรือคนส่วนใหญ่ต้องมีชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสบริโศคนิยม เราจะรักษาความเป็นพุทธไว้ได้อย่างไร และเราจะมีหลักการในการเกี่ยวข้องกับบริโศคนิยมอย่างไร หลักการที่คิดว่าสำคัญคือสันโดษ และหลักการอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกันเช่น เรื่องอิสรภาพ การพึ่งตน การฝึกตน อิสรภาพในที่นี้หมายถึงอิสรภาพทางจิตวิญญาณ พึ่งตนและฝึกฝนตนคือเรื่องไตรสิกขา อาตมาเชื่อว่าเราต้องจับหลักการนี้ให้ได้ ถ้าจะอยู่อย่างพุทธเราต้องยึดหลักตรงนี้ไว้ให้มั่นคง คราวนี้เราต้องมาดูว่า ถ้ายึดหลักดังกล่าวเอาไว้เราจะฝึกฝนตนอย่างไรถึงจะเจริญก้าวหน้า ถึงจะไม่ถูกบริโศคนิยมครอบงำ อาตมาคิดว่าคงต้องขอยออกมาสามส่วนคือศีล สมาธิ ปัญญา

ศีลเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม อาตมาคิดว่าลำพังศีลห้าคงไม่พอที่จะทำให้เราเผชิญหน้ากับบริโศคนิยมได้ ในศีลห้าไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด ไม่พูดจาส่อเสียด ไม่ดื่มน้ำเมา อาจมีศีลข้อสามและข้อสุดท้ายที่กั้นเราไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขซึ่งกำลังเต็มบ้านเต็มเมือง แต่ว่าเท่านั้นยังไม่พอ อาตมาคิดว่าที่ผ่านมาระยะนี้เราไปยึดติดกับศีลห้ามากเกินไป แล้วคิดว่าเพียงศีลห้าเท่านั้นก็พอ ที่จริงในสมัยพุทธกาลให้ความสำคัญกับกุศลกรรมบถสิบมากกว่าศีลห้าด้วยซ้ำ กุศลกรรมบถสิบครอบคลุมศีลข้อแรก และรวมถึงการวางจิตใจให้ถูกต้อง คือไม่คิดเอาของเขา หรือไม่โลภนั่นเอง แล้วก็ไม่มีจิตพยาบาทคือไม่โกรธ และที่สำคัญคือมีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ จะเห็นว่ากุศลกรรมบถสิบกว้างขวางและลุ่มลึกกว่าศีลห้ามาก

อาตมาคิดว่าถึงเวลานี้เราจำเป็นต้องมีวัตรปฏิบัติที่เข้มงวดที่จะช่วยให้เราต้านทานกับแรงดึงดูดของบริโศคนิยมได้ อาตมาขอมริบว่าบริโศคนิยมมีแรงดึงดูดมาก มันมีเสน่ห์ที่ดึงดูดใจผู้คนมาก เสน่ห์ของบริโศคนิยมมีอยู่สี่ประการคือ

๑. เสรีภาพ
๒. ความหลากหลาย
๓. ความสะดวกหรือความเพลิดเพลิน
๔. อำนาจหรือสถานภาพ

ประการแรก บริโศคนิยมทำให้เราเชื่อว่าเรามีเสรีภาพมากมายที่จะซื้อหาอะไรก็ได้ จะเสพอะไรก็ได้ จะมีไลฟ์สไตล์แบบไหนก็ได้ บริโศคนิยมให้เสรีภาพมากมายจนเรารู้สึกว่าเรามีอำนาจ แต่เสรีภาพที่ว่าเป็นเสรีภาพลวงตา เป็นเสรีภาพที่อยู่ในขอบเขตจำกัด เสรีภาพในยุคบริโศคนิยมคือเสรีภาพที่จะเลือกซื้อยาสีฟันยี่ห้อใดยี่ห้อหนึ่งก็ได้ในจำนวนสองร้อยยี่ห้อที่มีขาย แต่ถ้าคุณไม่ใช่ยาสีฟัน คุณสามารถหาหรือทำยาสีฟันแบบอื่นมาใช้แทนได้หรือไม่ บริโศคนิยมทำให้เราคิดว่าเรามีเสรีภาพในการเดินทาง จะไปไหนมาไหนก็ได้ในเมืองไทยหรือในโลก แต่ถามว่าถ้าคุณไม่ใช่รถ คุณจะใช้เกวียนในกรุงเทพฯ ได้ไหม คุณจะไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ นั่นเป็นเสรีภาพแบบจำกัด แต่คนคิดว่า เป็นเสรีภาพจริง

ประการที่สอง คือความหลากหลาย ความหลากหลายทำให้เรารู้สึกว่าทำอะไรก็ได้ คนสมัยนี้ต้องการความหลากหลาย อันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่ามีเสรีภาพ จะฟังดนตรีแบบไหนก็มีให้เลือกฟังได้มากมาย ไม่ว่าจะลูกทุ่ง ลูกกรุง แจ๊ส ป๊อป ฟังค์ เฮฟวี เรกเก้ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้ตราบดีที่มีคนพร้อมจะจ่ายเงินซื้อเทปหรือตัวเข้าซั่ม แต่ถ้าไม่มีเงินก็หมดสิทธิ์ จะเล่นเองก็เล่นไม่เป็นเสียแล้ว

ประการที่สาม คือความสะดวกสบายและความเพลิดเพลิน บริโภคนิยมทำให้เรารู้สึกว่าชีวิตนี้มีความสุขสบายมากขึ้น แต่เราไม่ค่อยได้คิดว่าเราต้องสูญเสียอะไรไปบ้างเพื่อแลกกับความความสะดวกสบาย รถยนต์ทำให้เราเดินทางได้สะดวกขึ้น แต่กลับทำให้เราต้องมีเวลาว่างน้อยลงเพราะต้องทำมาหากินเพื่อไปผ่อนรถ รวมทั้งเสียเวลาดูแลรถ หาที่จอดรถเวลาเข้าเมือง ไม่ต้องพูดถึงการพึ่งลำแข้งตัวเองได้น้อยลง จะไปแค่ปากซอยก็ต้องขับรถแล้ว เดินเองไม่เป็น โทรศัพท์มือถือก็เช่นกัน เราติดต่อใครได้สะดวกขึ้นก็จริง แต่เราก็สูญเสียความเป็นส่วนตัวไปได้ และทำให้คนในครอบครัวเห็นห่างกัน ไม่ค่อยมีเวลาพูดคุยหรือเจอหน้ากัน นอกจากนั้นยังทำให้เราคอยกันไม่เป็นแล้ว ใกล้ถึงเวลานัดแต่ยังไม่เห็นหน้าก็โทรไปถามแล้วว่าอยู่ที่ไหน หลายคนต้องทะเลาะกันก็เพราะเวลาไม่พอใจอะไร ก็รีบโทรไปด่าแล้ว แทนที่จะสะกดกลิ่นอารมณ์ไว้ก่อน แต่ก่อนเราต้องใช้โทรศัพท์สาธารณะหรือโทรศัพท์บ้าน กว่าจะเดินไปหาโทรศัพท์อารมณ์ก็เย็นลงแล้ว แต่เดี๋ยวนี้โทรศัพท์มือถือทำให้ผู้คนระบายนอารมณ์ดิบๆ ใส่กันมากขึ้นอย่างไม่ยั้ง

ประการที่สี่ คืออำนาจ คุณซื้ออะไรก็ตามคุณจะรู้สึกว่าคุณมีอำนาจในสิ่งนั้น คุณซื้อหมาคุณก็มีอำนาจในตัวหมา คุณซื้อรถคุณก็มีอำนาจในตัวรถ คนสมัยนี้ต้องการมีอำนาจ และการได้เป็นเจ้าของอะไรสักอย่างหนึ่งทำให้รู้สึกมีอำนาจ แม้ไม่ได้

ซื้ออะไรสักอย่าง เพียงแต่ไปใช้บริการก็รู้สึกมีอำนาจ เมื่อคุณอยู่บนรถทัวร์หรืออยู่บนเครื่องบิน คุณรู้สึกยึดได้เต็มที่ เพราะมีคนมาคอยให้บริการคุณ เสิร์ฟน้ำและอาหารให้คุณ จะสั่งอะไรเขาก็ต้องทำให้คุณ เรารู้สึกยึด แต่พอลงรถหรือลงจากเครื่องบินก็รู้สึกจ้อยเพราะต้องหิ้วกระเป๋าเอง

ข้อปบึงเป็นยาเสพติดอีกอย่างหนึ่งที่ปฏิเสธยาก แม้แต่พระเวลามาหาดีใหญ่ยังต้องต่อสู้กับแรงดึงดูดให้ไปซื้อปบึง ในกระแสแบบนี้เราต้องมีวินัย หรือมีข้อวัตรในการซื้อปบึง เช่น กำหนดตัวเองว่าจะซื้อปบึงได้เดือนละครึ่งหรือเข้าศูนย์การค้าได้อาทิตย์ละครึ่ง หรือว่าจะไม่เข้าศูนย์การค้าตราบใดที่ยังไม่มีรายการสินค้าที่จะซื้อ ไม่ใช่เข้าไปถึงในนั้นแล้วจึงค่อยคิดว่าจะซื้ออะไร แบบนี้เสร็จทุกราย ต้องรู้ก่อนว่าจะซื้ออะไรแล้วจึงเข้าไป และต้องมีวินัยว่าจะไม่ซื้อของที่เกินจากรายการ หรือมีข้อกำหนดว่าถ้าหมดเงินแล้วจะไม่ซื้อหรือไม่ยืมใคร ต้องมีวินัยอย่างนี้ ถึงจะสู้กับบริโภคนิยมได้ ถ้าคุณไม่มีวินัยแล้ว พอเข้าไปในห้างหรือศูนย์การค้า ก็เสร็จเลย เจอประกาศลดครึ่งราคา ก็รีบซื้อไว้ก่อนทั้งที่ไม่รู้ว่าจะได้ใช้หรือเปล่า บางทีก็หลอกตัวเองว่าอีก ๒-๓ เดือนคงได้ใช้ หรือปีหน้าจะได้ใช้ แต่พอถึงเวลาจริงๆ ก็ไม่ได้ใช้หรอกเพราะมันเก่าหรือตกรุ่นไปแล้ว ต้องไปซื้อของใหม่มาแทน เป็นอย่างนี้มาหลายรายแล้ว ที่สำคัญอย่างยั้งก็คือเครดิตการ์ด เราต้องมีวินัยในการใช้มาก เพราะสามารถทำให้เราหมดเนื้อหมดตัวอย่างไม่รู้ตัว

นี่เป็นเรื่องที่เราต้องคิดกันให้จริงจัง นอกจากการใช้จ่ายเงินแล้ว การเลือกใช้เทคโนโลยีก็เป็นสิ่งสำคัญ บางครอบครัวมีข้อตกลงเลยว่าไม่ซื้อโทรทัศน์เข้าบ้าน หรือถ้ามีก็เปิดเฉพาะบางรายการ เพราะเดี๋ยวนี้โทรทัศน์กลายเป็นอุปกรณ์ล้างสมองให้กับบริโภคนิยมอย่างชัดเจน ยังไม่ต้องพูดถึงการกระตุ้นโทษ

เรื่องอาชีพก็สำคัญเวลานี้มีอาชีพจำนวนมากที่ถึงแม้พุทธศาสนาไม่ระบุว่าห้ามมิจกอาชีพจะ แต่มันเป็นวิธีการหาเงินที่มีข้อบสร้างปัญหาแก่ส่วนรวม เช่น การปั่นหุ้น หรือการลงทุนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดศีลห้าอาชีพแบบนี้เราก็ควรหลีกเลี่ยงด้วย

เรื่องศีลสมัยใหม่เป็นเรื่องที่ชาวพุทธต้องให้ความสนใจมาก ไม่เช่นนั้นแล้วยากมากที่จะหลุดพ้นจากแรงยั่วชวนของบริโภคนิยมได้

สมาธิ

อย่างไรก็ตามศีลหรือการกำกับพฤติกรรมอย่างเดียวนั้นไม่พอต้องมีเรื่องของสมาธิด้วย สมาธิคืออะไร คือ เรื่องของสภาวะจิตคืออย่างเดียวกันถ้าไม่มีสภาวะจิตหล่อเลี้ยงก็อยู่ไม่ได้ คราวนี้คนเข้าหาบริโภคนิยมก็เพราะต้องการความสุขจากวัตถุ แต่จริงๆ แล้วความสุขจากจิตใจมันดีกว่ามาก ประณีตและโปร่งโล่งใจกว่ามาก ใครๆ ก็เข้าถึงได้ไม่ว่าจะรวยหรือจน ถ้าเรารู้จักทำสมาธิ

ให้เข้าถึงความสงบทางจิตใจ ความสุขที่ประณีตจะเข้ามาแทนที่ความสุขอย่างหยาบๆ จากวัตถุได้ ถ้าเราได้สัมผัสกับความสงบเย็นในจิตใจเราจะรู้เลยว่าความสุขทางวัตถุ มันหยาบ มันเทียบไม่ได้เลยกับความสุขทางจิตใจ เทียบไม่ได้กับความโปร่งเบาภายในคนเราอมตกเป็นทาสของบริโภคนิยมเพราะไม่สามารถเข้าถึงความสุขสงบเย็นทางจิตใจได้ แต่ถ้าหากเรารู้จักการทำสมาธิซึ่งทำได้หลายแบบ โดยไม่ต้องนั่งหลับตาก็ได้ ถ้าเรารู้จักการทำสมาธิให้บังเกิดกับจิตใจได้ เราจะเป็นอิสระจากบริโภคนิยมได้มากขึ้น เพราะความสุขของเราไม่อิงวัตถุ

ปัญญา

ส่วนที่สาม ได้แก่การเสริมสร้างปัญญา ปัญญาคือความรู้ความเข้าใจในคุณค่าแท้คุณค่าเทียม หรือความรู้ความเข้าใจในความหมายของชีวิต เวลาจะซื้อของอะไร เราเคยคิดบ้างหรือเปล่าว่า ของชิ้นนั้นเราต้องการจริงๆ หรือเปล่า เราเคยคิดถึงข้อดีและข้อเสียของการเข้าศูนย์การค้าบ้างไหม เราเคยคิดซึ่งหน้าหน้าระหว่างความสะดวกที่ได้รับจากโทรศัพท์มือถือกับสิ่งดีๆ ที่เราต้องเสียไปหากซื้อโทรศัพท์มือถือมาใช้บ้างไหม เราคิดไหมว่าเราเสียเวลาแค่ไหนในการไปศูนย์การค้าแต่ละครั้ง และสิ่งที่เราได้นี้มันคุ้มไหม เราเคยทบทวนไหมว่าของที่เราซื้อไป เราได้ใช้มากน้อยเพียงใด

อันนี้คือการใช้ปัญญาพิจารณาเพื่อเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์มากที่สุด โดยคำนึงถึงความถูกต้องมากกว่าความถูกต้องใจ เวลาเราจะเสพหรือบริโภคอะไรก็ตาม เราถามตัวเองหรือเปล่าว่า คุณค่าเท่ากับคุณค่าเทียมอันไหนสำคัญกว่ากัน เราบริโภคอาหารเพื่ออะไรกันแน่ เราสวมใส่เสื้อผ้าเพื่ออะไรกันแน่ เรามีคอมพิวเตอร์ เราใช้เคเบิลทีวีเพื่ออะไรกันแน่ เพื่อปรนเปรอกิเลสหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเราให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้ถ้าเราไม่พิจารณาให้กระจ่างและรอบคอบ เราจะถูกความหลงชักจูงไป เมื่อเราไม่ถาม สติก็ไม่เกิด เมื่อสติไม่เกิดเราก็ตกลงไปตามแรงเหย้ายวนของบริโภคนิยม อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องทำให้เกิดความกระจ่าง ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ลึกซึ้งหรือยากเย็นเลย แต่เป็นเรื่องที่ปุถุชนธรรมดาสามารถเข้าใจได้ นี่เป็นเรื่องระดับบุคคล

สร้างสังคมเข้มแข็ง พื้นพลังให้พุทธศาสนา

ที่นี้มาพูดถึงวิถีพุทธในระดับสังคม อาตมาคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ พุทธศาสนาที่สอนกันส่วนใหญ่ไปเน้นการปฏิบัติระดับบุคคลมาก โดยมองข้ามในระดับสังคม เราอย่าลืมน่าบริโภคนิยมกำลังมาแรงมาก ไม่ได้มาทางวัฒนธรรมอย่างเดียว แต่ยังมาพร้อมกับการรุกรานของอำนาจทุน ทุนนี้มีอำนาจมาก มัน

แย่งป่า แย่งน้ำ แย่งทรัพยากรต่างๆ ของชุมชนไป จนชาวบ้านเข้าไม่ถึง ขณะที่สิ่งแวดล้อมก็เสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ

เราเคยหวังพึ่งรัฐบาลว่าจะควบคุมทุนไม่ให้เข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ให้มาทำลายวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน แต่ก็ต้องผิดหวัง รัฐบาลเวลานี้กลับเป็นเครื่องมือของนายทุนเสียเอง กลายเป็นตัวรับใช้บริโภคนิยม ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องคิดถึงการสร้างสังคมให้เข้มแข็งเพื่อต้านทานบริโภคนิยมที่เข้ามาโดยอาศัยนายทุนในท้องถิ่นและนายทุนต่างชาติ พวกนี้ทำให้บริโภคนิยมสยายกรงเล็บแย่งชิงทรัพยากรจากชาวบ้านและสินทรัพย์ของชาติไป ทำให้ชาวบ้านไม่มีปลา ไม่มีน้ำ ไม่มีป่าที่จะเป็นหลังอิงได้ ในเมื่อเราพึ่งรัฐบาลไม่ได้ เราจึงต้องพึ่งสังคมหรือประชาชนด้วยกัน ดังนั้นการทำสังคมให้เข้มแข็งเป็นเรื่องจำเป็นมาก ทำอย่างไรสังคมถึงจะเข้มแข็ง อาตมาขอฝากเรื่องนี้ทิ้งไว้

สำหรับวิถีพุทธในระดับธรรมะ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยตรง คือการพยายามทำให้พุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เราจำเป็นต้องฟื้นฟูศาสนาเป็นการใหญ่และอย่างเร่งด่วน พุทธศาสนาในเวลานี้ไม่เอื้อทั้งสองอย่าง คนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธศาสนานับวันมีแต่จะน้อยลง ส่วนคนที่เสียความรู้สึกกับพุทธศาสนาโดยเฉพาะคณะสงฆ์กลับมีมากขึ้น ในขณะที่สังคมมีปัญหา

มากมาย แต่พุทธศาสนาเวลานี้ไม่ได้เป็นแหล่งที่ผู้คนจะไปหา คำตอบหรือหาแรงบันดาลใจเลย คนส่วนใหญ่กลับนึกถึงเทคโนโลยี นึกถึงการทุ่มเงินลงไป โดยมีรัฐบาลหรือนายทุนเป็นตัวนำ พุทธศาสนาอ่อนกำลังลงมาก ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูพุทธศาสนากันอย่างเร่งด่วนทั้งในเรื่องหลักธรรมคำสอน ยิ่งคณะสงฆ์ด้วย แล้วต้องมีการปฏิรูปกันอย่างจริงจังทั้งในด้านการปกครองและการศึกษาของสงฆ์ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องแก้ไข เพราะนับวันจะเหินห่างและไม่ใส่ใจกันและกัน ทำให้ตกต่ำแย่แค้นกันทั้งสองฝ่าย เรื่องนี้อาตมาได้พูดไว้ในที่อื่นแล้วจึงไม่ขอลงรายละเอียดในที่นี้

การสร้างวิถีพุทธให้เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เป็นเรื่องที่ยากไม่ออกจากการฟื้นฟูพุทธศาสนาทั้งในทางหลักธรรมและสถาบันให้เป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้คน อันที่จริงแล้วพุทธศาสนามีศักยภาพที่จะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าบริโภคนิยมมาก โดยเฉพาะในด้านการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณที่ลุ่มลึกและยั่งยืนกว่า บริโภคนิยมนั้นทำได้อย่างมากเพียงแค่ตอบสนองความต้องการชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น แต่สุดท้ายก็ไม่อาจจะรับความหิวโหยได้อย่างแท้จริง มันไม่อาจแก้ปัญหาคิวตันที่คอยก่อวน ผู้คนอยู่ตลอดเวลา ไม่สามารถทำให้ผู้คนรู้สึกเต็มอิ่มกับชีวิตและเลิกดิ้นรนทะยานอยากอีกต่อไป ตรงกันข้ามกลับเพิ่มให้เกิดแรงทะยานอยากมากขึ้นและไม่รู้จักพอเสียที ในขณะที่พุทธศาสนา

สามารถทำให้ผู้คนข้ามพ้นปัญหาตัวตนไปได้อย่างถึงที่สุด อย่างน้อยก็ทำให้ผู้คนรู้สึกพอและมีความเต็มอิ่มกับชีวิต แต่พุทธศาสนาเวลานี้ได้สูญเสียความสามารถที่จะทำเช่นนั้นไปเพราะสถาบันสงฆ์อ่อนแอและตกต่ำลงไปมาก ขณะที่หลักธรรมที่สอนกันส่วนใหญ่ก็จำกัดอยู่เพียงเรื่องของทานและศีล ขาดส่วนที่เป็นโลกุตตรธรรมหรือการสร้างอิสรภาพทางจิตใจ ในอีกด้านหนึ่งก็ละเลยมิติทางด้านสังคม ทำให้ชาวพุทธในปัจจุบันสนใจทำความดีแต่เฉพาะตัวบุคคล และเป็นความดีที่หวังผลประโยชน์แบบโลกๆ คือ ได้งานดี มีเงินใช้ ไร้โรคภัย ครอบครัวยุติธรรมเท่านั้น เลยถูกบริโภคนิยมปิดล้อมให้มีที่ทางแคบลงทุกที

อย่างไรก็ตามศักยภาพในการเป็นพลังทางสังคมและจิตวิญญาณเพื่อผลักดันให้เกิดชีวิตและสังคมที่ดีงามยังมีอยู่ในพุทธศาสนา ตรงนี้เป็นภาระที่เราจะต้องช่วยกันนำศักยภาพดังกล่าวออกมา โดยเริ่มจากการนำมาใช้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับตนเองก่อนแล้วขยายไปสู่แวดวง ควบคู่กับการสร้างสังคมให้เข้มแข็ง ขณะเดียวกันก็ช่วยกันผลักดันให้เกิดการฟื้นฟูพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กันด้วย ถ้าทำเช่นนี้ได้วิถีพุทธในยุคบริโภคนิยมจึงจะมีอนาคตที่หวังได้

ทำงานอย่างไร ให้มีความสุข

เวลาทำงาน เรามักจะมีคำถามในใจอยู่เสมอว่า จะทำงานให้มีความสุขได้อย่างไร นี่เป็นปัญหาของคนสมัยนี้ แต่ไม่ใช่ปัญหาของคนสมัยก่อน เพราะสมัยก่อน “งาน” กับความสนุกเป็นเรื่องเดียวกัน เวลาคนไทยสมัยก่อนพูดถึง “งาน” เขาหมายถึงงานแต่ง งานบวช งานบุญ ซึ่งเป็นเรื่องของการสังสรรค์และความรื่นเริง อันนี้รวมถึงงานศพด้วย เพราะแม้แต่งานศพก็ยังมีมหรสพ ชาวบ้านสมัยก่อนเวลาพูดถึงงานจะมีความหมายในทำนองนี้ แต่ถ้าพูดถึงการทำนาทำไร่ เขาไม่ได้เรียกว่างาน เขาเรียกว่าการทำมาหากิน แต่ในปัจจุบันงานกับการทำมาหากินเป็นเรื่องเดียวกัน มันไม่ใช่ความรื่นเริงแล้ว

อันที่จริงงานกับความมีชีวิตชีวาน่าจะไปด้วยกันได้ แต่เดี๋ยวนั้นงานกลายเป็นเรื่องที่ไม่สนุก ส่วนหนึ่งก็เพราะว่า เวลาที่ใช้ในการทำงานไม่ใช่แค่ ๘ ชม. แต่มันกินเวลามากกว่านั้น มันลุลกลามไปถึงเวลาส่วนตัวของเรา แม้แต่เวลาหลับ เวลานอน บางทีก็ยังคงคิดเรื่องงานการอยู่ ผิดกับชาวบ้าน ถึงแม้เขาจะทำอะไรทำนา แต่เขาก็ไม่ได้แบกปัญหาการทำอะไรทำนาที่บ้าน แต่ใช้ว่าที่บ้านเขาจะนั่งเล่นนอนเล่น เขาก็ยังมีงานทำอยู่ เช่น ทอผ้า ทอแห สานกระบุงตะกร้า แต่ทว่างานเหล่านี้เขาไม่ได้ทำอย่างเคร่งเครียด บางครั้งก็มีความสุขสนานผ่อนคลายผสานไปด้วย เช่น ทอผ้าไปก็คุยกันไป เป็นการสังสรรค์ในหมู่เพื่อนบ้านไปในตัว

แม้แต่ทำนา เวลาเกี่ยวข้าว หรือดำนา ก็ไม่ได้ทำอย่างหน้าดำคร่ำเครียด หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดินอย่างเดียว บางช่วงก็จะมีการละเล่นควบคู่กันไปด้วย มีการร้องรำทำเพลงระหว่างดำนา และเกี่ยวข้าว เป็นช่วงเวลาที่ทุกคนมาร่วมแรงร่วมใจกัน จึงเกิดบรรยากาศที่สนุกสนาน เพราะฉะนั้น งานที่ดูเหมือนว่ายากลำบาก น่าเหนื่อยหน่าย ก็กลายเป็นสนุกรื่นเริงได้ เพราะว่าเขาเอาความรื่นเริงมาผสมผสานกับงานหรือการทำมาหากิน

แต่ปัจจุบันยุคสมัยมันเปลี่ยนแปลงไปแล้ว งานเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในชีวิต จนกระทั่งบางทีมีความสำคัญมากกว่าชีวิต ครอบครัวด้วยซ้ำ อย่างในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ถ้าเป็นผู้ชาย

เขาจะถือว่างานเป็นสิ่งสำคัญกว่าครอบครัว งานต้องมาก่อน ครอบครัวตามมาทีหลัง จะเรียกว่าเขาฝากชีวิตจิตใจไว้กับที่ทำงานเลยก็ได้ ทำงานอย่างหามรุ่งหามค่ำ จนหลายคนตายเพราะงาน

สุขได้เพราะใจรักและเห็นคุณค่า

อย่างที่ได้อธิบายไปแล้วว่า คำถามที่ติดอยู่ในใจของหลายคนก็คือ “ทำงานอย่างไรจึงมีความสุข” ถ้าพูดแบบฟันธง จะทำงานให้มีความสุขได้ก็ต้องมีความรักในงานก่อน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ถ้าเรารักสิ่งนั้น ความสุขก็เกิดขึ้นตามมาเอง ในทางพระพุทธศาสนามีคำว่า “ฉันทะ” คือ ความชอบหรือความรัก หมายถึงรักที่ได้ทำ เช่น เราชอบปลูกต้นไม้ ทำสวน ทำครัว อย่างนี้เรียกว่ามีฉันทะ ถ้าได้ทำงานเหล่านั้นเมื่อไรก็มีความสุขเมื่อนั้น

ที่นี้ก็มีคำถามว่า ฉันทะหรือความรักในงานจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร คำตอบก็คือ เห็นคุณค่าของงานนั้นๆ งานอะไรก็ตามถ้าเราเห็นคุณค่าของมัน เราก็จะกระตือรือร้นหรือสนุกที่จะได้ทำ มีเรื่องเล่าว่า คนก่ออิฐสามคนทำงานอยู่ใกล้ๆ กัน คนแรกทำด้วยความเฉื่อยเฉื่อย กว่าจะก่ออิฐแต่ละก้อนเสร็จใช้เวลานาน แถมยังทำๆ หยุดๆ คนที่สองดูกระฉับกระเฉง

ขึ้นมาหน่อย แต่ว่าคอยดูนาฬิกาอยู่เรื่อย ก่ออิฐไม่ก็ก้อน ก็พักเอาแรงแล้ว แต่คนที่สามทำงานด้วยความคล่องแคล่วมาก ทำงานไม่ได้หยุด ทั้งๆ ที่มีเหงื่อไทรมกาย งานของเขาคืบหน้ากว่าทั้งสองคน เมื่อมีคนไปถามทั้งสามคนนี้ว่า เขากำลังทำอะไร คนแรกตอบว่า “ผมกำลังก่ออิฐ” คนที่สองตอบว่า “กำลังก่อกำแพง” ส่วนคนที่สามตอบด้วยรอยยิ้มว่า “ผมกำลังสร้างโบสถ์ครับ”

ทั้งสามคนทำงานขึ้นเดียวกัน แต่ตอบไม่เหมือนกัน นอกจากตอบไม่เหมือนกันแล้ว ความรู้สึกและอากัปภิกิริยาที่แสดงออกในงานก็ไม่เหมือนกัน ทั้งหมดนี้เป็นเพราะอะไร เพราะเขาเห็นงานที่กำลังทำอยู่ต่างกัน คนแรกมองว่าเขาแค่ก่ออิฐ คนที่สองมองว่าเขาแค่ก่อกำแพง ส่วนคนที่สามเขามองไกลกว่านั้น เขาไม่ใช่แค่ก่ออิฐก่อกำแพง แต่เขากำลังสร้างโบสถ์ เมื่อเห็นอย่างนั้น เขาก็รู้สึกว่าการที่ตัวเขามีคุณค่ามาก เพราะเป็นงานบุญที่ช่วยอุปถัมภ์พระศาสนา ไม่ใช่เป็นแค่งานอาชีพอย่างที่สองคนแรกมอง ดังนั้นเขาจึงทำด้วยความกระตือรือร้น ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

มองแบบพุทธ คนที่สามคือคนที่มีฉันทะ เขารักงานที่ทำเพราะเขาเห็นคุณค่าของงานนั้น นอกจากจะทำได้ด้วยความกระฉับกระเฉงแล้ว งานของเขายังก้าวหน้ากว่าใคร เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์สำหรับคนทำงาน กล่าวคือ บางคนมองว่า งานเป็นเพียงแค่อาชีพเพื่อหาเงินมาเลี้ยงตัวเองหรือครอบครัว แต่บางคน

มองไกลกว่านั้นว่า งานยังเป็นหนทางในการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม หรือช่วยก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในสังคมได้ด้วย งานไม่ใช่เป็นเพียงแค่อาชีพ ไม่ใช่แค่การหาเงินมาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวเท่านั้น

ถ้าเราเห็นคุณค่าของงานในมุมที่กว้างขึ้น จะเรียกว่ามีวิสัยทัศน์ก็ได้ คือเห็นประโยชน์ของงานว่าไม่ใช่แค่การทำมาหากิน แต่ยังมีคุณค่าต่อสังคมหรือส่วนรวม เราก็จะมีแรงจูงใจที่จะทำงานนั้นมากขึ้น เกิดฉันทะ มีความรักในงาน แม้ว่างานนั้นดูเฉินๆ เป็นงานที่น่าเบื่อ แต่ทำแล้วจะเบื่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับมุมมองของคนทำ งานอย่างเดียวกัน แต่ถ้าคุณมีมุมมองที่ต่างกัน งานนั้นก็จะมีผลต่อความรู้สึกแตกต่างกันไปด้วย

ให้คุณค่าแก่งาน งานก็ให้คุณค่าแก่เรา

มีคุณหมอตานหนึ่งเล่าว่า มีช่วงหนึ่งที่ได้ลาออกจากราชการ และไปช่วยงานธุรกิจของคุณพ่อ บริษัทของคุณพ่อนั้นเป็นบริษัทใหญ่ มีตึกหลายชั้น มีรถเข้าออกวันหนึ่งๆ นับร้อยคัน คุณหมอตานนี้สังเกตว่าพนักงานคนหนึ่งเป็นคนมีอายุ ทำหน้าที่ดูแลรถเข้าออก ทำทางกระฉับกระเฉงมาก ทำงานไม่รู้จักเหนื่อย สังเกตอย่างนี้อยู่หลายวัน รู้สึกแปลกใจ วันหนึ่งจึงถามพนักงานคนนั้นว่า “ลุงทำงานที่บริษัทนี้กี่ปีแล้ว”

พนักงานตอบว่า “เกือบ ๓๐ ปีแล้วครับ”

คุณหมอลถามต่อว่า “ทำงานนานขนาดนี้ แล้วมาดูแลรถเข้าออกแค่นั้น ลุงไม่เบื่อเหรอ”

พนักงานตอบว่า “ไม่เบื่อหรอกครับ”

คุณหมอลถามว่า “ทำไมถึงไม่เบื่อล่ะ”

พนักงานตอบว่า “จะเบื่อได้อย่างไรครับ หน้าที่นี้สำคัญ ไม่ใช่ย่อยนะครับ ทุกคนต้องเชื่อฟังผม เวลาผมยกมือให้รถหยุด รถทุกคันก็ต้องหยุด ไม่เว้นแม้แต่รถของผู้จัดการ ถ้าผมโบกให้เข้ามา ถึงจะเข้ามาได้”

ในสายตาของคนทั่วไปงานดูแลรถเข้าออกเป็นงาน “ต้อกต้อย” ไม่สลักสำคัญ แต่ลุงคนนี้กลับมองว่าเป็นงานสำคัญ สำคัญทั้งต่อบริษัทและต่อตัวตัวเอง สำคัญต่อบริษัทตรงที่ว่าทำให้การเข้าออกบริษัทราบรื่นไม่วุ่นวาย สำคัญต่อตัวตัวเองตรงที่ว่าทำให้แกรู้สึกว่าเป็นคนสำคัญ ที่ทุกคนต้องเชื่อฟังไม่เว้นแม้แต่ผู้จัดการ อันนี้เป็นคุณค่าทางจิตใจที่ทำให้เราทำงานอย่างมีความสุขและทำให้เรารักที่จะทำงานนั้น

คนเราถ้ารู้สึกว่าเป็นงานที่ไม่สำคัญ เราจะทำงานด้วยความรู้สึกแบบซังกะตาย แต่ถ้าเรารู้สึกว่าเป็นงานที่ทำงานสำคัญ ก็จะเกิดความกระตือรือร้น ที่นี้ความรู้สึกว่างานนี้สำคัญ มัน

วัดกันที่ตรงไหน วัดกันที่ตำแหน่งหรือวัดกันที่เงินเดือนหรือเปล่า ไม่ใช่ มันอยู่ที่มุมมองของคนทำต่างหาก ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงพนักงานระดับล่าง แต่ถ้าคุณมองว่า งานที่คุณทำมีความสำคัญ คุณเป็นส่วนสำคัญของงาน ของบริษัทหรือขององค์กร คุณจะรู้สึกว่าการที่คุณทำนั้นมีคุณค่า อย่างคุณลุงคนนี้ เมื่อรู้สึกว่าการงานมีคุณค่า เราก็จะทำด้วยความตั้งใจไม่เฉื่อยชา

เมื่อยี่สิบปีก่อนญี่ปุ่นสร้างความตกตะลึงให้แก่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา เพราะสามารถผลิตรถยนต์ที่มีคุณภาพจนตีตลาดยุโรปและอเมริกาได้ รถของญี่ปุ่นมีคุณภาพเพราะ Quality Control ของเขาสูงมาก ความผิดพลาดของเขาไม่ใช่แค่ ๑% แต่ต่ำกว่านั้น ซึ่งน้อยกว่าเมื่อเทียบกับรถของจีเอ็ม ฟอร์ด และไครสเลอร์ มีฝรั่งไปศึกษาแล้วก็พบว่า ความสำเร็จอย่างหนึ่งของญี่ปุ่นอยู่ที่กระบวนการผลิต ความจริงเขาใช้กระบวนการผลิตอย่างเดียวกันกับของอเมริกา คือ ใช้สายพานประกอบ โดยเอาชิ้นส่วนแต่ละชิ้นมาเรียงประกอบกันทีละส่วน ซึ่งเป็นวิธีเดียวกับการประกอบโทรทัศน์ เครื่องเล่นวีดีโอ แต่ของญี่ปุ่นจะแปลกอย่างหนึ่งคือ คนงานทุกคนมีสิทธิหยุดสายพานได้ ถ้าเห็นว่า ชิ้นส่วนที่ประกอบนั้นมีความบกพร่องหรือไม่ได้มาตรฐาน ระบบการผลิตแบบนี้ ถ้าสายพานหยุดเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะจะทำให้การประกอบชิ้นส่วนนับพันนับหมื่นชิ้นต้องสะดุดหยุดชะงักตามไปด้วย คนงานหลายพันคนก็ต้องหยุดทำงานจนกว่า

สายพานจะเคลื่อนใหม่ ส่วนในอเมริกาคนที่จะมีสิทธิสั่งหยุดสายพานได้ต้องเป็นหัวหน้าหรือผู้จัดการโรงงานเท่านั้น

แต่ในญี่ปุ่น คนงานทุกคนมีสิทธิหยุดได้ ถ้าเห็นว่าชิ้นส่วนที่มาประกอบกันนั้นบกพร่อง พอหยุดแล้วก็จะมีการสาวหาว่ามีสาเหตุที่ตรงไหน แล้วก็ต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ถ้าพบว่าเกิดจากความผิดพลาดของคนใดคนหนึ่ง คนนั้นก็ถูกเพ่งเล็งหรือตกเป็นเป้าสายตาของคนนับพันนับหมื่น วิธีนี้ทำให้คนงานแต่ละคน จะต้องตั้งใจประกอบชิ้นส่วนให้ดี มิฉะนั้นนอกจากตัวเองจะเดือดร้อนแล้ว บริษัทก็เดือดร้อนด้วย เพราะการผลิตจะสะดุดและส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่จนอาจทำให้ผลิตไม่ได้ตามเป้า

จะเห็นได้ว่าระบบ Quality Control ของญี่ปุ่นมีมาตรฐานสูงมาก ส่วนหนึ่งก็เพราะเป็นระบบที่ให้อำนาจแก่คนงานทุกคนในการตรวจแก้คุณภาพของสินค้า ระบบอย่างนี้ทำให้ทุกคนรู้สึกว่า เขาเป็นคนสำคัญ ทุกคนจึงพยายามทำงานอย่างรับผิดชอบและด้วยความใส่ใจ มองในแง่แรงจูงใจ คนงานญี่ปุ่นจึงมีสูงมากเมื่อเทียบกับคนงานอเมริกัน ระบบนี้ไม่ได้ใช้ในญี่ปุ่นเท่านั้น เมื่อญี่ปุ่นไปตั้งโรงงานผลิตรถยนต์ในอเมริกา ก็พบว่าผลผลิตและประสิทธิภาพของคนงานอเมริกันที่ทำงานในโรงงานของญี่ปุ่นก็ยิ่งดีกว่าของจีเอ็ม และฟอร์ดเช่นกัน

เพราะฉะนั้น การเห็นคุณค่าของงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่เพียงช่วยให้รักงานและทำงานอย่างมีความสุข แต่ยังทำให้งานมีประสิทธิภาพด้วย พูดถึงคุณค่าของงานก็อยากจะย้ำว่า ไม่ได้หมายความว่า เป็นประโยชน์ต่อตัวเองอย่างเดียว แต่อาจเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย อย่างกรณีลุงที่ดูแลรถเข้า-ออก แกเห็นว่างานนั้นมีคุณค่าเพราะทำให้แกรู้สึกที่ตัวเองเป็นคนสำคัญ แต่สำหรับบางคน เขาอาจไม่ได้คิดถึงตัวเอง แต่คิดถึงส่วนรวม เช่น คนที่เป็นครูหรือแพทย์ เขาคิดว่าการเป็นครูหรือแพทย์มีคุณค่าก็เพราะได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ส่วนพวกเราที่ทำงานในบริษัทธุรกิจ เรายังคงมองได้ว่า สิ่งที่เราทำไม่ได้มีความหมายเพียงแต่ทำให้เรามีเงินเดือน เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว แต่ยังมีส่วนช่วยสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้

อย่างไรก็ตามประโยชน์ต่อสังคมนั้นสามารถย้อนกลับมาเป็นประโยชน์ต่อเราได้ ไม่ใช่ประโยชน์ทางวัตถุ แต่เป็นประโยชน์ทางจิตใจ เช่น ทำให้เรารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า อาตมาคิดว่า ความรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะคนเราไม่ได้มีชีวิตอยู่ด้วยข้าวปลาอาหารอย่างเดียว ถึงแม้จะมีกินมีใช้สมบูรณ์พร้อมด้วยความสะดวกสบาย มีบริษัทบริวารมากมาย แต่ถ้าเราไม่รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า เราจะมีความสุขได้อย่างไร

เราจะรู้สึกว่ามีคุณค่าขึ้นมาได้อย่างไร คำตอบคือ ได้มาจากการทำงาน เพราะการทำงานทำให้คุณได้แสดงความสามารถ ปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ออกมา ได้มีส่วนร่วมสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม รวมทั้งได้แสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏและเป็นที่ยอมรับ อันนี้เป็นคุณค่าทางจิตใจที่คนส่วนใหญ่มองข้าม เพราะสนใจแต่เพียงว่างานนี้จะให้ผลตอบแทนนั้นเท่าใด เงินเดือนมากหรือน้อย อันนั้นเป็นผลตอบแทนทางวัตถุ แต่คนเราไม่ได้มีกายอย่างเดียว เรายังมีจิตใจด้วย คุณค่าทางใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะละลายไม่ได้ และถ้ามองให้เป็นก็จะเห็นว่า แม้แต่เป็นแม่บ้านหรือคนงานก็มีคุณค่า คุณค่านั้นไม่ได้มาจากไหน แต่มาจากตัวเราเอง ถ้าเราเห็นคุณค่าของงาน แล้วทำงานนั้นด้วยกำลังความสามารถและสติปัญญาอย่างเต็มที่ เราก็จะรู้สึกว่ามีคุณค่า พูดอีกอย่าง เราจะเห็นคุณค่าของตัวเองได้ต่อเมื่อเห็นคุณค่าของงานที่ทำอยู่ ถ้าเราไม่เห็นคุณค่าของงานที่ทำ ก็ยากที่เราจะเห็นคุณค่าของตัวเอง ที่นี้จะเรียกร่องคาดหวังให้คนอื่นเห็นคุณค่าของเราก็ยิ่งยากเข้าไปใหญ่ คุณค่าของงานกับคุณค่าของเราจึงแยกจากกันไม่ออก ถ้าเราให้คุณค่าแก่งาน งานก็ให้คุณค่าแก่เรา

🕯️ ไม่กลัวเหน้อย ตั้งมั่นอยู่กับงานที่ทำ

อาตมาพูดถึงฉันทะ คือ ความรักในงานมาพอสมควรแล้ว ทีนี้เมื่อเกิดฉันทะ สิ่งที่จะตามมาก็คือความเพียร ความเพียรทำให้เราไม่กลัวความเหน็ดเหนื่อย ไม่กลัวความยากลำบาก ความเพียรในภาษาบาลีจึงเรียกว่า “วิริยะ” คำนี้มาจากคำว่า “วีระ” แปลว่า กล้าหาญ ไม่กลัว ไม่กลัวอะไร ไม่กลัวเหน้อย ไม่กลัวอุปสรรค คนขยันคือคนกล้า คนไม่กลัวเหน้อย เดี่ยวนี้คนไทยจำนวนมากกลัวเหน้อย เราขี้กลัว เพราะเราไม่รู้ว่า เราทำไปเพื่ออะไร แต่ถ้าเรารู้ว่า เราทำไปเพื่ออะไร เราจะไม่กลัวความเหน้อย เราจะไม่กลัวการทรมาน เราจะไม่โหยหาทางลัด

คนไทยทุกวันนี้นิยมทางลัดมาก จะทำอะไรก็ขอให้สำเร็จได้โดยไม่เหน้อย ถ้าเรียนหนังสือก็ชอบใช้ทางลัดคือไปขอเกรด อาจารย์โดยไม่ต้องเรียน ถ้าสอบก็ใช้ทางลัดคือโกงข้อสอบ คอยขำเลียงดูข้างๆ ว่าเขาเขียนอะไร ถ้าเรียนจบอยากมีงานมีการดี ทางลัดก็คือใช้เส้นสาย หรือถ้ามีงานมีการแล้วอยากจะรวยทางลัดก็คือวิ่งวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ต้องทำอะไรเลย อย่างเมื่อสองปีที่แล้ว จตุคามรามเทพเป็นที่นิยมมาก เพราะผู้คนสนใจแต่เพียงว่าฉันจะรวยได้อย่างไรโดยไม่เหน้อย รวยแบบไม่มีเหตุผล

แต่ถ้าเราไม่กลัวความเหน้อย วิริยะจะเกิดขึ้น มีอาจารย์อเมริกันคนหนึ่งชื่อแรนดี้ เพาซีได้เป็นศาสตราจารย์ตั้งแต่อายุ

ไม่ถึง ๔๐ และเป็นศาสตราจารย์ตลอดชีพ คือในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีตำแหน่งศาสตราจารย์ตลอดชีพ คราวหนึ่งมีคนถามเขาว่า “ทำไมคุณถึงได้เป็นศาสตราจารย์ตั้งแต่วัยหนุ่ม” อาจารย์คนนี้ตอบว่า “ตอบง่ายมาก แค่ว่าโทรศัพท์หาผมคืนวันศุกร์ไหนก็ได้ที่ห้องทำงานของผมตอนสี่ทุ่ม แล้วผมจะบอกคุณ” อาจารย์คนนี้ก็กำลังจะบอกว่าเขาทำงานหนัก ขนาดสี่ทุ่มคืนวันศุกร์ก็ยังไม่กลับบ้านดูหนังดูละครเหมือนคนอื่น ศาสตราจารย์คนนี้ยังบอกอีกว่า “คนจำนวนมากชอบเส้นทางลัด แต่ผมกลับพบว่าเส้นทางลัดที่ดีที่สุดคือเส้นทางที่ยาวไกล มีสามค่าง่ายๆ คือทำงานหนัก”

วิริยะ ความเพียร เป็นสิ่งสำคัญ มันไม่ใช่เป็นเรื่องที่ต้องเคี้ยวขี้ขี้ตนเอง ถ้าเกิดคุณรักในงาน มันออกมาเอง แม่ที่ทำงานหนัก ตั้งแต่เช้ามืด เตรียมกับข้าวให้ลูก ซักผ้า กวาดบ้าน บางทีก็ไปค้าขายเพราะเป็นแม่ค้า กว่าจะกลับบ้านก็ตึกแล้ว แม่ยินดีทำงานหนักไม่ว่างานบ้าน หรืองานอาชีพ เพราะแม่รักลูก ความรักลูกทำให้เกิดฉันทะ ฉันทะทำให้เกิดความเพียร

นอกจากความเพียรแล้ว การวางจิตวางใจให้ถูกต้องกับงานก็สำคัญ คืองานมีทั้งงานเบาและงานหนัก มีงานที่สำเร็จได้เร็วและงานที่ใช้เวลานานกว่าจะสำเร็จ สิ่งที่อาตมาคิดว่ามีประโยชน์และช่วยให้งานหนักกลายเป็นงานเบาได้คือ การเอาใจ

จดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ใส่ใจอยู่กับแต่ละขณะที่ทำงาน ไม่พะวงกับอดีตหรืออนาคต คนเราส่วนใหญ่มีความทุกข์กับงานเพราะว่าใจมันพุ่งไปข้างหน้าแล้ว คือเฝ้ารอว่าเมื่อไหร่จะเสร็จๆ แล้วก็ท้อเพราะอีกตั้งสามเดือนหรือหนึ่งปีกว่าจะเสร็จ เวลาคิดถึงเนื้องานขึ้นใหญ่ๆ แค่ว่าอีกหลายวันหลายเดือนกว่าจะเสร็จใจก็ท้อแล้ว แต่ไม่ว่างานหนักหรืองานใหญ่แค่ไหน มันจะเบาขึ้นเมื่อเราเอาใจมาจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ตอนนั้น ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า “อยู่กับปัจจุบัน”

ขอให้สังเกตว่าเวลาเราทำงาน ใจเราไม่ได้อยู่กับงานอย่างเดียว บางทีมันมีอาการความรู้สึกเกิดขึ้น เช่น วิตกกังวลหรือไม่ก็บ่นอยู่ในใจว่า เมื่อไหร่จะเสร็จหนอ ว่างเหลือเกิน ทำไมต้องให้ฉันทำงานชิ้นนี้ บางคนหงุดหงิดเพราะว่าใกล้จะเลิกงานแล้ว อยู่ดีๆ เจ้านายก็เอางานมาให้ทำ ทั้งๆ ที่เป็นงานของคนอื่นทำไมต้องมาให้ฉันทำ ไม่ยุติธรรมเลย ถ้าใจจมอยู่กับความคิดแบบนี้จะรู้สึกท้อและหงุดหงิด ความรู้สึกแบบนี้เป็นตัวการที่ทำให้งานการกลายเป็นความทุกข์ขึ้นมา และมักจะทำให้ทุกข์ยิ่งกว่าเนื้องานเสียอีก ขอให้สังเกตดู บางทีงานนั้นก็ไม่ได้หนักหนาเท่าไร แต่ใจไม่ยอมรับเพราะคิดว่านี่ไม่ใช่งานของฉันทำไมเอามาให้ฉันทำ แค่นี้ก็ทำให้ความทุกข์เพิ่มขึ้นเป็นคูณ ๒ หรือคูณ ๓ ไปเลย

คนเรามากเสียเวลาไปกับการบ่น รวมทั้งความวิตกกังวลในเรื่องที่ยังมาไม่ถึง ไปตีโพยตีพายกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ข้างหน้า คนเรามากมีอาการสองอย่างคือ

๑. ไม่ยอมรับสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า
๒. วิตกกังวลกับสิ่งที่ยังมาไม่ถึง

เรากำลังวิตกกังวลกับเศรษฐกิจที่กำลังมีปัญหาเข้าขั้นวิกฤต คนทำงานในบริษัทจำนวนมากวิตกกังวลว่า ปีหน้าจะอย่างไร ยอดสั่งซื้อน้อยลง ถึงแม้จะเป็นเรื่องจริงแต่ถ้าเราไปวิตกกังวลมาก เราจึงละเลยโอกาสในการทำปัจจุบันให้ดีที่สุด ทุกวันนี้เราเสียเวลาและพลังงานไปกับบ่นและตีโพยตีพายมาก ถ้าหากว่าเราเอาเวลาและพลังงานเหล่านั้นมาทุ่มเทให้กับการงาน อะไรต่ออะไรจะดีขึ้นเยอะ การบ่นตีโพยตีพายหรือการวิตกกังวล ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นเลย และก็ไม่ได้ทำให้เรามีความสุขด้วย

เวลาเจ็บป่วย เราชอบบ่นใช้โทษว่า “ทำไมต้องเป็นฉันๆ” การบ่นอย่างนี้ช่วยทำให้สุขภาพดีขึ้นหรือเปล่า และช่วยทำให้เรามีความสุขหรือเปล่า แต่ถ้าเรายอมรับความจริง ยอมรับความป่วยแล้วหันมาพิจารณาว่าจะรักษาตัวอย่างไร ก็มีโอกาที่จะหายป่วยไวขึ้น อย่างมากก็แค่ทุกข์กายอย่างเดียว ไม่ทุกข์ใจ เพราะมัวบ่นโชคชะตา

เวลาเราทำงาน ไม่ว่างงานนั้นจะเป็นงานในความรับผิดชอบของใครก็ตาม เมื่อตักมาอยู่หน้าเรา ก็ควรทำให้เต็มที่ ไม่ปนไม่ไวยวายเป็นแล้วเราจะทุกข์น้อยลง มีหลวงพ่อบ้านหนึ่งชื่อหลวงพ่อพรหมวังโส ท่านเป็นพระฝรั่งบวชที่วัดหนองป่าพงของหลวงพ่อชา สุภัทโท ท่านเล่าว่าตอนที่มาบวชใหม่ๆ ที่วัดมีการสร้างโบสถ์บนเนิน พอสร้างเสร็จมีดินเหลืออยู่บนเนินมาก หลวงพ่อชาจึงสั่งให้พระทั้งวัดช่วยกันขนดินไปไว้ด้านหลัง งานนี้หนักมาก พระทั้งวัดทำงานตั้งแต่ ๑๐ โมงเช้าจนมืดค่ำ ทำติดต่อกันสามวันจึงเสร็จ

วันรุ่งขึ้นหลวงพ่อก็ไปธุระนอกวัด ๒-๓ วัน ระหว่างนั้นรองเจ้าอาวาสได้เรียกพระทั้งวัดมา แล้วบอกว่าขนดินไปผิดที่ต้องย้ายใหม่ อาจารย์พรหมวังโสรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็ขมใจไว้ พระทั้งวัดต้องขนดินต่ออีกสามวัน พอย้ายเสร็จ หลวงพ่อชากลับมาถึงวัด ท่านบอกว่า ทำไมถึงย้ายดินไปตรงนั้น ให้ย้ายกลับซะ พอได้ยินเท่านั้นอาจารย์พรหมวังโสบอกว่าท่านโกรธสุดๆ ขนไปก็ปนไป “ทำไมพระผู้ใหญ่ไม่ตกลงกันให้รู้เรื่องก่อน ท่านไม่นำทำกับเราอย่างนี้เลย” ระหว่างที่ขนท่านก็บ่นเป็นภาษาอังกฤษ ท่านสังเกตว่ายิ่งบ่นยิ่งโกรธมากเท่าไร รถมอเตอร์ก็ยิ่งหนักขึ้น เผอิญมีพระรูปหนึ่งเห็นท่านบ่น จึงมาเตือนท่านว่า “ปัญหาของท่านคือคิดมาก”

ท่านได้ยินเช่นนี้ก็ได้อสติ หยุดบ่น แล้วท่านก็พบว่าพอหยุดบ่น รถเข็นก็เบาลงมาก เลยรู้ว่าขนดินไม่ใช่เรื่องยาก แต่ที่ทำให้ยากคือความคิดของเราต่างหาก เราลองสังเกตดูระยะเวลาทำงาน ถ้าใจมันปนไวยวายเป็นหรือวิตกกังวล งานเบาจะกลายเป็นงานหนักทันที เรื่องธรรมดาๆ ถ้าเราบ่น ไม่ยอมรับมัน หรือวิตกกังวลกับมัน ก็จะทำให้ทุกข์ใจทันที เช่น ขับรถอยู่ พอเจอไฟแดง เรารู้สึกเครียดขึ้นมาทันทีเลยใช้ไหม เราเครียดเราทุกข์ก็เพราะกังวลว่าจะถึงที่หมายช้า หรือผัดนัด จึงคอยลุ้นคอยเร่งว่าเมื่อไหร่จะไฟเขียวสักที ยิ่งเร่งก็ยิ่งร้อน ทั้งๆ ที่อยู่ในรถแอร์เปิดเพลงเพราะ แต่ใจเรากลับร้อน ไม่มีความสุขเลย

คุณลองทำใจปล่อยวางดูสิ ไฟจะแดงก็แดงไป ไม่สนใจไม่รีบไม่ลุ้น เราจะเป็นทุกข์น้อยลงกับจราจรในกรุงเทพฯ การวิตกกังวลเวลาเจอรถติดหรือเจอไฟแดงนั้นไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นเลย กังวลเท่าไรก็ได้ช่วยให้ไฟเขียวเร็วขึ้นเลย ซ้ำกลับทำให้เราเป็นทุกข์มากขึ้น ถ้าเห็นชัดเช่นนี้เวลาทำงาน แทนที่จะเสียเวลากับความกังวลหรือเสียอารมณ์ไปกับการบ่นตีโพยตีพาย เราอาจจดจ่อวางใจอยู่กับงานที่ทำอยู่ตรงหน้าดีกว่า งานก็จะเสร็จเร็วขึ้น เราก็จะทุกข์น้อยลงและมีสมาธิกับงานมากขึ้น พอมีสมาธิกับงาน ก็จะเพลินกับงาน

ถ้าเราจดจ่ออยู่กับงานแต่ละขณะก็มีโอกาสที่จะเพลินกับงานได้ ถ้าเราทำงานให้ดีทุกขณะจะเสร็จเมื่อไรก็ตาม แต่เราตั้งใจว่าจะทำวันนี้ให้ดีที่สุด หรือทำชั่วโมงนี้ให้ดีที่สุด หรือทำแต่ละนาทีนี้ให้ดีที่สุด งานหนักก็จะเป็นเรื่องเบา มันไม่ได้เบาที่งานแต่มันเบาที่ใจ ใจที่เบาจะทำให้การใช้ความเพียร การทุ่มเทกับงานเป็นเรื่องง่าย แล้วงานจะเคลื่อนไปของมันเอง บางทีเสร็จโดยเราไม่ทันรู้ตัวด้วยซ้ำ ภาษาอังกฤษมีสำนวนว่า “ถ้าคุณทำวันนี้ให้ดี พรุ่งนี้ก็จะดูแลตัวเองได้” หมายความว่าถ้าทำวันนี้ให้ดี พรุ่งนี้ก็จะดีเอง

วิธีนี้ไม่ได้เอามาใช้กับการทำงานเท่านั้น แต่ยังเอามาใช้กับการดำเนินชีวิตได้ด้วย ทุกวันนี้คนเราเอาความสุขไปฝากไว้กับสิ่งที่เรายังไม่มี คือหวังว่าจะมีความสุขหากเรามีสิ่งนั้นสิ่งนี้ เช่น ไปห้างสรรพสินค้า เห็นเครื่องเล่น IPOD รุ่นใหม่ เลือตัวใหม่ หรือเห็นเพื่อนมีโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ มีรถคันใหญ่ราคาแพงๆ เราเห็นแล้วก็อยากได้ ความอยากได้สิ่งที่เรายังไม่มีทำให้เราเป็นทุกข์ทันที พุดอีกอย่างคือ เรามักเป็นทุกข์เพราะใจจดจ่อกับสิ่งที่ยังไม่มี หรือสิ่งที่ยังอยู่ข้างหน้า ทั้งๆ ที่เรามีอะไรต่ออะไรมากมาย แต่สิ่งเหล่านั้นไม่ทำให้เรารู้สึกเป็นสุขเลย นั่นเป็นเพราะเรามองไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรามีอยู่ ถ้าเพียงแต่เราเห็นคุณค่าของสิ่งที่มียู่กับตัว เราจะมีความสุขขึ้นมาก

💧 พอใจสิ่งที่มี ยินดีสิ่งที่ได้

คนจำนวนมากไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่ตัวเองมีก็เพราะมัวจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตัวเองยังไม่มี หรือสิ่งที่อยู่ข้างหน้า เรามองข้ามสิ่งที่มียู่ จดจ่ออยู่กับสิ่งที่ยังไม่มี เราก็เลยเป็นทุกข์ แต่ถ้าเรายอมรับปัจจุบัน เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรามีมากขึ้น เราจะมีความสุขมากขึ้น พอใจสิ่งที่มี ยินดีสิ่งที่ได้ คือเคล็ดลับของการมีความสุข ใช้หรือไม่ว่าคนเราทุกข์ก็เพราะไม่พอใจสิ่งที่มี ไม่ยินดีสิ่งที่ได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเราชอบเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบมักจะเป็นที่มาของความทุกข์ ยกตัวอย่าง คุณไปเที่ยวเชียงใหม่ คุณไปเจอผ้าลายพื้นเมืองที่ไนท์บาซาร์ สวยมากเลย ราคา ๕๐๐ บาท คุณต่อราคาได้ ๓๐๐ บาท ดีใจ พอกลับมาถึงโรงแรมพบว่าเพื่อนร่วมคณะคนหนึ่งซื้อผ้าชนิดเดียวกันเลย แต่เขาต่อได้ ๒๐๐ บาท เจออย่างนี้เรารู้สึกยังไง บางคนเป็นทุกข์จนนอนไม่หลับด้วยความเสียใจ

คำถามคือว่า คุณเสียใจไปทำไมในเมื่อสิ่งที่คุณได้มานั้นเป็นของดี ของสวย ราคาถูกลง แต่เราเสียใจก็เพราะไปเปรียบเทียบกับคนอื่นที่เขาซื้อได้ถูกกว่า คนเราหากไม่พอใจสิ่งที่มี ไม่ยินดีสิ่งที่ได้ ก็จะเป็นทุกข์รำไป แม้วางที่ได้มานั้นจะดีหรือได้มาฟรีๆ ก็ตาม

ชาวบ้านในหมู่บ้านอาตมา ชื่อหวย ๑๕ บาท แพงถูก ได้มา ๖๐๐ บาท ดีใจมาก แต่พอไปเจอเพื่อนอีกคนหนึ่ง เขา แพงตัวเดียวกัน แต่แพงมากกว่าเลยได้เงินมา ๒,๐๐๐ บาท พอได้ยินอย่างนี้ชาวบ้านคนนั้นซึ้งไปเลย ทำให้ถึงเศร้าซึ้งในเมื่อ คุณได้ลาภถึง ๖๐๐ บาท เศร้าซึ้งก็เพราะไปเปรียบเทียบกับ คนอื่นที่ได้ ๒,๐๐๐ บาท คนเราได้โชคได้ลาภเท่าไรก็ยิ่งทุกข์ トラบใดที่ไปเปรียบเทียบกับคนอื่นที่ได้มากกว่า เพราะมันทำให้ คุณไม่พอใจสิ่งที่มี ไม่ยินดีสิ่งที่ได้

มีนักเล่นหุ้นคนหนึ่งเขาเล่าว่า เขาเจอคุณป้าคนหนึ่ง ซึ่งมีอาชีพเล่นหุ้นเหมือนกัน คุยไปคุยมา คุณป้าบอกว่า ๒-๓ วัน ก่อน ขายหุ้นได้กำไร ๑๐ ล้านบาท นักเล่นหุ้นคนนี้ก็เลยบอกว่าขอแสดงความยินดีด้วยครับ คุณป้าตอบว่าอย่างไรทราบไหม คุณป้าตอบว่า “ดีใจอะไร ถ้าฉันขายหุ้นวันนี้ ฉันได้กำไรแล้ว ๒๐ ล้านบาท” แกตอบด้วยสีหน้าเศร้าหมอง เห็นใหม่ว่าขนาด ได้กำไร ๑๐ ล้านบาทก็ยังมีทุกข์ เพราะคิดว่าฉันน่าจะ ได้ ๒๐ ล้านบาท อาตมาว่าตอนที่แกรู้ว่าขายได้กำไร ๑๐ ล้านบาท แกคงดีใจ แต่ ๒-๓ วันหลังจากนั้น พอรู้ว่าหุ้นตัวนั้นราคา สูงขึ้นก็เลยเสียใจที่ขายไปก่อน หากไม่ก็จะได้กำไรเท่าตัว

สมมติว่าคุณป้าไม่ขายหุ้นวันนั้น แต่ขายหุ้นวันนี้แล้วได้ กำไร ๒๐ ล้านบาท อาตมาอยากจะถามว่า แล้วคุณป้าจะแน่ใจ ได้อย่างไรว่าจะไม่ทุกข์ ถ้าเกิดรู้ว่าสามวันต่อมา ถ้าคุณป้าขายก็

จะได้กำไร ๓๐ ล้านบาท แล้วคุณป้าจะมีความสุขเมื่อไหร่
 ตราบไตที่คุณป้าไม่พอใจสิ่งที่ได้มาเสียที หรือตราบไตที่คิดว่า
 ตัวเองน่าจะได้อีกมากกว่านี้ ถ้าคุณป้าไม่พอใจสิ่งที่มีอยู่ตรงนี้
 คุณป้าจะมีความสุขตลอดเวลา เพราะคุณป้ามันคิดว่า “ฉัน
 น่าจะๆๆ” ความคิดว่า “ฉันน่าจะ..” ทำให้คนเรามีความสุข
 มาก คำว่า “น่าจะ” เกิดจากการเปรียบเทียบกับคนอื่น หรือ
 เปรียบเทียบกับอดีตและอนาคต ถ้าเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว
 ปวยการที่จะนึกว่า ฉันน่าจะทำงานอย่างโน้นอย่างนี้เพราะมันไม่มี
 ประโยชน์แล้ว

เรื่องนี้ยังไม่จบ วันรุ่งขึ้นคุณป้าก็หายหน้าไปจากตลาดหุ้น
 เมื่อไปถามโบรกเกอร์ๆ ก็ได้ความว่า คุณป้าเครียดจนป่วย ต้อง
 เข้าโรงพยาบาล คุณได้เงิน ๑๐ ล้านบาท คุณก็มีสิทธิป่วย
 จนเข้าโรงพยาบาลได้นะ ถ้าคุณไปเปรียบเทียบกับคุณน่าจะได้อีก
 มากกว่านี้ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่
 หรือเรียกอีกอย่างคือไม่เห็นคุณค่าของปัจจุบัน ไม่ยินดีใน
 ปัจจุบัน

พุทธศาสนาเน้นมากกับการให้ความสำคัญกับปัจจุบัน นั่น
 คือทำงานในปัจจุบันให้ดี มีสติหรือวางใจจดจ่ออยู่กับปัจจุบัน
 เสมอ รวมทั้งพอใจในสิ่งที่มีในปัจจุบัน ถ้าใจเราไม่อยู่กับปัจจุบัน
 เราจะมีมีความสุข ถ้าทำงานก็จะทุกข์เพราะใจไปจดจ่ออยู่กับ
 เป้าหมาย กังวลว่าเมื่อไหร่จะเสร็จ แทนที่จะก้มหน้าก้มตาทำงาน

อย่างใสใจ ก็มันไปเปรียบเทียบกับคนอื่น เปรียบเทียบว่าเขา
 ได้งานมากกว่าเรา ได้งานดีกว่าเรา หรือเปรียบเทียบแม้กระทั่งว่า
 เขาได้ค่าชมมากกว่าเรา เขาได้สองชั้นแต่ฉันได้ชั้นเดียว การ
 เปรียบเทียบเช่นนี้จะทำให้เรามีความสุข แต่ถ้าเราจดจ่ออยู่กับ
 งานที่ทำ พอใจหรือเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรามีหรือได้มา เราก็จะมี
 ความสุขมากขึ้น ทุกข์น้อยลง

มองแง่บวก

อีกเรื่องที่น่าสนใจคือ เรื่องของการมองในแง่บวก
 การมองในแง่บวกหมายความว่าอย่างไร หมายความว่าคุณไม่
 จดจ่ออยู่กับสิ่งที่เป็นลบ มีครูคนหนึ่งชูกระดาดปลาแผ่นหนึ่ง
 ซึ่งมีกากบาทสีดำที่มุมขวาขึ้นมา แล้วถามนักเรียนในชั้นว่า
 นักเรียนเห็นอะไร นักเรียนคนหนึ่งบอกว่า “เห็นกากบาท” ครู
 ตอบว่า “เห็นแค่นั้นหรือ แล้วเธอไม่เห็นสีขาวของกระดาดเลย
 หรือ” นักเรียนคนหนึ่งในห้องประทับใจบทเรียนนี้มาก เพราะ
 ครูต้องการบอกเขาว่า คนเราชอบไปจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ผิดพลาด
 หรือเป็นลบ มากกว่าสิ่งที่เป็นปกติธรรมดาหรือสิ่งที่เป็นบวก
 นักเรียนคนนั้นคือ โคฟี อานัน ซึ่งต่อมาได้เป็นเลขาธิการ
 สหประชาชาติ และได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ

เด็กชายโคฟีประทับใจบทเรียนนี้มาก เพราะครูกำลังสอนให้เขารู้จักมองในแง่บวก เห็นสีขาวของกระดาษด้วย ไม่ใช่แค่เห็นกากบาทสีดำเท่านั้น มุมมองอย่างนี้สวนทางกับนิสัยของคนทั่วไป เพราะคนเราชอบจดจ่อใส่ใจกับสิ่งที่ผิดพลาดหรือเป็นลบ อาตมาอยากถามว่า ระหว่างคนที่โกงเงินเราไปกับคนที่ให้เงินเรา เราจำใครได้แม่นยำกว่ากัน ระหว่างคนที่ด่ากับคนที่ชมเรา เรานึกถึงใครก่อน

ในทำนองเดียวกัน ระหว่างความสำเร็จกับความผิดพลาด ระหว่างความสุขกับความทุกข์ เราจำอะไรได้แม่นยำกว่ากัน อาตมาเคยขอให้หลายคนทบทวนชีวิตของตนที่ผ่านมาในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา โดยระบุว่าแต่ละปีมีความสุขและความทุกข์มากน้อยแค่ไหน หลายคนบอกว่า นึกไม่ออกว่าในอดีตมีความสุขตรงไหนบ้าง แต่พอนึกถึงความทุกข์นี้ นึกได้ไม่ยาก อาตมาก็เลยให้เขาค่อยๆ คิด ไม่นานก็นึกได้ถึงประสบการณ์ที่มีความสุข อันนี้เรียกว่าถนัดในการมองแง่ลบ ถ้าเรามองแบบนี้อยู่เสมอ เราก็จะไม่มีความสุขใจในชีวิตเลย ถ้าเรามองแบบนี้ในงานของเรา เราก็จะไม่มีคามภูมิใจในงานของเรา

อย่างไรก็ตามอาตมาคิดว่า การมองในแง่บวกมันมีความหมายมากกว่านั้น มันมีความหมายรวมไปจนถึงขั้นที่ว่าสิ่งที่เป็นลบนั้นก็ยังมองเห็นว่ามันมีด้านบวกอยู่ด้วย ไม่ใช่มีแต่ลบอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จึงมีหลายคนบอกว่า “โชคดีที่เป็นมะเร็ง” เพราะ

มะเร็งทำให้เขาได้พบพระธรรมะ หลายคนพบว่าความเจ็บป่วยก็มีข้อดีเพราะทำให้รู้ว่ามีคนรักเขามากแค่ไหน ตอนปกติก็ไม่ค่อยรู้ว่าเพื่อนรัก แต่พอล้มเข้าโรงพยาบาลมีเพื่อนมาเยี่ยมกันใหญ่ มีเด็กบางคนเป็นมะเร็งแต่บอกว่ามีความสุขมากที่สุดก็ตอนป่วยนี้แหละ เพราะเป็นช่วงที่ได้ใกล้ชิดกับพ่อแม่มากที่สุด พ่อแม่อุตส่าห์ลางานมาดูแลลูก ตอนลูกไม่ป่วยแทบจะไม่เห็นหน้าพ่อแม่เลย เพราะต้องไปทำงานแต่เข้าใจว่าจะกลับบ้านก็ดีกว่า

ในทำนองเดียวกันมีหลายคนบอกว่า ตกงานก็ดีนะ ดียังไงดีก็เพราะว่าจะได้กลับบ้านไปดูแลพ่อแม่ ห่างเหินท่านมานานแล้ว จากนั้นไปจะได้มีเวลาดูแลท่านบ้าง คนเราต้องหัดมองให้ได้ว่าสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสิ่งที่เราไม่ชอบ มันมีข้อดีอย่างไรบ้าง เวลาทำงานต้องเจอปัญหาและอุปสรรค แทนที่เราจะท้อกับอุปสรรคเราก็มองว่าอุปสรรคเหล่านั้นมีข้อดีอย่างไรบ้าง อุปสรรคทำให้เราเข้มแข็ง ทำให้เราเกิดสติปัญญา ความล้มเหลวก็มีข้อดีเพราะมันทำให้เรารู้ว่าเรามีข้อบกพร่องตรงไหน ควรแก้ไขอะไรบ้าง นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่งบอกว่า เวลาคุณล้ม ก่อนที่จะลุกต้องหยิบอะไรติดไม้ติดมือขึ้นมาบ้าง

เวลาเราล้มเหลวเราต้องลุกขึ้นมา เราไม่ควรจะนอนแช่เพราะคิดว่าฉันจะลุกมาทำไม เดี่ยวฉันก็ล้มอีก มีเรื่องเล่าว่าชายคนหนึ่งเดินฝ่าพายุฝน จู่ๆ ก็ลื่นล้มลง ล้มแล้วก็นอนอยู่ตรงนั้น มีคนเดินผ่านมาจึงถามว่า “ทำไมไม่ลุกล่ะ” เขาตอบว่า

“ลุกขึ้นมาทำไมเดี๋ยวก็ล้มอีก” นี่คือพวกที่กลัวล้มหรือกลัวล้มเหลว ก็เลยไม่กล้าลุกขึ้นมาทำอะไรเลย ถ้าเราล้มเราต้องลุกขึ้นมา แต่อย่าลุกขึ้นมาเปล่าๆ ต้องหยิบอะไรขึ้นมาด้วย

ความล้มเหลวก็มีประโยชน์เหมือนกัน มันให้บทเรียนและประสบการณ์ที่มีค่าแก่เรา จะว่าไปแล้วคนเราเรียนรู้จากความล้มเหลวได้มากกว่าความสำเร็จ ความสำเร็จทำให้เราเพลิดเพลินยินดีจนอาจกลายเป็นความประมาท แต่ความล้มเหลวทำให้เรากลับมาไตร่ตรองว่าเราผิดพลาดตรงไหน และทำให้เราระมัดระวังมากขึ้น ถ้าเรามองแบบนี้เราจะไม่กลัวความล้มเหลว เราจะไม่กลัวงานยาก หลายคนกลัวงานยากเพราะกลัวล้มเหลว แต่ถ้าเราไม่กลัวความล้มเหลว เรามองว่าความล้มเหลวเป็นครู เราจะกล้าเสี่ยง เราจะไม่กลัวงานยาก กลับเห็นเป็นเรื่องท้าทายด้วยซ้ำ อันนี้คือประโยชน์ของการมองในแง่บวก

การมองในแง่บวกยังทำให้เราเห็นข้อดีของคำวิจารณ์ คหบดีคนหนึ่งเป็นเจ้าของเมืองโบราณ เสียชีวิตไปแล้ว เป็นคนใฝ่รู้และมีปัญญา แกพูดประโยคหนึ่งที่อาตมาชอบมาก แกบอกว่า “วันไหนไม่ถูกตำหนิ วันนั้นเป็นอัมมมงคล” คือแถมองว่าคำตำหนินั้นมิใช่ข้อดี ดีอย่างไรบ้าง ในความเห็นของอาตมา คำตำหนิมีข้อดีตรงที่ทำให้เรารู้ว่า เรามีข้อผิดพลาดอย่างไร ดีตรงที่ทำให้เรารู้นิสัยใจคอของคนที่ตำหนิเรา เวลาที่คนใดคนหนึ่งตำหนิใครสักคน เขากำลังบ่งบอกความเป็นตัวเขาว่าเป็นคนอย่างไร เช่น

เป็นคนหูเบา เชื่อคนง่าย หรือว่าใจคอหนักแน่น เป็นคนทุนหันปลิ้นปล้อนหรือใจเย็น เป็นคนเจ้าอารมณ์หรือมีเหตุผล เมื่อรู้แล้วว่าเขาเป็นคนอย่างไร เราก็จะรู้ต่อไปว่าจะเกี่ยวข้องกับเขาอย่างไร

แน่นอนคนเราเมื่อถูกตำหนิก็ย่อมไม่พอใจ อันนี้ธรรมชาติเราอย่าปฏิเสธ แต่ขณะเดียวกันก็อย่าขุ่นเคืองหรือหงุดหงิดนาน ต้องหันมาทบทวนพิจารณาคำตำหนินั้นด้วย มีนักทำโฆษณาคนหนึ่งเป็นคนมีความสามารถมาก ได้รับรางวัลทั้งระดับประเทศและระดับโลก แต่เวลาทำหน้าที่โฆษณาเสร็จมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับกองเซ็นเซอร์ เพราะกองเซ็นเซอร์ไม่ยอมให้ผ่านและมีข้อท้วงติงมากมาย บ่อยครั้งคำท้วงติงก็ไม่ได้เรื่อง ทุกครั้งแกก็จะโกรธ แต่พอหายโกรธก็จะเอางานนั้นมาแก้ไขใหม่ หลายครั้งที่แก้แล้วงานกลับดีขึ้น ได้รับคำชมมากมาย แกพูดไว้น่าฟังว่ากองเซ็นเซอร์เขามีหน้าที่วิจารณ์ เราก็มีหน้าที่โกรธ แต่อย่าโกรธนานต้องเอาสิ่งที่เขาวิจารณ์มาพิจารณาด้วย

เพราะฉะนั้นเวลาเจอคำวิจารณ์ โกรธได้แต่อย่าโกรธนาน ลองมองซิว่า สิ่งที่เขาพูดมามีข้อดีอะไรบ้าง เขาพูดมาอาจจะมีส่วนที่เป็นขยะ ไม่มีประโยชน์ แต่ถ้ามี ๑๐ ส่วนที่เป็นประโยชน์ อาตมาคิดว่าก็น่าพิจารณานะ เพราะฉะนั้นถ้าเห็นแง่บวกหรือด้านดีของสิ่งต่างๆ ที่มากระทบ เราจะไม่รู้สึกรำคาญกับปัญหา ไม่กลัวคำตำหนิ ไม่กลัวคำวิจารณ์ ไม่กลัวความล้มเหลว การทำงานก็จะสนุกมากขึ้น อะไรที่เกิดขึ้นกับเรา เรา

จะเห็นข้อดีของมัน ซึ่งเอาไปใช้กับชีวิตก็ได้ ความเจ็บป่วยก็สอนเราได้ อุปสรรคและความพลัดพรากสูญเสียก็สอนเราได้ สอนอะไร สอนให้เราเข้มแข็ง สอนให้เรายอมรับความจริงว่า ธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้นเอง

ขอให้เราเปิดใจเรียนรู้อยู่เสมอ ถ้าเราเปิดใจเรียนรู้จากการทำงาน งานจะกลายเป็นการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เราดำเนินชีวิตได้อย่างโปร่งเบาและถูกต้อง ไม่ใช่แค่การทำมาหากิน ไม่ใช่แค่การเลี้ยงชีพเท่านั้น การเปิดใจจะเกิดขึ้นได้ ถ้าหากเรามองตนอยู่เสมอ มองใจเราอยู่เสมอ เวลาทำงานถ้าเราดูใจของเราไปด้วย เห็นปฏิกิริยาของใจ รู้ทันอารมณ์ความรู้สึก เช่น วิตกกังวล บ่นโวยวาย ตีโพยตีพาย มันจะไม่สามารถครอบงำใจของเราได้ ทำให้เราเปิดใจกว้างรับรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี

แข่งกับงาน ไม่ใช่แข่งกับคน

ที่พูดมาทั้งหมดเป็นเรื่องของท่าทีหรือทัศนคติในการทำงาน ถ้าพูดแล้วจบเพียงเท่านี้อาจจะยังไม่พอ ขอเพิ่มเติมอีกประเด็นหนึ่งคือ เรื่องท่าทีต่อเพื่อนร่วมงาน เพราะเวลาทำงาน เราไม่ได้ทำงานกับงาน เราทำงานกับคนด้วย เราควรจะมีท่าทีกับเขาอย่างไร เช่น มองเพื่อนร่วมงานเป็นคู่แข่ง หรือมองบริษัทอื่นเป็นคู่แข่งใหม่ อาตมาประทับใจเด็กคนหนึ่งชื่อราชีพ เป็น

ลูกครึ่งอเมริกัน เขาเข้าร่วมการแข่งขันสะกดคำประจำปี ซึ่งเป็นงานใหญ่มากในอเมริกา ในงานนี้เขาจะเอาคำยากๆ มาให้เด็กสะกด ใครที่สะกดถูกต้องก็เป็นผู้ชนะ ปีหนึ่งๆ จะมีเด็กประมาณ ๑๐ ล้านคนมาเข้าแข่งขัน เขาจะคัดเลือกจนกระทั่งเหลือ ๑๐-๑๕ คนในรอบสุดท้าย มีการถ่ายทอดสดจนได้ผู้ชนะเลิศ

ปีที่แล้วมีเด็กตัวเต็งอยู่สองคนชื่อ ราชีพกับซามิร์ ซามิร์เป็นตัวเต็งอันดับหนึ่ง ส่วนราชีพเป็นตัวเต็งอันดับสอง ปรากฏว่ามีคำหนึ่งที่ซามิร์สะกดผิด เลยตกรอบไป ราชีพจึงกลายเป็นตัวเต็งอันดับหนึ่ง มีนักข่าวถามราชีพ “ดีใจไหมที่ซามิร์ตกรอบ” ราชีพซึ่งเป็นเด็กอายุ ๑๒ ปี ตอบว่า “ไม่ครับ นี่เป็นการแข่งขันกับคำ ไม่ใช่แข่งขันกับคนครับ” พอผู้ชมได้ยินก็ตบมือลั่นห้องประชุม

ราชีพไม่ได้มองว่าซามิร์คือคู่แข่งของเขา คำยากๆ ต่างหากที่เป็นคู่แข่งของเขา ตรงนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดมาก เพราะคนเรามีแนวโน้มที่จะมองคนอื่นเป็นคู่แข่งของตนตลอดเวลา หรือไม่ก็มองว่าแผนกอื่นเป็นคู่แข่งกับแผนกเรา องค์กรอื่น บริษัทอื่น เป็นคู่แข่งกับองค์กรหรือบริษัทของเรา บางทีก็มองว่าแม้กระทั่งคนที่อยู่โต๊ะตรงข้ามเป็นคู่แข่งของเรา ถ้าเรามีท่าทีแบบนี้ เราจะทำงานด้วยความทุกข์ เราจะรู้สึกกระแวง ไม่ไว้ใจคนไปหมด อาตมาคิดว่า เราจะทำงานอย่างมีความสุขได้มากขึ้น ถ้าเราไม่เห็นเขาเป็นคู่แข่ง แต่ถ้าจะแข่งก็แข่งกับงานแทน แข่งกับ

ความยากลำบาก แข่งกับอุปสรรค เหมือนเวลาทำข้อสอบ เราไม่ได้สนใจว่าเพื่อนๆ จะสอบได้ดีกว่าเราหรือเปล่า เราสนใจเพียงว่าจะทำข้อสอบอย่างไรให้ดีที่สุด

เมื่อใดก็ตามที่เราเห็นงานเป็นคู่แข่ง ไม่ได้มองคนเป็นคู่แข่ง เราจะมีมุทิตาจิตกับเพื่อนได้ง่าย ไม่อิจฉาริษยาเขา มุทิตาแปลว่ายินดีที่เขาได้ดี เมื่อเขาได้ดี เราก็นินดีด้วย เขาได้เลื่อนตำแหน่ง เราก็นินดีด้วย เขาได้โบนัสมากกว่า เราก็นินดีด้วย การทำอย่างนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายนะ เพราะอย่าว่าแต่คู่แข่งของเราเลย แม้แต่เพื่อนที่ทำงานมาด้วยกัน ถ้าเขาได้ดีกว่าเรา ได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งสูงกว่าเรา เป็นที่ยอมรับมากกว่าเรา เราก็มักอิจฉาเขา เขม่นเขา ผู้คนเป็นอันมากมีความทุกข์เพราะเหตุนี้ แต่ถ้าเรามีมุทิตาจิต เราจะไม่ทุกข์กับเรื่องแบบนี้ มีแต่ความสุขเพราะยินดีที่เขาได้ดี เขาได้เงินเดือนขึ้นเราก็นินดีด้วย ถ้ายังยินดีได้ไม่เต็มที ก็ลองมองแง่นี้บ้างว่า เขามีพ่อแม่ที่ต้องดูแล มีพี่น้องที่ต้องสงเคราะห์ มีลูกที่ยังเล็ก ฯลฯ การที่เขาเงินเดือนมากขึ้นก็จะช่วยแบ่งเบาภาระเขาได้มาก ถ้าเราเห็นได้แบบนี้เราก็นินดีกับเขาได้ง่าย ในทำนองเดียวกันใครทำความดี เราก็นินดีหรืออนุโมทนาด้วย ไม่มองว่าเขาอยากดัง การยินดีหรืออนุโมทนาเมื่อผู้อื่นทำความดี แม้เรายังทำไม่ได้ขนาดนั้น ถือว่าเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า ปัตตานุโมทนามัย

ถ้าเรามีมุทิตาจิตต่อเพื่อนร่วมงานมากขึ้น ที่ทำงานจะไม่ใช่นรกหรือเวทีย่ำแย่กัน แต่จะกลายเป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร แต่การที่เราจะมีมุทิตาจิตได้ อาตมาคิดว่าอย่างน้อยมี ๒-๓ ประการที่สำคัญ คือ ประการแรก ไม่ด่วนตัดสิน เวลาเห็นใครทำอะไรที่ไม่ถูกใจเรา อย่าเพิ่งรีบตัดสินเขา เช่น มีคนกำลังกระซิบกระซาบกัน พอเขาเห็นเราเขาก็หยุดกระซิบ เห็นอย่างนี้ ก็อย่าเพิ่งไปด่วนตัดสินว่าเขากำลังนินทาเรา เวลาเราทักเขาแล้วเขาไม่ทักตอบ ก็อย่าไปทักท้วงว่าเขาไม่ชอบหน้าเรา ถ้าเราลองถามเขาดู เราอาจจะได้คำตอบว่า เขากำลังกลัวใจที่พ่อแม่เป็นมะเร็ง ก็เลยไม่ทันเห็นว่าเรากำลังทักเขา เดียวนี้เราสรุปกันง่าย เราเห็นอะไรก็สรุปแล้ว เราไม่ได้เรียนจากละครโทรทัศน์เลยว่า ที่นางเอกตกกระกำลำบาก ที่พระเอกทะเลาะกับนางเอกก็เพราะว่าด่วนสรุปนั่นเอง

อย่าด่วนสรุป

ตอนอาตมาบวชใหม่ๆ มีละครเรื่องหนึ่งที่โด่งดังมากคือ “ดาวพระศุภร์” ตอนนั้นนางเอกคือ สุวนันท์ คงยิ่ง ละครเรื่องนี้ นางเอกกับพระเอกผิดใจกันเพราะอะไร ก็เพราะด่วนสรุปไปหมด ที่จริงเรื่องแบบนี้แก้ไม่ยาก แค่ถามเขาสักนิด แต่เป็นเพราะไม่ยอมถามให้รู้ความจริงก็เลยเข้าใจผิดกัน คนดูก็พลอยทุกข์ไปกับ

พระเอกและนางเอกด้วยใช่ไหม เราทุกข์แทนพระเอก ทุกข์แทนนางเอก ทุกข์หลายอาทิตย์เลยทีเดียว เราตำหนิคนทั้งสองว่าทำไมถึงด่วนสรุป ทำไมถึงเชื่อคนง่าย แต่ในชีวิตจริงเราก็เป็นอย่างนั้นด้วยหรือเปล่า เราเห็นเขาหยุดกระชิบกระซาบเมื่อเราเข้ามาในห้อง เราก็คิดว่าเขานินทาเรา ที่จริงเขาอาจกำลังเตรียมจัดงานวันเกิดให้เราก็ได้ ก่อนจะสรุปต้องถามก่อน อย่าหูเบา อย่าเชื่อสิ่งที่เราเห็น ต้องซักถามด้วย

เราทะเลาะกับแฟนเพราะเราไปตัดสินแฟนเราเร็วเกินไปหรือไม่ ทะเลาะกับเพื่อนเพราะเราตัดสินเพื่อนเร็วเกินไปไหม บางคนไม่พูดไม่คุยกับใครก็อย่าเพิ่งสรุปว่าเขาไม่น่ารัก เขาอาจเป็นคนจริงใจและตั้งใจทำงานก็ได้ เราอย่าไปรีบสรุป แนนอนต้องมีบางคนที่ไม่ดี ไม่น่ารัก แต่เราต้องเชื่อว่าทุกคนมีความดีอยู่ แร่นดี้ เพอร์ซ คนที่อาตมาเพิ่งพูดถึง เขาให้ข้อคิดว่า “เมื่อคุณโมโหหรือรำคาญใครสักคน อาจเป็นไปได้ว่าคุณไม่ได้ให้เวลาเขามากพอ” หมายความว่า คุณยังอดทนไม่พอ ฉะนั้นอย่าเพิ่งไปรีบด่วนสรุปว่าเขาแย่ เขาอาจจะมีความดีอยู่ก็ได้แต่ความดีของเขายังไม่แสดงออกมา ถ้าเราแค่อดทนสักหน่อยเราอาจจะเห็นความดีของเขา

แต่เอาตามาคิดว่า แค่อุดหนุนอย่างเดียวไม่พอ ต้องพยายามดึงความดีของเขาออกมาด้วย ไม่ใช่รอให้ความดีของเขาออกมาเอง เราอาจจะรอไม่ไหวก็ได้ ถ้าจะให้ดีเราต้องทำดีกับเขาด้วยการทำดีกับเขาเป็นวิธีการหนึ่งที่จะดึงความดีของเขาออกมาได้ นี่เป็นประการที่สองที่อยากพูดถึง

ซินชมกันบ้าง

วิโนชา ภเว ลูกศิษย์คนสำคัญคนหนึ่งของคานธี ความดีคือประตู ความชั่วคือกำแพง ถ้าเราจะเข้าบ้านก็ต้องเข้าทางประตู เราไม่สามารถฝังกำแพงเข้าไปได้ ฉะนั้นได้ฉันทัน เราเข้าไปนั่งในใจเขาได้ก็ต้องผ่านความดีของเขา คือยอมรับความดีของเขา หรือการพูดถึงความดีของเขา คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าถ้าใครไม่ดี เราต้องตำหนิหรือต่อว่าเขา คิดแบบนี้ก็ไม่ผิด แต่เราลองใช้วิธีอื่นดูบ้างก็น่าจะดี เช่น พูดถึงความดีของเขา บางทีการพูดถึงความดีของเขา อาจช่วยให้เขาเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีอย่างที่เรานึกไม่ถึง

มีผู้บริหารบริษัทน้ำมันคนหนึ่ง เวลาไปต่างจังหวัดแกชอบไปตรวจดูห้องน้ำในปั้มน้ำมันของบริษัทนั้นว่าสะอาดได้มาตรฐานหรือไม่ เพราะบริษัทนี้ขึ้นชื่อมากในเรื่องห้องน้ำสะอาด วันหนึ่ง

ไปตรวจห้องน้ำในปั้มน้ำมันแห่งหนึ่ง รู้สึกว่ายังสะอาดไม่ได้มาตรฐานของบริษัทก็เลยไปคุยกับแม่บ้านซึ่งเป็นคนทำความสะอาด วิธีการพูดของแกน่าสนใจ แทนที่แกจะตำหนิว่าป่าทำความสะอาดไม่ได้เรื่องเลย เสียชื่อบริษัทหมด แกก็บอกว่า “เมื่อก็ผมเข้าห้องน้ำได้ยินลูกค้าคุยกับเพื่อนว่า ห้องน้ำที่ปั้มน้ำมันสะอาดมากเลยอยากจะทราบว่าป่าทำความสะอาดอย่างไรครับ” คือแกต้องการตรวจสอบว่าป่าทำความสะอาดตามขั้นตอนที่มีการอบรมกันหรือไม่ พอป่าได้ยินคำชมก็เลยเล่าขั้นตอนการทำความสะอาดอย่างละเอียด ผู้บริหารคนนี้ก็เลยพูดชมอีกว่า “ป่าเก่งจัง” พอพูดถึงตรงนี้ คุณป่าก็บอกว่า “ขอตัวก่อนนะ” เราเดาได้ไหมว่าป่าจะไปทำอะไร ป่าไปห้องน้ำทันทีเพื่อทำความสะอาดอีก

ผู้บริหารคนนี้ไม่ตำหนิแต่แกชมป่า แกพูดถึงส่วนดี ส่วนที่ไม่ดีไม่พูด ทำให้ป่ารู้สึกว่สิ่งที่ดีที่ฉันทำมันมีคนเห็นนะ ก็เกิดแรงจูงใจฝ่ายบวกที่จะทำความดีมากขึ้น คนเราทุกคนมีสองส่วนอยู่ในจิตใจ คือความใฝ่ดีกับความเห็นแก่ตัว บ่อยครั้งความเห็นแก่ตัวมันเติบโตใหญ่จนบดบังครอบงำความใฝ่ดี แต่ถ้าหากเขาทำดีแล้วมีคนเห็นมีคนชมก็จะเป็นการเสริมแรงให้ความใฝ่ดีค่อยๆ มีพลังมากขึ้น จนกระทั่งเอาชนะความเห็นแก่ตัวหรือความขี้เกียจได้ คนทุกคนพยายามสู้กับตัวเอง แต่บ่อยครั้งที่เขาทำตัวไม่ดีเพราะว่าความใฝ่ดีมันอ่อนแอ ก็เลยแพ้ความใฝ่ต่ำ

มีครูใหญ่คนหนึ่งชื่อครูสุรินทร์ ล่าว่า ตอนยังหนุ่มติดการพนันมาก ไม่ว่าจะไพ่ หวย รวมทั้งชนไก่ ถึงกับเปิดบ่อนไก่หน้าโรงเรียนเลย แม่และภรรยาขอร้องเท่าไรก็ไม่เป็นผล เป็นเช่นนี้อยู่หลายปี แต่นิสัยนี้เลิกอย่างสิ้นเชิงเมื่อได้ประสบกับเหตุการณ์หนึ่ง วันนั้นแก็ไปร่วมพิธีวันครูที่อำเภอ นายอำเภอพูดว่า “วันนี้เป็นวันครู ผมดีใจ ผมไหว้ครูได้สนิทใจ เพราะครูเป็นปูชนียบุคคล ผมได้ตีมาทุกวันนี้เพราะว่าคุณครู” พอพูดมาถึงเท่านั้น แก็ก็ใจหาย ค่อยๆ เอามือแอบไว้ข้างหลัง เพราะว่ามือเกาหามันไถ่จนเหลืองอร่าม แก็กลัวว่านายอำเภอจะเห็นมือแล้วรู้ว่าแก็เป็นนักเลงไก่ ในใจก็กังวลขึ้นมาว่านายอำเภอจะไหว้เราลงหรือนี้ถ้ารู้ว่าเราชอบตีไก่

ครูสุรินทร์ประทับใจที่สุดก็ตอนที่นายอำเภอพูดไปว่า เมื่อผมได้เลื่อนเป็นนายอำเภอ ผมกลับบ้านไปหาแม่ เพื่อกลับไปเยี่ยมแม่และบอกแม่ว่า “ผมได้เป็นนายอำเภอแล้วครับ แม่ดีใจไหม” แม่บอกว่า “ถึงแก็จะเป็นนายอำเภอ ฉันก็ไม่ดีใจ แก็เป็นคนดีต่างหาก แม่ถึงดีใจ” พอครูใหญ่ได้ยินเท่านั้นก็นึกถึงแม่ขึ้นมาทันที เพราะว่าแม่พยายามขอร้องให้แก็เลิกการพนันมานานแล้ว

ครูสุรินทร์บอกว่า คำพูดของนายอำเภอวันนั้นทำให้แก็เลิกเล่นการพนันอย่างเด็ดขาด ทั้ๆ ที่นายอำเภอไม่ได้ทำอะไรใครเลย นายอำเภอพูดแต่สิ่งดีๆ สิ่งดีๆ เหล่านี้เองที่ไปปลุกความดี

ในใจแก็ขึ้นมา จนกระทั่งเอาชนะการติดพนันได้ อาตมาคิดว่าเมื่อเรามีปัญหาเกี่ยวกับใครสักคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนที่บ้าน หรือคนที่ทำงาน หรือที่ไหนก็ตาม ลองใช้วิธีนี้ดูบ้างคือ ตั้งความดีของเราออกมาด้วยการทำดีกับเขา ด้วยการชื่นชมความดีที่เขาได้ทำ รวมทั้งการขอโทษด้วย คำขอโทษนี้มีความสำคัญมาก ถ้าเราขอโทษด้วยความจริงใจ มันสามารถดึงเอาความดีของเขาออกมาได้เหมือนกัน

อาตมาขอเล่าอีกตัวอย่างหนึ่ง มีผู้ชายคนหนึ่งขับรถอยู่บนถนนไฮเวย์ จู่ๆ ก็มีรถอีกคันขับแซงแล้วบีบแตรดังลั่น เท่านั้นยังไม่พอยังตะโกนด่าแก็ด้วย แก็เลยโมโหและเล่นตาม หมายถึงจะขับปาดหน้าเอาคืน ช่วงที่รถของแก็ตีคู่ขนานกับรถคันนั้น แก็ก็ลดกระจกลงมา ตั้งใจว่าจะด่าคืน ส่วนคนขับอีกคันหนึ่งก็ลดกระจกเตรียมจะด่าได้แก็เช่นกัน แก็เลยมองหน้าคนขับคนนั้น แต่แทนที่จะตะโกนด่า แก็เกิดเปลี่ยนใจ ตะโกนว่า “ผมขอโทษ” เจ้าของรถอีกคันอึ้งไปทันที แล้วก็ตะโกนว่า “ผมก็ขอโทษด้วย” ที่นี้เกิดอะไรขึ้นตามมา ปรากฏว่าต่างฝ่ายต่างก็บอกให้อีกฝ่ายขึ้นนำไปก่อน คนหนึ่งพูดว่า “คุณไปก่อน” อีกคนก็ตอบว่า “ไม่ คุณไปก่อน”

เรื่องนี้เริ่มต้นด้วยความรู้สึกโกรธเคืองกัน ต่างฝ่ายต่างจะเอาชนะ ไม่ยอมแพ้ แต่เมื่อฝ่ายหนึ่งขอโทษก่อน อีกฝ่ายหนึ่งก็เปลี่ยนท่าที ขอโทษกลับมามาทันที และยอมเปิดทางให้แก็กัน

และกัน แทนที่จะแข่งกันก็เปิดทางให้กัน เห็นไหมว่าคำขอโทษนั้นมีพลังมากสามารถเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตรได้ อาตมาคิดว่าแม้กระทั่งในบรรยากาศที่ผู้คนทำตัวประหนึ่งยักษ์มาร ตั้งหน้าตั้งตาจะต่อว่าสาตโคลนหรือทำหั่นกัน หากมีใครสักคนกล่าวคำขอโทษ สถานการณ์จะเปลี่ยนทันที จากการแข่งขันเชือดเฉือนก็กลายเป็นความเอื้อเฟื้อโดยฉับพลัน

เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คนเรามีคุณงามความดีในใจที่พร้อมจะแสดงตัวออกมา และทำให้เกิดความเป็นมิตรขึ้น อาตมาคิดว่า ในการทำงาน ถ้าเราให้ความสำคัญกับเรื่องนี้จะช่วยให้ความสัมพันธ์ในที่ทำงานดี ถ้าทำงานดีแต่ความสัมพันธ์กับเพื่อนแย่ มันก็ทำให้ที่ทำงานกลายเป็นนรก แต่ถ้าเรามีทำที่เป็นบวกต่องานตามที่อาตมาได้พูดมา รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ที่ทำงานก็ไม่ต่างกับสวรรค์ ที่ทำงานก็จะกลายเป็นชุมชนของกัลยาณมิตรที่จะช่วยให้เราเจริญอกงามและเป็นสุข

อย่างที่อาตมาบอกไว้แล้วว่า งานมันไม่ใช่เป็นแค่เรื่องของอาชีพ เรื่องของเงินเดือน เรื่องของการทำมาหากิน เรื่องของการเลี้ยงชีพ แต่ทำงานสามารถเป็นเครื่องมือพัฒนาตนได้ พัฒนาตนให้มีความสุข พัฒนาตนให้มีจิตใจที่เสียสละ หรือพัฒนาตนให้รู้จักปล่อยวาง ลดละตัวตน อาตมาคิดว่า สิ่ง πουพูดมาทั้งหมดนี้ไม่เพียงแต่ช่วยทำให้การทำงานมีความสุข แต่ยังช่วยพัฒนาใจ

ของเรา เรายังสามารถนำท่าที่แบบนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของเรา หรือใช้กับพ่อแม่และครอบครัวได้

สรุป

อาตมาคิดว่า พอสมควรแก่เวลา จึงขอจบลงด้วยการสรุปอีกครั้งว่า ในการทำงานนั้นอย่างแรกที่ต้องมีคือฉันทะหรือความรักในงาน ฉันทะจะทำให้มีวิริยะคือความเพียร ไม่กลัวความยากลำบากหรืออุปสรรค ในทางพุทธศาสนา งานจะสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยสี่อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จิตตะคือการจดจ่อ จดจ่อหมายถึงการมีสติและสมาธิอยู่กับปัจจุบัน เมื่อทำงานก็จดจ่ออยู่กับงาน อย่าไปกังวลกับสิ่งที่ยังมาไม่ถึงหรือไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ส่วนวิมังสาคือการไตร่ตรองใคร่ครวญว่างานที่ทำนั้นมีอะไรที่ต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง ดังนั้นจึงต้องพร้อมเปิดรับคำวิจารณ์ ขณะเดียวกันก็ควรรู้จักมองแง่บวก เพื่อจะได้เปิดใจเรียนรู้จากคำวิจารณ์และจากความล้มเหลว ถ้าเราเปิดใจใคร่ครวญและเรียนรู้อยู่เสมอ เราก็จะเห็นว่า งานนั้นแม้ยากลำบากและมีอุปสรรคมากเพียงใด มันก็มีประโยชน์ตรงที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญาและฝึกเราให้เข้มแข็ง ลดละอัตตา และรู้เท่าทันตนเองได้

ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คือหนทางสู่ความสำเร็จ หรืออิทธิบาท ถ้าเราทั้งสี่อย่างครบ ความสำเร็จในงานก็เกิดขึ้นได้ และถ้ามีทำที่ต่อเพื่อนร่วมงานอย่างถูกต้อง ไม่มองเขาเป็นคู่แข่งหรือศัตรู มีมุทิตาจิตต่อเขา ยินดีเมื่อเขาได้ดี และรู้จักดึงเอาความดีของเพื่อนออกมา ที่ทำงานก็จะกลายเป็นเสมือนครอบครัวหรือชุมชนของกัลยาณมิตร ทำให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์ทั้งในแง่พัฒนาตนและการทำให้สังคมเจริญงอกงาม

ในโอกาสขึ้นปีใหม่ แม้ข้างหน้าจะเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน แต่เอาตมาเชื่อว่าถ้าเรามีธรรมะในใจ และหมั่นสร้าง ความดีทั้งต่อเพื่อนร่วมงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ พุทธศาสนาคือว่านี่คือบุญกุศล บุญกุศลย่อมทำให้ชีวิตของเราเจริญงอกงาม ดังนั้นในท้ายที่สุดนี้เอาตมาขออัญคุณพระรัตนตรัย ตลอดจนอานิสงส์แห่งบุญกุศลที่ทุกท่านได้บำเพ็ญ ขอจงเป็นพลวปัจจัยให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ขอให้มีความ สติปัญญาที่เข้มแข็งเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นใน อนาคตด้วยจิตใจที่มั่นคง สามารถที่จะนำอุปสรรคต่างๆ มาใช้ เพื่อพัฒนาปัญญา และสามารถที่จะมีสติอยู่กับปัจจุบันได้อย่างมี ความสุข

บรรยายแก่เจ้าหน้าที่บริษัทวันทูออล
เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๑

หนังสือเครือข่ายพุทธิกานาน่าสนใจ

ฉลาดทำบุญ : รวมเรื่องน่ารู้คู่มือทำบุญ

พระชาย วรธัมโม และ พระไพศาล วิสาโล
๑๑๒ หน้า ราคา ๖๐ บาท

ฉลาดทำใจ : หนังสือแก้ใจไม่ทุกข์

พระไพศาล วิสาโล
๒๐๕ หน้า ราคา ๙๙ บาท

ชีวิตและความตายในสังคมสมัยใหม่

พระไพศาล วิสาโล, สุลักษณ์ ศิวรักษ์, นิธิ เอียวศรีวงศ์ ฯลฯ
๖๖ หน้า ราคา ๕๕ บาท

ความตายในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

พระคุณูป เมธังกูโร, ลันต์ หัตถิรัตน์, ประชา หุตานุวัตร ฯลฯ
๑๔๗ หน้า ราคา ๗๐ บาท

เหนือความตาย : จากวิกฤตสู่โอกาส

พระไพศาล วิสาโล
๑๗๖ หน้า ราคา ๑๒๐ บาท

ระลึกถึงความตายสบายนัก

พระไพศาล วิสาโล
๙๑ หน้า ราคา ๔๐ บาท

มองอย่างพุทธ : เพื่อความเข้าใจในชีวิตและสังคม

พระไพศาล วิสาโล, อรรถศรี งามวิทยาพงศ์ และ สมเกียรติ มีธรรม
พจน์ กริชไกรวรรณ บรรณาธิการ
๑๒๐ หน้า ราคา ๗๕ บาท

แก้เจ็อน ถอดปม ความรุนแรงในสังคมไทย

พระไพศาล วิสาโล, ประเวศ วะสี,
นิธิ เอียวศรีวงศ์, เกษียร เตชะพีระ, รสนา โตสิตระกูล
๗๒ หน้า ราคา ๕๐ บาท

ฝ่าฟันวิกฤตศีลธรรมด้วยทัศนะใหม่

พระไพศาล วิสาโล
๘๘ หน้า ราคา ๘๐ บาท

เผชิญความตายอย่างสงบ : สาระและกระบวนการเรียนรู้

พระไพศาล วิสาโล และคณะ
นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์ บรรณาธิการ
๒๑๔ หน้า ราคา ๑๖๐ บาท

เผชิญความตายอย่างสงบ เล่ม ๒ : ข้อคิดจากประสบการณ์

พระไพศาล วิสาโล และคณะ
นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์ บรรณาธิการ
๑๖๐ หน้า ราคา ๙๙ บาท

สุขสุดห้ายที่ปลายทาง : เผชิญความตายอย่างสงบ

กรรณจริยา สุขรุ่ง
๒๓๖ หน้า ราคา ๑๙๐ บาท

บทเรียนจากผู้จากไป : ฝึกความรู้สึกดูแลคนไข้ระยะสุดท้ายแบบไทยๆ
นพ.เต็มศักดิ์ พึ่งรัมย์, อโนทัย เจียรสถาวงค์ บรรณาธิการ
๑๐๐ หน้า ราคา ๑๐๐ บาท

รุ่งอรุณที่สุคะโต
พระไพศาล วิสาโล
๑๒๘ หน้า ราคา ๕๘ บาท

ข่ายใยมิตรภาพ
จัดทำโดย เครือข่ายพุทธิกา
วรพงษ์ เวชมาลีนนท์ บรรณาธิการ
๘๐ หน้า ราคา ๔๐ บาท

เป็นไทย เป็นพุทธและเป็นสุข
พระไพศาล วิสาโล และคณะ
นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์ เรียบเรียง
๑๕๒ หน้า ราคา ๗๕ บาท

ชีวิตเสี่ยงบทพิจารณาความตาย ราคาแผ่นละ ๕๐ บาท

ดีวีดี สู่ความสงบที่ปลายทาง ราคาแผ่นละ ๕๐ บาท

สนใจสอบถามรายละเอียดได้ที่เครือข่ายพุทธิกา
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๒-๕๐๔๓, ๐-๒๘๘๒-๔๓๘๗, ๐๘๖-๓๐๐๕๔๕๕
เว็บไซต์ www.budnet.org อีเมล b_netmail@yahoo.com

รายละเอียดการโอนเงิน
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาอรุณอมรินทร์
ประเภทออมทรัพย์ เลขที่ ๑๕๗-๑-๑๗๐๗๔-๓
ชื่อบัญชี เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย